בית שני · יוסף בן מתתיהו

חיי יוסף

יוסף בן מתתיהו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חיי יוסף

יוסף בן מתתיהו

מקור הטקסט: פרויקט בן־יהודה

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חיי-יוסף/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

מבוא 6

פרק ראשון: מוצאו של יוסף בן מתתיהו 14

פרק שני: ימי נעורי יוסף ודרכי חנוכו ... 15

פרק שלישי: יוסף נוסע לרומא לשחרר כהנים אסורים 17

פרק רביעי: יוסף מתאמץ להשקיט את רוחות השואפים למרוד ברומאים 17

פרק חמישי: שאיפת יוסף ואנשי שלומו להניא את המרד 18

פרק ששי: הסבות השונות שגרמו למהומות או החישון 18

פרק שביעי: יוסף ועוד שני כהנים אחרים נשלחים אל הגליל מטעם השלטון בירושלים 19

פרק שמיני: יוסף בא אל הגליל ומציל את העיר צפורי מכף המורדים 20

פרק תשיעי: המצב בטבריה. יוסטוס מעורר את אנשי העיר להתקומם למלך אגריפס ולרומאים 20

פרק עשירי: שריפת העיר גוש־חלב ובנין חרבותיה ידי יוחנן בן לוי 22

פרק אחד־עשר: תעלולי וָרוס נציב המלך אגריפס 22

פרק שנים עשר: שריפת ארמון המלך וטבח היונים בטבריה 25

פרק שלשה עשר: יוסף חס על רכוש המלך.הסכסוכים הראשונים בין יוסף ובין יוחנן מגוש־חלב. 26

פרק ארבעה עשר: יוסף שם משטר בארץ הגליל 27

פרק חמשה עשר: מעשי יוסף בגליל מעידים על צדקתו וישר לבו 28

פרק ששה עשר: יוחנן מבקש בערמה רשיון לנסוע לטבריה למען רחוץ במימיה החמים. 28

פרק שבעה עשר: יוחנן מתנכל לבגוד ביוסף. יוסף מקדם את פני הרעה 29

פרק שמונה עשר: יוסף נצל מכף אנשי יוחנן המתנפלים עליו ובא למגדל 30

פרק תשעה עשר: יוסף מרגיע את אנשי הגליל האומרים לעלות על טבריה הבוגדת ולהרסה 30

פרק עשרים: יוחנן מצטדק במכתבו ליוסף ומתאמץ להוכיח, כי הנהו חף מפשע ... 31

פרק עשרים ואחד: יוסף משכך שוב את סערת רוחם של הגליליים השואפים לקחת נקם מיוחנן 31

פרק עשרים ושנים: יהושע, ראש השודדים, מתנכל להמית את יוסף; בסוף נהפך לאוהבו 31

פרק עשרים ושלשה: יוסף נושא פנים לנכרים, נתיני המלך אשר נמלטו אליו . . 32

פרק עשרים וארבעה: יוסף נלחם באֶבוטיוס אשר שם מצור על גמלא ומניס אותו. . . . 33

פרק עשרים וחמשה: מזמות יוחנן להסיר את לב אנשי הגליל מיוסף 34

פרק עשרים וששה: צעירים מתנפלים על אנשי המלך ושודדים אותם. יוסף מצליח להשיב את השוד לבעליו 34

פרק עשרים ושבעה: מזמת יוסף בדבר השבת הגזלה מרגיזה את תושבי הגליל . 35

פרק עשרים ושמונה: מזוינים נרגזים מתעתדים להתנפל על בית יוסף. הוא נמלט אל העם ומעורר את רחמיו. 35
פרק עשרים ותשעה: יוסף ניצל בתחבולותיו מסכנת מות 36
פרק שלשים: ערמת יוסף עמדה לו שוב להצילו ממות 37
פרק שלשים ואחד: מהומות בגלל שרי המלך אגריפס אשר ברחו אל היהודים .. 37
פרק שלשים ושנים: אנשי טבריה אומרים לעבור אל המלך. יוסף משתמש בתחבולה להפר את עצתם 38
פרק שלשים ושלשה: אנשי טבריה מתחרטים על מעשיהם ויוסף סולח להם 39
פרק שלשים וארבעה: יוסף עונש את מחולל המהומות 39
פרק שלשים וחמשה: יוסף מסב לסעודה עם השבויים ושולח אותם לחפשי 40
פרק שלשים וששה: פיליפוס עוזב את מצודת גמלא והולך אל המלך אגריפס .. 40
פרק שלשים ושבעה: מהומות בגמלא. יוסף מבצר את הגליל 41
פרק שלשים ושמונה: יוחנן מגוש־חלב שולח צירים ירושלימה להשתדל, כי יקח השלטון בגליל מידי יוסף 42
פרק שלשים ותשעה: אנשי ריבו של יוסף אומרים להטות את לב הגליליים מאחריו 43
פרק ארבעים: ההכנות למלחמה ביוסף. שלטון ירושלים שולח צירים אל הגליל להסיר את יוסף מעל כנו 43
פרק ארבעים ואחד: יוסף אומר לעזוב את הגליל, אולם אנשי הגליל מפצירים בו, כי ישאר על משמרתו 44
פרק ארבעים ושנים: יוסף רואה בחלום את עתידו. אנשי הגליל מרבים להתחנן אל יוסף לבל יעזב אותם 44
פרק ארבעים ושלשה: יוסף נעתר לבקשת אנשי הגליל ונשאר. ההתנגשות עם פלקידוס 45
פרק ארבעים וארבעה: צירי ירושלים באים אל הגליל ומתאמצים לתפוש את יוסף . 45
פרק ארבעים וחמשה: יוסף ממאן להופיע לפני צירי ירושלים, אשר תקעו את אהלם בכפר גברה 46
פרק ארבעים וששה: הצירים פורשים רשת לרגלי יוסף. מזמתם נודעה ליוסף והוא מתאמץ לשימה לאל 47
פרק ארבעים ושבעה: יוסף מסיע את חילו אל הכפר גברה 48
פרק ארבעים ושמונה: תושבי גברה מקבלים את פני יוסף בכבוד גדול ומרבים בשבחו על שלטונו הטוב 49
פרק ארבעים ותשעה: יוסף מראה את צדקו לפני אנשי הגליל במעמד צירי ירושלים . 49
פרק חמשים: הגליליים מעידים כי יוסף חף מכל פשע. יוסף קורא לפניהם את מכתבי הצירים המלאים עלילות שקר 50
פרק חמשים ואחד: צירי ירושלים צפויים למות, כי הגליליים מתנפלים עליהם להמיתם. יוסף מציל אותם בתחבולתו . 50
פרק חמשים ושנים: יוסף שולח מלאכות אל השלטון בירושלים 51
פרק חמשים ושלשה: יוסף הולך לטבריה. נכלי צירי ירושלים 51

פרק חמשים וארבעה: צירי ירושלים רוצים לקומם את אנשי טבריה ביוסף 52
פרק חמשים וחמשה: תחבולת הצירים להרחיק את יוסף מן העיר לא הצליחה . 53
פרק חמשים וששה: שונאי יוסף קוראים עצרת־עם בתקוה לתפוש את יוסף 54
פרק חמשים ושבעה: שונאי יוסף חוקרים ודורשים אותו בבית הכנסת על עניני־כסף שונים 54
פרק חמשים ושמונה: יוסף יצא בשלום מן הסכנה אשר רחפה על ראשו 55
פרק חמשים ותשעה: התמרמרות אנשי מגדל על שונאי יוסף 55
פרק ששים: צירי יוסף שבים מירושלים ובידיהם כתב־אשור לשלטון יוסף בגליל 56
פרק ששים ואחד: החלטות שונאי יוסף לשלוח צירים ירושלימה 56
פרק ששים ושנים: יוסף מתכונן לכבש את טבריה אחרי תפשו את הצירים אשר שונאיו שלחו ירושלימה 57
פרק ששים ושלשה: כבוש טבריה על ידי יוסף 57
פרק ששים וארבעה: יוסף נותן חנינה לאנשי טבריה ומצוה להשיב להם את השלל 58
פרק ששים וחמשה: יוסף מתוכח עם איש ריבו יוסטוס מטבריה, סופר קורות המלחמה עם הרומים 59
פרק ששים וששה: יוסף מאיים על אנשי יוחנן ודורש שיעזבו את מפקדם. הדבר עולה בידו במדה מרובה 63
פרק ששים ושבעה: אחרי כבוש צפורי מציל יוסף את העיר מזעם אנשי הגליל 63
פרק ששים ושמונה: העיר טבריה אומרת לעבר למלך אגריפס. הגליליים חפצים להרס את העיר 64
פרק ששים ותשעה: יוסף מֵגֵן על העיר ומצילה מידי הגליליים 64
פרק שבעים: מנוסת יוסטוס אל המלך אגריפס 65
פרק שבעים ואחד: המלחמה על צפורי. חיל יוסף נאלץ להסוג אחור 65
פרק שבעים ושנים: יוסף שולח חיל עזרה ואחרי כן בא בעצמו ומנצח את האויב, אבל נפצע קשה 66
פרק שבעים ושלשה: נסיון שוללה להשתמש במבוכת היהודים לא הצליח . 66
פרק שבעים וארבעה: אספסינוס ואגריפס בצור. משפט פיליפוס ויוסטוס 67
פרק שבעים וחמשה: מאורעות שונים מחיי יוסף אחרי מצור ידפת 68
פרק שבעים וששה: עניני המשפחה של יוסף וחיי יוסף ברומי בימי הקיסרים אספסינוס, טיטוס ודומיטינוס. 69

חיי יוסף [אבטוביוגרפיה]
בצירוף מבוא והערות

מבוא

הספר חיי יוסף הוא האחרון מכתבי יוסף בן מתתיהו ונמצא בכתבי יד בתור תוספת לספר «קדמוניות היהודים» של מחברנו. גם בספר «חיי יוסף» עצמו יש רמזים אחדים, כי לפנינו הוספה מאוחרה ל«קדמוניות». לפי דעת החוקר לאקֶיר נוספו «חיי יוסף» (Bios Josepou) אל המהדורה השניה של «קדמוניות», שהופיעה אחרי שנת 100 לספירה הנהוגה. כי בחיי יוסף (ע' 359) נזכרה מיתת המלך אגריפס השני, והיא חלה לפי עדותו של פוטיוס[1] בשנה השלישית למלכות טריינוס היינו: בשנת 100 לסה"נ. המחבר היה אז כבן ששים וחמש שנה, וכנראה לא הספיק לשכלל את ספרו האחרון והוציאו בלתי מתוקן, מלא נגודים וסתירות, ואינו מתאים למסופר ב«מלחמת היהודים». דוקא מפני זה יש לספר הזה חשיבות מרובה, כי מתוכו יכולים אנו להכיר את דרך עבודתו של המחבר, אשר סגל את הספור אל מגמותיו הפרטיות.

ביחוד חשוב הוא היחס של ספרנו ל«מלחמת היהודים», יען כי האבטוביוגרפיה נספחה אמנם ל«קדמוניות», אבל בתכנה היא קרובה למה"י. רבו הסתירות בין שני הספרים האלה, ומכאן הקושי להכריע איזה משניהם עיקר. יש שמבכרים את הספור במה"י, ויש חושבים להפך, כי דוקא הרשימות בח"י, שלא «עֻבדו» די צרכן, מתאימות יותר אל האמת ההיסטורית. לדידי, אין לקבוע מסמרות בדבר ומוכרחים אנחנו בכל מקרה ומקרה לבחון, מה היא הסבה אשר יכלה לגרום לעוות האמת. לפעמים נטה יוסף מהאמת ההיסטורית ב«מלחמת היהודים» מתוך משוא פנים לטיטוס ולאגריפס (75–79), כי את הספר הזה כתב בהיותם עוד בחיים. הסיבה הזאת לא השפיעה כבר על הסופר בכתבו את «חייו», ולפי זה יש לסמוך יותר על המסופר בספר זה. אולם אפשר גם, שבמרוצת הזמן נתחדשו סיבות חדשות לסלוף האמת. אל הדברים האלה נשים לב בבאור המקומות הבאים בחשבון.

לאקיר הראה בספרו החשוב בשביל מחקרנו, שההבדלים בין מה"י ובין ח"י סבתם איננה במקורות חדשים שנתגלו למחבר. הוא השתמש באותם המקורות, אלא שנשתנתה השקפתו. בעצם הדבר יש להסכים לדעת המלומד הזה, אלא שבמקום השתנותה של **השקפת** המחבר יש להעמיד את «השתנות **המגמה**».

[1] Photius Bibl. Cod. 33.

טרם נעבור אל המגמות אשר פעלו על יוסף בכתבו את תולדות חייו עלינו להעיר, שאין הספר הזה חטיבה אחת מזמן אחד. לאקיר הראה, שב«חיי יוסף» יש גרעין עתיק אשר בא עוד מימי שלטון יוסף בגליל, ובכן עוד מלפני המלחמה הגדולה. החוקר הזה משתדל לקלוף ולהוציא את הגרעין האמור, אשר לפי דעתי בא מתוך דין־וחשבון שכתב יוסף בשביל הסנהדרין או השלטון המרכזי מירושלים. במשך הזמן נוספו עוד שכבות אחרות. ולפיכך, בקראנו את האבטוביוגרפיה עלינו להבחין בין השכבות השונות. בפרטי הנתוח אצל לאקיר יש אמנם הפרזה, אבל דבר אחד ניתן להאמר בבטחה, **שחלקי הספר «חיי יוסף» הן רשימות אשר נעשו במשך שלשים שנה בקירוב**. ואם הדבר כך, מתעוררת השאלה האפשר לדבר על איזו מגמה משותפה לכל הספר? אולם מן הצד השני נכתבו הפרקים החשובים בזמן אחד, קרוב להופעת הספר, וגם הפרקים הקדומים הרחבו אז בהתאם למגמה החדשה ואותן ההוספות – בלי עבוד שיטתי, כי המחבר לא הספיק לעשות זאת, כאמור – הן הן שגרמו, שהספר חדור כמעט מגמה אחדותית, למרות מה שהחומר משולל אחדות התוכן והזמן. ומשום כך עלינו לברר את המגמה השולטת באבטוביוגרפיה של המחבר. ברור השאלה הזאת יקל לנו את ההכרעה במקום שיש סתירות בתאור המאורעות בין מה"י וח"י, וגם במקומות אחרים.

הסבה העיקרית אשר הכריחה את הסופר הזקן לתפוש את הקולמוס בכפו ולכתוב את ודויו בצורת אבטוביוגרפיה – היתה הופעת ספרו של יוסטוס יליד טבריה. הסופר הזה כתב ספר על המלחמה עם הרומים, ותאר, אפוא, אותם המאורעות שעליהם כתב יוסף, אלא שנקודת המבט של יוסטוס היתה אחרת. יוסף התרפס לפני השליטים הרומים והשתדל למצוא חן בעיניהם, ולפני פרסום «מלחמת היהודים» קבל «הסכמת» הקיסר על ספרו (ח"י עמוד פ"ב), כי על כן אורח הקיסר היה והתלונן בצל חסדו; יוסטוס לא היה תלוי באיש וכתב כפי דעתו וחפצו, ואת יוסף האשים בזיוף העובדות. התחרותו של יוסטוס היתה מסוכנה מאד ליוסף. ולבסוף הרגיש יוסף, שהקרקע נשמטת מתחת רגליו, כי מספר קוראי ספרו הולך הלוך ופחות.

ספרו של יוסטוס היה גם נעים יותר לקריאה מפאת צורתו החיצונית. יוסף התחנך בשפה הארמית ובשפה זו רקם את מחשבותיו, ועד סוף ימיו היה מוכרח להתחבט בקשי השפה היונית (קדמוניות כ' רס"ג). לעומת זאת חונך יוסטוס על ברכי הספרות היונית, כי טבריה עיר מולדתו, המטרופולין של המלך המתבולל אגריפס השני, היתה מְיֻוֶנת לחצאין (ראה עמוד כ"ו בהערה). רוב לודאי, ששפת האם של יוסטוס היתה השפה היונית. הוא בקר גם את האולפנא לדברנות והיה בקי גדול בתורת הרֶתוריקה היונית

(ראה ע' ע"ח בהערה). יוסף היה אנוס להשתמש בעזרת משכילים יונים («נגד אפיון» ס"א' ט'), אשר הרחיקו את הברבריסמים מספריו וקשטו אותם בתפארת המליצה. לחלקים שונים של ספריו היו עוזרים שונים, ומשום כך חסרה בהם האחדות הסגנונית. יש, למשל, ב«קדמוניות» פרקים שנכתבו בסגנון פשוט מאד, ויש שהם עמוסים מליצות קלסיות, הלקוחות ביחוד מספרי ההיסטוריון היוני הגדול תּוּקִידִידֶס[2]. העדר־השויון בכתבי בן מתתיהו הוא פגם גדול, והקוראים היונים יפי־הטעם הרגישו בדבר עד מהרה. לא כן יוסטוס. הוא לא היה זקוק לעוזרים וספרו הצטיין דוקא באותה התכונה האחדותית שהיתה חסרה לספרי יוסף.

סכנה נשקפה אפוא ליוסף שספרו של יוסטוס ידחוק את ספרו הוא משוק הספרים – את המומנט הזה הדגיש לאקיר בצדק – ובפרט שאנשי חסדו של יוסף, אספסינוס וטיטוס, לא היו כבר בחיים והסופר השנוא לבני עמו היה גלמוד ועזוב. בפולמוס עם יוסטוס נלחם אפוא יוסף את מלחמת הקיום. הנשק במלחמה זו היה לו הספר «חיי יוסף».

ראינו למעלה, שיוסטוס אמר להתגבר על יוסף בשני דברים, גם בצורה החיצונית של ספרו וגם בתאור המאורעות. אשר ללבוש החיצוני של הספר ראה יוסף בעצמו, כי יוסטוס עולה עליו שבעתים. אמנם מתנחם יוסף, שאין הסגנון הנמלץ עיקר, שכן העבדים המשכילים יודעים יונית יפה (קדמוניות כ', רס"ד). אבל אלה הם תנחומים של הבל, כי הלא יוסף שאף בעצמו בכל כוחו להגיע בנדון זה לאותה השלמות של העבדים המשכילים. ובכן היה יוסף מוכרח לותר בנוגע לסגנון ולהרכין את ראשו לפני יוסטוס מתנגדו. לעומת זאת תקף את יוסטוס ביתר שאת בנוגע לאמתות המאורעות עצמם.

יוסף משתמש גם בנימוקים פורמליים וגם בנימוקים ענייניים או תכניים כדי להזים את עדותו של יוסטוס כותב הקורות. הטענות מבחינה פורמלית נאמרו בפרוש או באופן בלתי ישר, והנה החשובות בין הטענות הללו. יוסף פונה אל מתנגדו בשאלה «חמורה»: מדוע לא הוצאת את ספרך בימי אספסינוס וטיטוס, הלא ספרך היה כתוב ונשלם עוד לפני עשרים שנה (ע' פ"א)? אין זה אלא שיוסטוס משקר ולכן לא נועז להוציא את ספרו בימי הקיסרים, אשר ידעו את המעשים כעדי ראיה. אולם בעצם אין זו טענה. להפך, מכאן ראיה על אמתות תאורו של יוסטוס: כי מובן מאליו, שאלמלי פרסם יוסטוס את ספרו בימי השליטים הראשונים לבית פלויוס, היה נאלץ לחפות על האמת. כי מי האיש אשר יהין להוציא בספרו משפט על אכזריות מושלים בחייהם? השתיקה מחמת אונס היתה בתקופה זו מכת מדינה. טציטוס וסופרים רומים אחרים בחרו לחכות עד יעבור

[2] ראה את מאמרי: אמנות התאור של יוסיפוס פלויוס ב«סנה» א, 467 וכו' (ורשה תרפ"ט).

זעם ולשתוק מאשר להאפיל על האמת מיראת הקיסרים. כך עשה גם יוסטוס. הוא לא העיז להוציא ספר ברוח של איבה למושלים בחייהם, ובפרט שיוסף היה נכון להלשין עליו בפני הקיסרים כדי לדכא את מסיג גבולו. ובכלל לא היתה ליוסטוס כל תקוה לעמוד בהתחרות עם יוסף, כי ספרי יוסף היו מאושרים וחתומים בידי הקיסרים ולכן מצא על נקלה מוציא לאור. לעומת זאת ספק היא אם היה נמצא מו"ל שיסכן את חייו ויפרסם את ספר יוסטוס בחיי אספסינוס וטיטוס.

אמנם אין אנו יודעים נכונה מה שכתב יוסטוס על עריצי רומי, כי ספריו לא נשתמרו, אבל יוסף מודיענו שספור יוסטוס סתר את רשימות הקיסרים בספרי זכרונותיהם (ע' פ"א), ודי לחכימא ברמיזא. באמת, גם הטענה הראשונה שיוסטוס לא הוציא לאור את ספרו בימי אספסינוס וטיטוס, וגם השניה, שדבריו סותרים את ספרי הזכרונות של השליטים – עשויות דוקא לחזק את אמונתנו בדברי הסופר מטבריה.

אם הטענות הללו מופרכות כמעט מאליהן, קשה לנו להשיב על טענה אחרת של יוסף: מנין ידע יוסטוס את המעשים, שלא ראה בעיניו (ע' פ"א)? שאלת המקורות מסובכה מאד אפילו בנוגע ליוסף, אשר ספריו נשארו לנו, ומה גם בנוגע ליוסטוס, אשר כתביו לא נשארו. כאן אנו זקוקים להשערות, ובכן אפשר לחשוב, שיוסטוס, אשר חי בגליל אחרי המלחמה, הספיק במשך הזמן לאסוף ידיעות שונות מפי עדי ראיה. ויכול להשתמש גם ברשימותיו של המלך אגריפס אשר יוסטוס היה מזכירו הפרטי (ע' פ'). על כל פנים ידע יוסטוס הרבה דברים, שיוסף לא ידע או העמיד פנים שאינו יודע אותם (ע' פ"ב). יוסטוס הביא דוקא את החומר הזה והדגיש אותו ביחוד, כדי להקניט את יוסף ולהראות, שנעלמו ממנו עובדות חשובות או שהשמיט אותן בכונה בחפצו למצוא חן בעיני השליטים הרומים. ראוי עוד להעיר, שגם יוסף כתב הרבה דברים כעד שמיעה, ומאורעות מצפה יוכיחו, שלא היה יכול לראות אותם, כי היה אז ברומי. ובכן גם יוסף השתמש במקורות שונים כמו שעשה יוסטוס. אפינית היא הערתו של בנטביטש[3], שיוסף נאמן יותר בתורת עד שמיעה מאשר בתורת עד ראיה...

איך שיהיה, מעלה גדולה היתה ליוסטוס שישב בארץ ישראל ולא ברומי, כיוסף – הלה לא היה בן חורין בדבריו, כי כתב בסביבה רומית ספוגת קנאה ושנאה לעם ישראל. הוא היה אנוס לכתוב הרבה גם נגד הכרתו הוא. הגע בעצמך: יוסף בן מתתיהו, החייב תודה לקיסר בעד חייו ובעד חרותו המדומה, ושכעבד משוחרר (libertinus) ו«קלֵינט» (cliens) קבל אפילו את שם משפחת אנשי חסדו, פלויוס; היכול איש כזה

[3]. Norman Bentvich: Josephus 123 עמ' (Philadelphia 1926).

להטיח דברים כלפי השליטים, גם אם היה לו החופש לכתוב כאות נפשו? ולא זו בלבד, אלא גם הרבה טובות אחרות היטיבו מושלי רומא עם יוסף, אשר קבל דירה קבועה בארמונו של אספסינוס (ח"י ע' צ"א) ופרס סופרים קבוע (שם). בארץ יהודה נתנו לו אחוזות אשר הפקיעו העריצים הרומים ממשפחות לוחמי החרות (שם, שם), ואפילו – נשים נתנו לו במצות הקיסר (ע' פ"ט). כלום היה איש כזה מוכשר למסור דבר אמת לדורות הבאים? הסביבה ותנאי החיים היו עלולים להשפיע אפילו על איש בעל אופי מוצק, ולא כל שכן על איש רפה־הרצון כיוסף. לא כן יוסטוס. הוא ישב בגליל בסביבה יהודית, ואפילו קנאית. ריח תבערות החורבן נדף עוד ממקום מגורי יוסטוס ומשואות ההרס היו לנגד עיניו. גם היה בלתי־תלוי בחסדי המושלים התקיפים ומטבעו לא היה נוח להתרפס, ובגלל הדבר הזה נמצא פעמים רבות בסכנת מות (ח"י ע' פ'). ולולא תחנוני ביריניקי אחות המלך אגריפס, אשר ידעה להוקיר את אפיו של יוסטוס הסובל בעד הכרתו המוסרית והמדינית – כי אז לא זכה לפרסם את ספריו. איש כזה היה בלי ספק מוכשר יותר לתאר את קורות המלחמה לאשורם, אף על פי (או: דוקא מפני) שלא קרא את ספרי הזכרונות של הקיסרים.

אולם ליוסף בן מתתיהו עוד טענה מוזרה: אנכי איש גדול היחש, מזרע כהנים גדולים, ואין כמוני יודע את המסורה הקדושה של העם העברי, את רוחו ואת קורותיו, ורק אני הנני מהימן בנוגע לתולדות העם הזה. הרעיון הזה מובע בהרבה מקומות של ספרי יוסף (ראה הערה בע' י"ח). הטענה הזאת היתה עשויה להשפיע על הקורא הנכרי, וביחוד על הרומי, כי באמת היו זמנים ברומא אשר רק ה«כהנים הגדולים» שלהם (pontifices maximi) כתבו בלוחות (fasti) את המאורעות, ולאיש חילוני לא היתה האפשרות לחקור את העבר. ברם ביהודה, ובפרט בימי בית שני, היתה המסורה קנינו של כל העם והכהנים לא הצטיינו כלל בנדון זה. ואשר ליחוס סתם – היה יוסטוס גם כן יחסן גדול, הוא היה מראשי טבריה ואציליה, ובודאי שקבל חנוך טוב, וביחוד במקצוע ההשכלה הכללית, אשר היתה נפוצה בעיר הלניסטית זו. ובכן גם לטענה הפורמלית הזאת אין כל יסוד, כשם שהטענות האחרות אינן מבוססות.

אחרי הטענות הפורמליות באות הטענות העניניות הנוגעות לעצם המאורעות המתוארים בידי שני הסופרים. כדי להעריך את הענין כהלכה צריכים לדעת את עמדת יוסטוס במלחמת היהודים עם הרומים. דעות החוקרים בזה מחולקות. יש שמתארים את יוסטוס כלאומי נלהב מסוגו של יוחנן מגוש חלב, אשר גם הוא היה מתנגדו של יוסף, ויש שחורצים עליו משפט בוגד ואוהב הרומים. האחרונים נשענים על העובדה,

שיוסטוס, אשר נלחם בראשונה בערי היונים והסורים, עבר אל המלך אגריפס השני אחרי שאספסינוס כבש את רוב הגליל (ע' פ'). יוסף איש ריבו אומר, שיוסטוס בגד ברומים מתוך טעמים אגואיסטיים, כי קוה לעלות לגדולה בחלופי השלטון (ע' כ"ז). לפי דעת יוסף השתמש יוסטוס בנגוד שבין שתי הערים הגדולות בגליל, טבריה וצפורי, כדי להשיג את חפצו. צפורי היתה נאמנה לרומי ולפיכך עורר יוסטוס את אנשי טבריה למלחמה באמרו, כי על ידי כך תקח טבריה את רסן הממשלה בגליל. מתוך הדברים האלה הסיק בֶּרוֹלד[4] את המסקנה, שיוסטוס התקומם ברומים בחפצו שעיר מולדתו תצטיין במלחמת החרות. אולם אחרי שטבריה נפלה בידי הרומים לא היתה לו כבר כל סבה להמשיך את הקרב ובקש לו מנוס אצל אגריפס. אולם אין ערך לדברי יוסף, כי אינו בקי במהלך המאורעות בטבריה, ואצלו ישנן סתירות יסודיות בנוגע לזה. במה"י מתאמץ יוסף לפי האפשר להצדיק את טבריה, שלא נתנה יד למורדים, ובח"י, להפך, משתדל הוא להאשימה, ולעומת זאת הוא מדגיש על כל צעד ושעל את האמון של צפורי לרומי, כי צפורי היתה, כאמור, צרת טבריה. לתאור שלילי של טבריה גרם יחסו הרע של הסופר יוסף אל יוסטוס יליד טבריה. יוסף קוה להבאיש את יוסטוס בעיני הרומים, אם יראה שעיר מולדתו היתה מקום של מורדים ושונאי רומא.

לפי דעתי עלינו להשתמש רק בעובדות. עובדה היא, שיוסטוס נלחם בסורים ויונים תושבי הארץ, ועובדה הוא גם כן שיוסטוס עבר אחרי כן אל אגריפס. השאלה היא: תחילה מה סבר ובסוף מה סבר. יש להבדיל בין המלחמה עם התושבים הזרים בארץ ישראל ובין המלחמה ברומים. בראשית המרד הרימו הזרים בא"י את ראשם והציקו ליהודים. מקסריה נפתחה הרעה ועברה אל הערים האחרות אשר רוב יושביהן היו זרים, וביחוד אל הערים היוניות שהיו שייכות אל «ברית עשר הערים» (דֶקַפּוֹליס – Decapolis). הזרים היו נכונים להשמיד את עם היהודים וחכו רק להזדמנות בשביל לבצע את מזמתם. הזרים הללו היו לפעמים גם למורת רוח לאגריפס עצמו, אף על פי שהיה ידיד הרומים (ח"י ע' 53 ועוד). ולכן אין ספק, שגם בין אנשי השלום היו רבים אשר נשאו את נפשם להלחם בזרים הללו, ביחוד אחרי הטבח אשר ערכו בערי הדקפוליס. איש כזה היה לפי השערתי – יוסטוס מטבריה. בעיקר הדבר לא חפץ להתקומם ברומים, כי כאיש בעל השכלה הלניסטית ידע היטב את עוז שלטונם ולא האמין בהצלחת המרד. אבל יוסטוס לא יכול לשבת בחבוק ידים ולראות את מעשי הזרים בארץ ישראל, ולכן התעורר לקחת מהם נקם. המלחמה ברומי היתה נגד רצונו. הוא יצא נגד הרומים רק

[4] A Baerwald, Josephus in Galliäa (Breslau 1877). במקומות שונים.

במדה שאלה תמכו בידי הזרים השנואים לו, ולפיכך התפרק את נשקו כאשר הרומים כבשו את הגליל והיו לאדוני הארץ. הוא שנא בלי ספק את הרומים, ואפשר שתמך בחשאי בידי המורדים גם אחרי בואו לאגריפס. ולכן נענש בידי אגריפס פעמים למאסר, פעם לגלות ופעם יצא דינו אפילו למות (ע' פ'), אולם הוא עצמו התיאש מן הנצחון.

יוצא מזה, **שיוסטוס לא היה קנאי לוחם בעד החרות** כיוחנן מגוש חלב, אבל **גם בוגד כיוסף לא היה**, כשם שאי אפשר לכנות בשם בוגדים את כל אנשי השלום, אשר ביניהם היו בני־עליה כרבי יוחנן בן זכאי.

בירור עמדת יוסטוס במלחמה יועיל לנו להבין את ההבדל בין שני הסופרים בתאור המאורעות. אולם לדאבוננו שואבים אנו את כל הידיעות מתוך האבטוביוגרפיה של יוסף, והוא לא מצא לנחוץ למסור לנו בפרוטרוט את ההבדלים שבין תאורו ובין זה של יוסטוס. בשביל יוסף היו חשובים רק הפרטים אשר יש להם שייכות אליו בעצמו. זה מתאים למגמת הספר אשר בו חפץ לתאר את עצמו כבחיר אלהים ואנשים. לעומת זה לא יחס כנראה חשיבות מרובה למאורעות אחרים, אשר אינם נוגעים לו עצמו. אמנם יש מלומדים הסבורים שתאורו של יוסטוס הכריח את יוסף לשנות פרטים שונים ב«חייו» ממה שכתב ב«מלחמת היהודים». ואם הדבר כן – אפשר ללמוד מן הסתירות אשר בין שני ספרי יוסף את דעת יוסטוס, כי הלא הוא הוא שגרם לסתירות הללו והשפיע על יוסף לשנות ולתקן את תאורו הקודם. ביחוד השתדל המלומד לוּטֶר[5] להראות, עד כמה אפשר לבאר את הסתירות בספרי יוסף מתוך השפעת יוסטוס. אולם למרות חריפותו של לוטר לא עלתה בידו לתת לנו תמונה שלמה ובטוחה מתאורו של יוסטוס ולכן מוכרחים אנחנו להסתפק במשפט כללי, שספורו של יוסטוס היה קרוב יותר אל האמת ואל המציאות ההיסטורית, כי לא שוחד בחסדי השליטים כיוסף ולא הגה להם חבה. הוא לא רק ראה את הדברים כמו שהם, אלא גם מצא עוז בנפשו לכתוב את האמת, ואם הדבר לא היה בגדר האפשרות – ידע כמו טציטוס את סוד השתיקה...

אולם לדעתי התעה יוסף יותר במה שגלה, כביכול, מאשר במה שהעלים. בפרק ששים וחמשה של «חיי יוסף», שנכתב נגד יוסטוס, מגן המחבר על עצמו מפני הוכחת יוסטוס, שהוא גרם למרד אנשי הגליל. לכאורה נראה מן הוכוח הזה, שהקרב ברומי היה בעיני יוסטוס חטא גדול ובזה הוא דומה ליוסף אשר מתאמץ להראות, כי הנהו חף מפשע המרד.

[5] A. Luther, Josephus und Justus von Tiberias (Halle 1910).

ברם שגיאה גדולה היא במה שהמלומדים מעריכים את דעת יוסטוס לפי מענה יוסף. הם סבורים, כי גם יוסטוס חשב את המלחמה לעוון גדול, וממילא גם הוא כיוסף היה עבד נרצע לרומים. לפי ההשקפה הרווחת יש לפנינו וכוח מוזר. יוסטוס «מאשים» את יוסף על שעמד בראש תנועת החרות, והוא «מצטדק» שהיה תמיד מסור בנפשו לרומים, אפילו בשעה שנטל עליו להלחם בהם. ובאמת אין הדבר כך. דעת יוסטוס היתה שונה לגמרי מדעתו של יוסף. כדי להבין את יוסטוס חייבים אנחנו לשים לב למצב הדברים, וביחוד אל הסבות אשר גרמו להתמרמרות יוסטוס על יוסף בן מתתיהו. אבאר את הענין בקצרה:

מעשי יוסף בגליל וחייו אחרי כן היו עשויים להרגיז את לב כל איש ישר ובעל נפש. הגליל היה משגבה של ארץ ישראל, גם באוצרותיה הטבעיים וגם באנשיה הנלהבים לרעיון החרות. אלמלי עמד בראש המדינה איש כיוחנן מגוש חלב – היה יכול לחולל נפלאות. ארץ הגליל היתה מתאימה מאד למלחמה ברומים. ליהודים לא היו, כידוע, פרשים, והרוכבים הרומים נצחו אותם תמיד. היהודים הרגישו את החסרון הזה במשך כל המלחמה. אולם בגליל ההררי לא יכלו הפרשים להביא לרומים תועלת רבה ויד היהודים הרגלים היתה על העליונה. ולכן אין להתפלא, שהיהודים שמו את מבטחם בארץ הגליל. ואפילו אלה שלא האמינו בנצחון גמור חשבו, שמתוך אחוד ורכוז הכוחות בגליל יוכלו להשיג תנאי־שלום נוחים מאת הרומים. ומה עשה בן מתתיהו? בחוסר משמעת כלפי השלטון הירושלמי ובתחבולותיו המגונות הביא את אנשי הגליל למפח נפש ושלל מהם את המרץ למלחמה. ההרס המוסרי של מדינת הגליל גרם לחרבן כל הארץ. את זאת ידע יוסטוס ולא יכול לסלוח ליוסף את פשעיו.

הסבה העיקרית השניה של שנאת יוסטוס ליוסף הוא יחסו של הלה לגבורי החרות, אשר הוא בעצמו אבד אותם בתועבותיו. אין אצל יוסף אפילו צל של רגשי נוחם ושל רגש הכבוד. הוא נועז ב«מלחמת היהודים» לחלל את זכר גבורי האומה, קורא אותם בשם שודדים וליסטים. ואלה הם אותם האנשים בעצמם שהוא היה סבת אסונם! יוסטוס, כיהודי הלניסטי, היה אולי קצת «פושר» בעניני היהדות, אבל לבו הישר התעורר בקרבו לקחת נקם מיוסף השוכן על במתי ההר הפלטיני ברומא. הדבר לא היה קשה. יוסטוס היה צריך רק להשען על העובדה, שיוסף עמד בראש ה«שודדים», ואם הלוחמים היו «ליסטים» – הרי היה הוא עצמו «ארכיליסטים».

האפשר ששלשים שנה אחרי המלחמה היה ליוסף עוד צורך להצטדק על מה שלקח חלק במלחמה עם הרומים? באמת מסופק הדבר, אם עלה עוד בדעת איזה מושל רומי

לענוש את יוסף בגלל הדברים הנושנים האלה. אבל אין זה עיקר. היהודים השתמשו באופנים שונים כדי להוריד את יוסף השנוא להם מגדולתו. יונתן מקיריני האשים אותו בנתינת יד למורדים בקיריני (ח"י ע' צ"א). האשמות כאלה, שנשנו פעמים רבות (שם, שם), שמשו אמתלה להכשיל את יוסף. גם יוסטוס חפץ להשניא את יוסף על הרומים, וביחוד על הקוראים הרומים, להסיר את המסוה מעל פניו ולהראות את צביעותו לעיני כל. ואם נבין את הדבר כך – לא נמצא כל קושי בהאשמת יוסטוס. דעתו לא נחה בקובלנה, שיוסף זייף את תאור קורות המלחמה. יוסטוס לא הסתפק בהזמת עדות יוסף, אלא חפץ להזים את העד בעצמו. יוסטוס נאלץ לשתוק כשלשים שנה בימי אספסינוס, טיטוס ודומיטינוס, באין יכולת להביע את דעתו על דבר המלחמה וכותב קורותיה. בא זמנם של השליטים המתונים נֶרְוָה וטריינוס, הכעס החבוי והטמיר התפרץ עכשיו בעוז ואמר להשמיד את הכהן הירושלמי בעבר והעבד המשוחרר של קיסרי רומא בהווה. הסכנה היתה גדולה, כי הטענות של יוסטוס היו איתנות ומוצקות והתחילו לפעול על הקהל, ובפרט שהובעו בסגנון נמלץ ובכשרון הדברנות. יוסף לא יכול לחשות. בחפזון לקט אי אלו שברי חומר היסטורי מימי שלטונו בגליל, הוסיף פרקים אחדים מתולדות חייו בראש ובסוף הספר, הכניס לתוך הפרקים פרשה אחת של וכוח עם יוסטוס, אשר בה התאמץ – כמובן בעזרת אחרים – להגיע עד לכתפי מתנגדו בבחינת המליצה הריתורית, הקטעים אשר היו לו מן המוכן הורחבו בהוספות שונות, ואת התערובת הזאת הוציא בשם «חיי יוסף».

פרק ראשון: מוצאו של יוסף בן מתתיהו

אני, לא בן בלי שם הנני, כי אם צָאֱצָא משפחת כהנים עתיקה[6]. שונה הוא מוצאו של מעמד האצילים אצל עמים שונים; ואצלנו נחשב לאציל מי שמוצאו מזרע כהנים. אולם משפחתי איננה ממוצא כהנים פשוטים, אלא מהמשמר הראשון של עשרים וארבעת משמרות הכהנים – החשוב אצלנו מאד, ומן המשפחה המיוחסת ביותר אשר במשמר הזה[7]. מצד אמי הנני מגזע מלכים. כי היא ממשפחת החשמונאים, אשר העמידו לעמנו

[6] במקור מתחיל הספר במלים: **ואשר לי הנני לא בן בלי שם** וכו' (ἐμοί δέ), אשר בהן מתחבר הספר «חיי יוסף» (Vita Josephi) עם הספר «קדמוניות» של יוסף בן מתתיהו, שכן «חיי יוסף» משמש רק תוספת ל«קדמוניות». ראה H. Luther בספרו Josephus und Justus von Tiberias עמ' 60.
בספר «קדמות היהודים» (נגד אפיון) א, ז מבאר הסופר את ענין יחוסם של הכהנים, כי יסודו בטהרת הגזע (εὐγένεια). «מימות עולם שמו אבותינו לב, לבל יתערב גזע הכהנים באחרים, רק ישאר בטהרתו», לשם זה חקקו דיני נשואים שונים אשר «הכהנים נזהרים בהם לכל דקדוקיהם».

[7] **המשמר הראשון** היה משמר יהויריב, אשר ממנו יצאו החשמונאים (חשמונאים ספר א, ב, א). אמנם מכאן אין ראיה, שיוסף היה באמת מן המשמר הזה (כמו שמחליט למשל אברהם גייגער בספרו Urschrift und

כהנים גדולים ומלכים במשך זמן רב מאד. מוצאי הוא זה: אבי אבותי היה שמעון המכונה המגמגם[8]. בזמנו כִּהן בכהונה הגדולה בנו של שמעון הכהן הגדול, הורקנוס, הראשון בשם זה בין הכהנים הגדולים. לשמעון המגמגם נולדו תשעה בנים, ואחד מהם היה מתתיהו המכונה עיפא (?)[9]. הוא לקח לו לאשה את בת יונתן הכהן הגדול, הראשון מבית החשמונאים אשר שמש בכתר הכהונה הגדולה, והיה אחי שמעון הכהן הגדול. בשנה הראשונה לממשלת הורקנוס נולד למתתיהו בן ושמו מתתיהו המכונה הגבן. לו נולד יוסף בשנה התשיעית למלכות שלומית אלכסנדרה, וליוסף (נולד) מתתיהו בשנת עשר למלכות ארכילאוס, ולמתתיהו (נולדתי) אני בשנה הראשונה לשלטון קיוס קיסר[10]. ולי שלשה בנים, הורקנוס הבכור (נולד) בשנה הרביעית לאספסינוס קיסר, יוסטוס בשנה השביעית ואגריפס בשנה התשיעית. הצעתי פה את שלשלת היחש שלי כפי שמצאתי בתעודות רשמיות[11], ודוחה אני בבוז את האנשים אשר יהינו להוציא דבת שוא על מוצאי.

פרק שני: ימי נעורי יוסף ודרכי חנוכו

מתתיהו אבי נודע לתהלה לא רק בגלל מוצאו אלא ביחוד היה מכובד בשל ישרו ומהולל בפי כל בירושלים, העיר הגדולה ביותר אצלנו. אני חונכתי ביחד עם אחי בן אבי ואמי מתתיהו[12], עשיתי חיל רב בלמודי ונחשבתי למצטיין בכוח זכרוני ושכלי. בהיותי עוד

Uebersetzungen der Bibel עמ' 204 וכעת בנטביטש בספרו על יוסיפוס ועוד אחרים), כי לו היה הדבר כך לא היה יוסף נמנע מלהזכיר זאת בפירוש. במלים מ«המשמר הראשון» יש לראות רק התפארות המחבר ולא יותר.

[8] **המגמגם**. כנויים כאלה, מהם יוניים, כמו כאן: ψελλός (הכנוי הזה נמצא גם במדרש ויקרא רבה: «והיו קוראין אותו **פסילוס**») ומהם ארמיים (למשל «חגירא», חגר, ב«מלחמת היהודים» ה, י"א ט"ו) היו שכיחים בין היהודים בימי הבית השני.

[9] **עיפא**. משמעות הכנוי הזה לא נודעה. המלה היא כנראה משובשת, מכאן חלופי הגרסאות (עיין הוצאת ניזֶה). R. Laqeur, Der jüdische Historiker Flavius Josephus עמ' 245 – התאריך היחידי אצל יוסף ב"מ אשר אין להטיל ספק באמתותו... – בשלשלת היוחסין כמו שהיא מתוארת כאן יש קושי גדול מפאת הכרונולוגיה. את הדבר הרגיש כבר שירר (E. Schürer, Geschichte des jüdischen Volkes I 4, 77). ד"ר קלוזנר ב«היסטוריה ישראלית» חלק ד', מהדורה ב', עמ' 134 מתאמץ לישבו בדוחק. על כל פנים ברור הדבר, שדעת המערערים על יחוסו של יוסף (סוף פרק זה) לא היתה חסרה יסוד.

[10] **בשנה הראשונה** וכו'. ובכן נולד בשנת 37/38 לפני הספירה הרגילה. לפנינו – לפי לקיר (R. Laqeur, Der jüdische Historiker Flavius Josephus עמ' 245 – התאריך היחידי אצל יוסף ב"מ אשר אין להטיל ספק באמתותו... – בשלשלת היוחסין כמו שהיא מתוארת כאן יש קושי גדול מפאת הכרונולוגיה. את הדבר הרגיש כבר שירר (E. Schürer, Geschichte des jüdischen Volkes I 4, 77). ד"ר קלוזנר ב«היסטוריה ישראלית» חלק ד', מהדורה ב', עמ' 134 מתאמץ לישבו בדוחק. על כל פנים ברור הדבר, שדעת המערערים על יחוסו של יוסף (סוף פרק זה) לא היתה חסרה יסוד.

[11] מגלות יוחסין ידועות לנו מן התלמוד ונזכרות גם בספר «נגד אפיון» (במקום המובא לעיל). זהו «כתב המתיחשים» הנזכר בעזרא ב', ס"ב ונחמיה ז', ס"ד.

בפרק הזה שוררת המגמה להראות את רום משפחת יוסף, וביחוד את מוצאו מזרע כהנים מיוחסים. העובדה הזאת היא חשובה מאד בעיני יוסף הסופר. כלפי הסופרים המתחרים בו, כיוסטוס, אשר גם הוא כתב דברי ימי היהודים, מדגיש יוסף, כי הנהו מגזע הכהונה ולכן גדול כוחו בידיעת כתבי הקדש של היהודים ומסרתם. קשה להבין על יסוד הגיניאלוגיה שלפנינו, כיצד היה יוסף מגזע מלכים **מצד אמו**. בקושיא זו מתחבט הלשר (Hölscher, Pauly-Wissowa Real Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft IX. 1935) ואינו מוצא פתרון.

[12] פרטים מחיי אבות יוסף ואחיו מתתיהו נמצאים במה"י, ה', י"ג, א, ג ולהלן פרקים מ"א ועי"ה.

ילד כמעט, כבן ארבע עשרה שנה, הייתי מהולל בפי הכל בשקידתי בלמודים, והכהנים הגדולים וראשי העם היו מבקרים אותי, למען אשר ישמעו מפי באורים נאמנים לתורה[13]. בהיותי כבן שש עשרה שנה החלטתי ללמוד לדעת את טיב הכתות אצלנו, אשר מספרן, כפי שכבר אמרתי הרבה פעמים, שלש[14]: הראשונה – כת הפרושים, השניה – הצדוקים, והשלישית – האסיים. חשבתי, כי רק אחרי למדי לדעת את כל הכתות אוכל לבחור בטובה שבהן. בסגופים ויגיעת בשר רבה עברתי על כל שלש הכתות, אפס כי נראה לי שעוד לא השגתי את הידיעה הנכונה, ולכן נעשיתי לתלמידו ומעריצו של איש אחד, בשם בנוס, אשר כפי שנודע לי התגורר במדבר, לבושו היה קלפת עצים ומאכלו צמחי בר הגדלים מעצמם, ופעמים רבות ביום ובלילה היה טובל במים קרים[15] לשם פרישות וטהרה. אצלו בליתי שלש שנים, ואחרי אשר הרויתי את צמאוני לדעת שבתי העירה. בהיותי בן תשע עשרה החלותי לעסוק בעניני הצבור, בהתחברי אל כת הפרושים הדומה לכת הסטואים של היונים[16].

[13] **בהיותי עוד ילד כמעט**. יוסף מפריז בשבח עצמו בספרו, שהתבגר ברוחו לפני זמנו. דומה לזה הוא הספור באבנגליון (לוקס ב, מ"ד וכו') ע"ד ישו הנוצרי, שכבר בילדותו הראה סימני גאוניות. השוה: Max Krenkel, Josephus und Lucas (Leipzig 1894) עמ' 76 וכו'.

והכהנים הגדולים. יוסף משתמש ברבוי לסמן את המיוחסים מזרע הכהנים, ולא כהנים גדולים ממש. הוראה זו יש למלה «כהן גדול» גם באבות דר"נ, הוצאת שכטר, עמ' 56. ראה: Schlatter, Jochanan ben Zakkai 27, 2.

גם במקומות אחרים (וביחוד בקדמ' כ י"ב, א) רגיל המחבר להדגיש את עוצם ידיעותיו בתורת עמו. ובאמת היו הידיעות הללו לקויות מאד, ומכאן השגיאות הרבות אפילו ביחס לספורי המקרא. ראה למשל מה"י ד, ט, ז. למקום הזה מעיר שמחוני בצדק: «ניכר פה חסרון ידיעות מדויקות בספורי התורה». גם נורמן בנטביטש בספרו Josephus עמ' 39 אומר, שהמחבר «אינו מצטיין בידיעות מרובות, לא בהלכה ולא באגדה». – בנוגע להשכלתו היונית קשה לקבוע מסמרות, כי המחבר מודה בעצמו, שהשתמש בעזרת יונים בחברו את ספריו הכתובים יונית (נגד אפיון א, ט). על כל פנים היתה הברתו היונית ברברית עד סוף ימיו (קדמוניות כ, כ"א, א).

[14] מה"י ב, ח, ב – י"ד וקדמ' י"ח, א, א־ד. בקדמוניות חושב המחבר את הקנאים ככתה רביעית.

[15] **טובל במים קרים**. הטבילות המרובות היו מיוחדות לאסיים, אשר לדעת חכמים אחדים הם הם «טובלי שחרית» הנזכרים בתלמוד. אמנם **בנוס** בעצמו לא היה כנראה אסי, כי כאן מסופר שיוסף עבר מן האסיים אליו. ובכן היה בנוס מתבודד במדבר וקרוב ברוחו לדת האסיים. על בנוס בקשר עם תנועת הטבילה בימי בית שני ראה: Brandt, Die jödischen Baptismen (Giessen 1910), 69. על המושג ἁγνεία (פרישות, טהרה) אצל יוסף ב"מ ראה קלוזנר, ישו הנוצרי (ירושלים תרפ"ב) עמ' 250.

[16] **בהיותי בן תשע עשרה** וכו'. החשבון אינו מדויק, כי בן שש־עשרה שנה היה יוסף כאשר התחיל להתענין בכתות (ע' י"ט), שלש שנים שהה אצל בנוס; מתי הכיר את הכתות עצמן? ראה הֶלְשֶׁר (כלעיל) 1396.

הדומה לכת הסטואים. גם ב«קדמוניות» מסמן המחבר את המפלגות היהודיות ככתות פילוסופיות. הקנאים הם «פילוסופיה רביעית» והאסיים דומים אל הפתגוריים היונים (קדמ' ט"ו, י, ד). המחבר חפץ בזה לשבר את אוזן הקורא היוני והרומי ולקרב את הדברים להשגתם. גם המגמה הסניגורית של המחבר הביאה אותו לידי תאור זה העלול להגדיל את כבוד היהדות בעיני הנכרים. המגמה הזאת הובלטה ביחוד ב«קדמוניות». אפילו אבות האומה הישראלית בעבר הרחוק מדברים ופועלים כאן כפילוסופים יוניים.

פרק שלישי: יוסף נוסע לרומא לשחרר כהנים אסורים

בהיותי בן עשרים ושש נתגלגל הדבר שנסעתי לרומא. הסבה היתה זו בזמן שפליכס[17] היה מפקח ביהודה אסר בכבלים כהנים אחדים ממיודעי, אנשים מכובדים וישרים, בגלל אשמה פעוטה וחסרת־ערך ושלח אותם לרומא, לתת דין וחשבון לפני הקיסר. ברצותי לעזור לשחרורם, ביחוד אחרי שמעי, כי גם באסונם לא סרו מדרך ה' ונזונו בתאנים ובאגוזים, נסעתי לרומא והגעתי לשם אחרי אשר עברו עלי סכנות הרבה. אניתנו טבעה בלב הים האדריַטי וכשש מאות איש במספר שוטטנו במשך כל הלילה (על פני המים). כאור הבוקר הופיעה בעזרת אלהים אניה מקיריני. אני עם עוד אחדים, כשמונים איש, אשר הקדימו בשיט את הנשארים, אוספנו אל האניה. ככה נצלתי ממות (ובאתי) לעיר דיקיארכיה, אשר האיטלקים יקראו לה בשם פוּטֵאוֹלי. קניתי לי ידיד את האליטירוס, המשחק בתיאטרון; הוא היה ממוצא יהודי ואהוב מאוד על נירון קיסר. על ידו נודעתי אל פּוֹפֵּיאה[18] אשת הקיסר והצעתי לפניה את בקשתי בדבר שחרור הכהנים האסורים. בקשתי ניתנה לי בחסדה הרב, ומבלעדי זאת העניקה לי המלכה תשורות רבות. אחרי זאת שבתי לארצי.

פרק רביעי: יוסף מתאמץ להשקיט את רוחות השואפים למרוד ברומאים

פה[19] מצאתי כבר את ראשית המהומות ורב היה מספר אלה, אשר הרהיבו לרקום מזמות מרד ברומאים. נסיתי, אפוא, לשכך את רוח שואפי הקרב ולהשיבם מדרכם בבארי להם, עם מי הם אומרים להלחם וכי נופלים הם מהרומאים לא רק בטכסיסי צבא אלא

[17] **פליכס** היה מפקח (procurator) ביהודה משנת 63 עד 61. יוסף נסע איפוא לרומי בשנת 63/64 בהיותו בן עשרים ושש שנה, היינו: בשנה הראשונה לשלטון המפקח גסיוס פלורוס. פליכס עשה ביהודה מעשי זדון ורשע בסמכו על כח פַּלַס אחיו, העבד המשוחרר אשר היה ראש יועצי הקיסר קלודיוס ומפניו חרדו אצילי רומי. על רשעת פליכס מעיד גם טציטוס הרומי באמרו, «כי פליכס נשען על כח כזה ויכול לעשות את כל הפשעים מבלי לירוא מעונש" (Annales XII 54,).

[18] **אליטירוס** משחק בהצגת המימוס (μιμολογος) היה חביב על הקיסר נירון, כי הוא בעצמו היה רגיל לשחק על הבימה ולקבל זרי נצחון בבתי החזיון.
פופיאה, אהובת נירון, ולאחרונה קיסרית, היתה אשה פרוצה אשר כל מוסר זר לה, אבל הראתה חבה ליהדות, ויוסף הסופר מכנה אותה בשם "חסודה" (θεοσεβής, קדמ' כ, ח, י"א).

[19] יוסף שב איפוא בראשית השנה 66, אמור מכאן, שיוסף עשה ברומי כשנתים ימים. במשך הזמן הזה הכיר את חוסן ממשלת רומי, את הסדר הנפלא בצבא הרומי ואת המשמעת השולטת בו. את רגש הכבוד אשר רכש הסופר לרומי מן ההעת ההיא מביע הוא בנאום אשר שם בפי המלך אגריפס במה"י ב, ט"ז, ד.

גם במזל[20] ובהצלחה, ואל יביאו איפוא ובקלות דעת סכנה נוראה על ארץ מולדתם, על משפחותיהם ועל עצמם. את הדברים האלה דברתי והפצרתי בהם בלי חָשָׂך לשוב מדרכם, בראותי מראש מה מר יהיה לנו בסופה של מלחמה זו. אולם דברי לא עשו פרי, כי רוח עוּעים תקפה את האנשים המיואשים אשר (אוהבי המדון) הוליכו אותם שולל.

פרק חמישי: שאיפת יוסף ואנשי שלומו להניא את המרד

בפחדי פן ישטמוני על דברי תמיד כזאת ויחשדוני, כי טובת האויבים אני דורש ויתפשוני ויהרגוני, נמלטתי אל בית המקדש פנימה, כי המצודה אנטוניה היתה כבר בידיהם[22] (בידי המורדים). אחרי אשר נרצחו מנחם[21] וראשי חבר השודדים התחמקתי מבית המקדש והתהלכתי עם הכהנים הגדולים וטובי הפרושים. אימה גדולה אחזתנו בראותנו את ההמון מזדיין, היינו נבוכים ולא ידענו מה לעשות, מבלתי יכולת לעצור בעד רוח ההתקוממות. בהיותנו צפויים לסכנת מות ממש, הסכמנו למראית עין עם המורדים, אולם יעצנום להשאר על עמדם ולתת לאויב לעזוב את העיר, למען יאמנו דבריהם, כי במשפט הם מרימים את הנשק נגד האויב. את זאת עשינו בתקוה, כי מקץ זמן מצער יעלה קסטיוס[23] בראש חיל גדול וידכא את המרד.

פרק ששי: הסבות השונות שגרמו למהומות או החישון

ואמנם בא וערך מלחמה, אולם נחל מפלה והרבה מאנשיו נפלו חללים[24]. כשלון קסטיוס היה אסון לעמנו כלו. כי שואפי המרד התעודדו, ואחרי שנצחו (פעם) את הרומאים קוו שיעלה בידם להשמידם כליל. לזה נוספה עוד סבה: תושבי הערים אשר בגבול סוריה

[20] כיתר הסופרים ההלניסטיים רגיל גם יוסף להדגיש את ערך **המזל** (τύχη, fatum) בחיי העמים. בנאום הנזכר של המלך אגריפס מודגש פעמים אחדות טוב־מזל הרומים. ראה את מאמרי «אמנות התאור אצל יוסיפוס פלויוס» בכה"ע «סנה» א' עמ' 449 וכו'.

[21] **מנחם הסיקרי** הצטיין בקיצוניותו ובאכזריותו כלפי מתנגדיו הקנאים המתונים. לבסוף נהרג בידי אנשי אלעזר בן חנניה בהר הבית (מה"י ב, י"ז, ט) זמן מצער אחרי יום ששי בחודש אלול (ראה שם ח') של השנה הנזכרה.

[22] **המצודה אנטוניה**, אשר בנה הורדוס וקראה בשם ה־triumvir אנטוניוס, נפלה בידי הקנאים בי"ז באב ג"א תתכ"ו (66). ראה מה"י ב, י"ז, ז'. למאורע הזה היה ערך של סמל, ובצדק משוים אותו לכבוש הבסטיליה בימי המהפכה הצרפתית. – **בית המקדש** היה בידי המתונים מסיעתו של אלעזר בן חנניה (ראה את ההערה הקרובה), ולכן יכול יוסף להסתתר שם.

[23] **קסטיוס גלוס** (Cestius Gallus) היה נציב סוריה משנת 63. על נציבי סוריה היה החוב לשלוח צבא ליהודה בעת הצורך, ביחוד במקרי פרעות ומהומות, כאשר המפקח ביהודה לא עצר כוח להשליט את הסדר. ראה מומסן V. Roem. Gesch 509.. מכיון שהמפקח גסיוס פלורוס לא הצליח להתגבר על המורדים, היה הדבר מובן מאליו, שקסטיוס יבוא לדכא את המרד.

[24] קסטיוס בא על ירושלים בחודש תשרי ג"א תתכ"ז (66–67) ובחשון ניגף לפני היהודים ונאלץ לעזוב את מצור ירושלים, ולאחרונה גם את ארץ יהודה (מה"י ב, י"ח, ט–י"ט, ט).

השכנה תפשו את היהודים היושבים בקרבם ורצחום נפש יחד עם נשיהם וטפם בלי כל אשמה, כי המסכנים האלה לא שאפו למרד ברומאים וגם נגד הסורים לא חרשו כל מזמה. תושבי בית־שאן הכתימו את עצמם ביחוד במעשי רשע ואכזריות. בהתנפל עליהם יהודים שונאיהם מחוץ אלצו את היהודים היושבים בקרבם לצאת בנשק נגד בני עמם – דבר הנחשב בעינינו לעוון פלילי, ובעזרתם גברו על המתנפלים[25]; אולם אך נצחו את אויביהם – שכחו את הבטחתם לבני עירם ואנשי בריתם והשמידו את כלם, למעלה מרבבה. כזה היה גם גורל היהודים יושבי דמשק[26]. אולם עליהם כתבנו בפרטות בספר על «מלחמות היהודים», הזכרתים פה רק כדי להראות לקוראים, כי את המלחמה ברומאים לא התחילו היהודים ברצון ובמחשבה תחילה, אלא שהיא התפתחה בהכרח, בתוקף המאורעות[27].

פרק שביעי: יוסף ועוד שני כהנים אחרים נשלחים אל הגליל מטעם השלטון בירושלים

אחרי מפלת קסטיוס האמורה נוכחו נכבדי ירושלים, כי לשודדים ולחבריהם המורדים יש שפעת נשק, והתחילו לפחד פן יפלו בידיהם בהיותם חסרי כל נשק – וכך היה באמת אחרי כן[28]. – והנה נודע להם, כי הגליל טרם מרד כלו ברומאים וחלק ממנו שומר עוד על השלום. אז שלחו אותי ועוד שני אנשים ישרים מזרע הכהנים, את יעזר ואת יהודה, למען נדבר על לב הפושעים[29], כי יתפשטו את נשקם בהוכיחנו להם, כי טוב יותר להסגירו

[25] המאורעות **בבית שאן** מסופרים בסה"י ב, י"ח, ג.

[26] על רצח היהודים **בדמשק** מה"י ב, כ, ב.

[27] **בתוקף המאורעות**. אמנם מעשי־זדון הסורים היו תוצאות המרד ולא סבתו, אלא שהסורים גרמו, שהמרד נהפך למלחמה. והרבה מרודפי השלום נאלצו לתפוש נשק בידיהם, מתחלה רק נגד הסורים, ולבסוף נגררו ממילא אחרי תנועת החרות להלחם ברומים המגינים על הסורים. אפשר שהמחבר לא דקדק בלשונו והתכון גם אל טבח היהודים אשר ערכו הנכרים בקיסריה (מה"י ב, י"ח, א). המאורע הזה היה הסבה הישרה של המלחמה.

[28] **וכך היה** וכו'. כאשר גברה יד הקנאים אשר ה«אדומים» באו לעזרתם עשו שפטים גדולים באצילי העם המתונים, והרבה מרמי־היחש נהרגו (מה"י ב, ה).

[29] בנוגע **לשמות הצירים** יש ערבוביה אצל הסופר, כי בספרנו נקובים בשמות הצירים אשר באו עם יוסף אל הגליל והם: יעזר ויהודה, וגם שמות הצירים אשר נשלחו מירושלים לקחת את השלטון מיד יוסף והם: יונתן, חנניה, יעזר ושמעון (פרק י"ט) ובמה"י הראשונים אינם נזכרים כלל, ושמות האחרונים: יעזר בן נומיקוס, חנניה בן צדוק ושמעון ויהודה בני יונתן (מה"י ב, כ"א ז). כנראה יש לקרוא במקום האחרון: Σίμcονα χαι Γοναΰην והשם יהודה נכנס מ«חיי יוסף», כי שם נמצא אותו השם במלאכות הראשונה.

החוקר לקיר (Laqueur) בספרו Der jued. Historiker Fl. J. עמ' 104 והלאה מחליט, כי יוסף נשלח באמת אל הגליל רק לבער את השודדים (ראה גם להלן פרק י"ד) ולהשכין את המנוחה בארץ ולא לשם מלחמה ברומים כמו שמסופר במה"י (שם). אחת מראיותיו של לקיר היא העובדה, אשר נשלחו עם יוסף עוד שני צירים. ואין מכאן ראיה, כי גם למצביאי מחוזות אחרים, כמחוז ירושלים ואדום, ספחו אנשים אחדים בתורת יועצים, לפי שמסופר במה"י. ומה גם ליוסף אשר היה צעיר לימים, כבן שלשים, בעת המנותו למפקד הגליל. אפשר גם כן, שהצירים נשלחו עם יוסף בשביל לעזור לו להשקיט את הגליל, אולם הכנת המלחמה ברומים היתה מוטלת רק עליו, ולכן

בידי נכבדי העם. אלה גמרו לאסוף נשק ולהתכונן לקראת הבאות, אולם לעת עתה לא לעשות כלום אלא לחכות ולראות, מה יעשו הרומאים.

פרק שמיני: יוסף בא אל הגליל ומציל את העיר צפורי מכף המורדים

בשליחות זו באתי אפוא אל הגליל. את אנשי צפורי מצאתי במצוקה גדולה ובפחד לגורל עיר מולדתם, אשר הגלילים אמרו לשימה למשסה, בגלל ידידותם את הרומאים[30] ובשל הברית אשר כרתו עם קסטיוס גלוס נציב סוריה. אנכי חלצתי את אנשי צפורי מכל פחד, כי הרגעתי את ההמון המתקומם נגדם, גם נתתי להם לבוא בדברים לפי חפצם עם קרוביהם אשר נמצאו בדאר – עיר בפניקיה – כבני־תערובות של קסטיוס[31]. לעומת זאת מצאתי את יושבי טבריה כלם מזוינים, וזו הסבה:

פרק תשיעי: המצב בטבריה. יוסטוס מעורר את אנשי העיר להתקומם למלך אגריפס ולרומאים

שלש מפלגות היו בטבריה. האחת של נשואי הפנים, ובראשה יוליוס קַפֶּלֶה. הוא ואנשי סודו: הורדוס בן מִיַרוס והורדוס בן גַּמלוס וקַמפסוס בן קמפסוס[32] – כי קריספוס

שלח אחרי כן את הצירים לבתיהם (פרק י"ד). איך שיהיה, אין לדעת לקיר מתקבלת על הלב, כי בעת אשר נמנו מפקדי מחוזות אחרים לא בחרו במפקד לגליל זולת יוסף, ובכן רק יוסף היה המפקד. יוסף מתעה איפוא בכונה את הקורא בספרו, שנשלח רק לשים סדרים בארץ.

[30] **צפורי**, גם צפורין, צפורים (Sepforis, Diocaesaria, Autokratoris) עיר גדולה ובצורה בגליל. אינה נזכרת בתורה, אולם לפי דעת חכמי תלמוד (מגלה ו' ע"א): «קטרון (שופטים א, ל) זו צפורי, ולמה נקראה שמה צפורי שיושבת בהר כצפור». מראשית המרד עד סוף המלחמה היתה העיר לפי יוסף מסורה לרומים (מה"י ב, י"ח, י"א; ג, ב, ד). דומה, שיושבי העיר היו ברֻבם מיֻונים ולכן נטו לשלום עם הרומים. הקנאים אשר בידם היתה העיר אחרי מות הורדוס נכנעו בידי וַרוס, והעיר עצמה נשרפה (קדמ' י"ז, י, ט). כאשר בנה אותה הורדוס אנטיפס מחדש והקדישה לכבוד הקיסר (שם י"ח, ב, א) התישבו בה רק אנשים אשר יחסם ליהדות היה רופף מאוד. לעיר הזאת דוקא מראה יוסף בספרנו חבה יתרה וגומר עליה את ההלל!

[31] הנציב קסטיוס גלוס לקח מאנשי צפורי **בני־תערובות** ליתר בטחון, אף כי לא היו חשודים בעיניו בשאיפה למרד. אפשר, שבאמת היו עוד בצפורי קנאים, ויוסף מפריז ב«שבח» העיר כדי ל«השפיל» את טבריה צרת צפורי. ראה להלן ע' ע"ט, פ'.

דאר (Dora), עיר בעמק השרון על שפת הים התיכון.

טבריה, נוסדה בידי הורדוס אנטיפס לכבוד הקיסר טבריוס. הקיסר נירון ספח את העיר למדינת אגריפס השני. בראשונה התישבו בעיר ריקים ופוחזים. הפרושים שומרי התורה נמנעו מבוא שמה, כי בעיר היה חשש טומאה מספק קברות (שבת ל"ד ע"א). ההשפעה היונית הטביעה את חותמה על שלטון העיר (ראה הערה לסע' 64). העיר היתה איפוא מיֻונת לחצאין. מכאן האופי הבלתי־ברור של אנשי טבריה והעמדה השונה של המפלגות השונות כלפי הרומים (ראה בפרק הקרוב).

[32] **קומפסוס בן קומפסוס**. השם הזה מזכיר את **קמצא ובר־קמצא** באגדת התלמוד (גיטין נ"ו ע"א). קומפסוס בן קומפסוס הוא כאן מכת אוהבי הרומים ובתלמוד מלשין בר קמצא על היהודים, שמרדו בממשלת הרומאים. עין: דֶרֶנבורג «משא ארץ־ישראל» עמ' 142.

אחי קפללה, אשר היה לפנים נציב העיר בימי המלך הגדול (אגריפס הראשון)[33], חי עכשיו באחוזתו אשר בעבר הירדן – כלם יעצו בעת ההיא לשמור אמון לרומאים ולמלך התנגד לדעה הזאת רק פיסטוס, אשר היה נוח לכעוס[34] ונגרר אחרי תעלולי בנו יוסטוס. המפלגה השניה[35] היתה מקרב ההמון החשוך, והיתה מוכנה לקרב. יוסטוס בן פיסטוס עמד בראש המפלגה השלישית. אמנם למראית עין היה כמהסס בדבר המלחמה, אולם בלבו שאף לתמורות, כי קוה לבצר את עמדתו במהפכה. ולכן הופיע בפני ההמון והתאמץ להוכיח לו, כי העיר (טבריה) היתה תמיד העיר הראשית בגליל, ובימי הורדוס הטֶטראַרכוס בונה העיר סרה צפורי למשמעת טבריה. השררה הזאת לא אבדה לאנשי טבריה גם בימי המלך אגריפס האב (אבי אגריפס המושל עתה), וכן היה עד ימי פליכס המפקח על יהודה. עתה, הוסיף, נמצאים הם בכל רע, כי נירון נתנם במתנה לאגריפס הצעיר, צפורי לקחה בידיה את שלטון הגליל חיש מהר אחרי קבלה עליה את עול הרומאים, ומאתם (מאת אנשי טבריה) נלקחו בתי־האוצר והפקודות אשר למלך. כהנה וכהנה הרבה לדבר נגד המלך אגריפס, למען עורר את העם למרד. גם הוסיף, כי עתה בא הזמן להזדין ולהתחבר עם אנשי הגליל, יען כי הם יקבלו בנפש חפצה את שלטון (טבריה), מפני שנאתם לאנשי צפורי השומרים אמון לרומאים, ויבואו בצבא להנקם במלך. בדברים אלה פתה את ההמון, כי היה לו כשרון לתכן את רוח העם ולנצח את היועצים הטובים אנשי ריבו בדברי תרמית ותעתועים. גם חכמת היונים לא היתה זרה לו, ובה בטח לבו בגשתו לכתוב את פרשת המעשים האלה, ובספר הזה[36] אמר לעוֹת את האמת. אולם על האיש הזה ופחזותו בארחות חייו, ואיך הביא יחד עם אחיו כמעט כליה

[33] **אגריפס הראשון** נקרא **מלך גדול** גם במקומות אחרים (קדמ' י"ח, ה, א). הכנוי הזה μέγας נמצא גם בכתבות. ראה שיֶרר 590, I⁴. – מקום משכן המלך ה«גדול», אשר באמת היה «מלך אביון» היתה העיר קיסריה של פיליפוס, שנבנתה מחדש בידי הנסיך פיליפוס בן הורדוס במקום פַּנֶיאס או פַּמֶיאס העתיקה. אגריפס שִנה את שם המקום לנֶירוֹניאס לכבוד הקיסר נירון. ראה מה"י ב, ט, א וקדמ' כ, ט' ד. – לפי מה"י ב, י"ג, ב' וקדמ' כ"ו ח, ד נתן נירון לאגריפס השני את הערים בית־הרם ואבל בעבר הירדן. מסביב לבית־הרם קבל אגריפס ארבעה עשר כפרים. אלה הם **הנכסים** הנזכרים כאן אשר קריספוס (שמו נזכר גם להלן בפרקים ס"ח וס"ט) היה ממונה עליהם כאפיטרופוס.

[34] **היה נוח לכעוס**. במקור: היה בו שמץ שגעון. כך כתוב בכתבי־היד המשובחים (ראה הערת ניזה): ἐπμανής כי הגירסה πφς אינה מתאימה לרוח השפה היונית. ראה Luther, Josephus und Justus von Tiberias עמ' 38, הערה 5.

[35] **המפלגה השניה** הם הקנאים לוחמי החרות. הכת הזאת היתה מורכבת לפי הסופר מדלת העם והספנים, ובראשם עמד **יהושע בן צפיא** (פרק י"ב). דומה, שהמפלגה הזאת היתה חזקה מאד, כי מנהיגה יהושע היה גם ראש העיר (ארכון, פרקים כ"ז, נ"ד, נ"ז). על גבורת האיש הזה ומלחמתו עם הרומאים עין מה"י ג, ט, ז וכו'. במקומות הנזכרים יש חלופי גירסאות אשר לשם אבי יהושע. אולם אין ספק, שכלם לאיש אחד מתכונים.

[36] **ובספר הזה וכו'**. במקור היוני יש פה המלה לוגוס λόγος הנשמעת לשני פנים. משמע: מאמר, **ספר** ומשמע: נאום המחובר לפי חוקי **הדברנות**: יוסף חפץ להביע בזה, שיש לספרו של יוסטוס רק מעלה אחת, שנכתב בטוב טעם **המליצה**, אבל המליצה מכסה על האמת.

על ארץ מולדתו – נדבר עוד במשך דברינו. אז הסית איפוא יוסטוס את תושבי העיר להזדין, ורבים נאלצו לעשות את הדבר הזה נגד רצונם. עם האנשים האלה יצא ושלח באש את הכפרים מסביב לגדר וסוסיתא, אשר בקרבת גבול טבריה וגבול בית־שאן[37].

פרק עשירי: שריפת העיר גוש־חלב ובנין חרבותיה ידי יוחנן בן לוי

כזה היה מצב הענינים בטבריה. בגוש־חלב היה מהלך־המאורעות הזה[38]: בראות יוחנן בן לוי, שאחדים מתושבי העיר מתכוננים למרוד ברומאים, נסה להרגיע את רוחם ולדרוש מהם כי ישמרו אמונים לרומאים[39]. אולם עם כל השתדלותו לא עלה הדבר בידו, כי השכנים מסביב, אנשי גדר, ברגן (?) וצור כנסו צבא רב[40] , התנפלו על אנשי גוש־חלב לכדו את העיר בחזקת היד, הציתוה באש ושמוה לעי מפלה ואחרי כן שבו לבתיהם. הדבר הזה העיר את חמת יוחנן, אשר זיין את אנשיו, השתער על השכנים הנזכרים והכה אותם מכה רבה. את גוש־חלב בנה מחדש, יפה מאשר לפנים, ואף בצר אותה בחומות, להיות לו למשגב בימים הבאים.

פרק אחד־עשר: תעלולי וָרוס נציב המלך אגריפס

לעומת זאת שמרה גמלא את אמונה לרומאים מסבה זו: פיליפוס בן יקים, נציב המלך

[37] **גדר** (Gadara). השוה קליין Beiträge עמ' 80 וכו'.
סוסיתא (Hippos). גדר וסוסיתא הן מעשר הערים היוניות (Decapolis) אשר בא"י. יושבי הערים האלה התעללו ביהודים השוכנים בקרבם (מה"י ב, י"ח, א). קשה להכריע, אם היהודים או היונים היו הראשונים למלחמה, כי יש סתירה בין ספרנו פרק ו' ובין מה"י ב, י"ח, א. קלוזנר חלק ד. עמ' 123, הערה 1 סובר, שהיונים התנפלו בראשונה על היהודים, אבל אינו נותן ראיה לדעתו.

[38] **גוש־חלב** (Gischala), עיר בצורה בגליל העליון. השם לקוח מן החלב השמן והעב אשר במקום. ראה: Neubauer, La géographie du Talmud 230. יושבי המקום הזה היו לפי עדות יוסף אכרים שקטים (השוה: מה"י ד, ג, א). יוחנן בן לוי, אשר רחש שנאה כבושה לרומים והיה מסור בכל לבו למלחמת החרות, היה מוכרח לעזוב את העיר (מה"י ד, ב, ד וכו').

[39] תאור תכונת יוחנן והערכת אישיותו כאן הם בנגוד עצום לכל המקומות האחרים בספר הזה, אשר בהם מגדף אותו המחבר בגלל שאיפתו למהפכות (למשל פרק י"ד וכו'). בשבחו של יוחנן כאן יש משום פליטת הקולמוס. אולם דוקא מקומות כאלה מראים, עד כמה מוכרחים להזהר מחרוץ משפט על אנשים ומאורעות על יסוד התאורים של יוסף, המגלה את האמת רק מתוך שכחה.

[40] המקום **ברגן** אינו ידוע. ניזה מביא תקונים של מלומדים אשר לדעתם נבלעו במלה המשובשת שני שמות: גברה וסוגני. גברה (Gabara) נזכרה בתלמוד ירושלמי הרבה פעמים. המקום נכבש בידי אספסינוס (מה"י ג, ל, א). יושביו היו כנראה מעורבים, יהודים ונכרים. סוֹגַנִי (Sogane) היא **סיכני** שבתלמוד (משנה מנחות ח' י"א). עליה ראה: Sohlatter, Die hebräischen Namen bei Josephus 82. יוסף בנה חומות למקום (למטה פרק י"ז ומה"י ב, כ, ו).

אגריפס, נמלט פתאום מארמון המלך הנצור בירושלים[41]. אולם נשקפה לו סכנה להֵהרג בידי מנחם והשודדים מתי סודו. אך בבליים אחדים[42] מקרוביו, שנמצאו אז בירושלים, מנעו את השודדים מבַּצֵּע את מזמתם. פיליפוס נשאר אפוא ארבעה ימים במחבואו בירושלים, וביום החמישי שם פאה נכרית על ראשו, לבלי יכירוהו וברח. בהגיעו לאחד מכפריו אשר בגבול מצודת גמלא רצה לשלוח לאחדים מנתיניו את הפקודה לבוא אליו[43]. אולם האל הטוב הניא אותו ממחשבתו לטובתו, כי לולא זאת, היתה אחריתו עדי אובד. פתאום תקפה אותו קדחת חזקה, והוא כתב אגרת לבניו של המלך אגריפס ולאחותו בֶּרְנִיקֵי ומסרה לאחד מעבדיו המשוחררים להביאה אל ורוס[44]. אותו הפקידו בעת ההיא המלך ואחותו למפקח על המדינה, כי הם בעצמם נסעו לבירות[45] לקדם את פני קסטיוס. בקבל ורוס את מכתב פיליפוס ובהודע לו דבר הצלתו הפתאומית – התעצב אל לבו, בחשבו כי המלך ואחותו לא ימצאו בו חפץ, אחרי ששב פיליפוס, ולכן הוציא את מביא המכתב לפני אספת העם, והאשימו בזיוף המכתבים ובהוצאת דבה על פיליפוס, כי נלחם ברומאים שכם אחד עם היהודים. אחרי זאת צוה להמיתו. בראות פיליפוס שהעבד המשוחרר לא שב, לא יכול להבין את סבת הדבר ושלח שליח שני עם מכתב ובקש להודיעו, מה קרה לשליחו (הראשון) ומדוע בושש לבוא. אולם גם

[41] **גמלא** (Gamala) היא עיר בצורה בגולן. תאור העיר ומצודתה במה"י ד, א, ט"ו וכו'. העיר היתה בנויה על צלע ההר הדומה לגב הגמל, ומזה בא השם.

פיליפוס בן יקים בן זמרי (קדמ' י"ז, ב, א). זמרי בא בימי הורדוס מבבל לארגוב (טרכון) בראש צבא ויסד שם את העיר בתירה, היא אֲקַבָּטַנה, כמושבה צבאית. המושבה ה«בבלית» הזאת היתה משגב היהודים כלפי הנכרים בעבר הירדן. משרת המפקד והמנהיג עברה ליקים בן זמרי (מה"י ד, א, ו) וירשה פיליפוס בן יקים. פיליפוס נשלח בראשית המרד על ידי אגריפס לירושלים בתורת שר צבא לעזור למפלגת השלום (מה"י ב, י"ז, ד). אחרי שהמורדים כבשו את מצודת אנטוניה נהדף פיליפוס אחור עם חילו אל ארמון הורדוס (שם ז'). לבסוף הסגיר את הארמון בידי המורדים, והם נתנו לו לצאת בשלום (שם ח') – קשה להכריע, אם בני בתירה הנזכרים בתלמוד הם מן המושבה הבבלית בארגוב. ראה גרץ Gesch. III 1[5], 198.

[42] **הבבלים** המצילים את פיליפוס מכף מנחם הגלילי והסיקריים הם בל ספק יהודים מן המושבה הבבלית בארגוב. ראה הערה קודמת.

[43] אחרי המלים **לבוא אליו** יש לקוי במקור. ראה ניזה. שלאטטער בספרו Zur Topographie und Geschichte Palästinas עמ' 374, הערה 1 קורא εἰς Καισάρειαν Φιλιππον. לפי זה חשב פיליפוס ללכת לקיסריה של פיליפוס (ראה הערה ע' לא) והזמין כבר אנשים לבוא שמה. לאשרו בא המכשול המסופר ונשאר בגמלא ולא נפל בידי שונאיו.

[44] וָרוס. ראה הערה שאחרי הבאה.

[45] **בירות**, עיר צידונית עתיקה על שפת הים התיכון. אפשר שבירות (Berytus) ובארות אשר במקרא (שמואל ב, כ"ג, ל"ז) הינו הך. ראה: ש. קרויס, ירושלים חלק ו' עמ' 1–81. העיר היתה אחרי כן מושבה רומית. ביחוד חבבוה מלכי ישראל מבית הורדוס וקשטוה בבתי חזיון, במרחצאות, באולמים וכדומה הורדוס בנה אפילו מקדשים בשביל תושבי העיר האליליים (מה"י א, כ"א, מ"א). מובן, שאת הכסף הנחוץ לבנינים נתנו היהודים משלמי המסים. בדרך הורדוס הלך אגריפס הראשון וגם הוא הרבה לקשט את העיר בירות (קדמ' י"ט, ז, ה). גם אגריפס השני נצל את נתיניו, כדי ליפות בפסילים את העיר בירות אשר חמד אותה לשבתו (קדמ' כ, ט, ד).

את זה האשים ורוס בהאשמות שוא והמיתהו. אכן הסורים שבקיסריה[46] עוררו בלבו תקוות נפרזות, בהבטיחם לו בחנופתם כי הרומאים יכריעו למות את אגריפס בעד פשעי היהודים, ואז יעבור השלטון לידיו, כי על כן מגזע מלכים הוא. ובאמת היה ורוס מזרע המלוכה, שאר־בשרו של שוהים נסיך הלבנון. דברי חנף אלה חזקו את לב ורוס לשמור את האגרות בידו וחבל תחבולות שלא יודע למלך על אודותן. הוא הפקיד משמרות על הדרכים, לבל יברח איש אשר יודיע למלך את הנעשה. וברצותו למצוא חן בעיני הסורים אשר בקיסריה צוה להמית רבים מן היהודים. הוא זמם לצאת למלחמה ביחד עם אנשי ארגוב אשר בבשן על יהודי בתירה (אקבטנה) המכונים בשם בבליים[47]. ולכן קרא לשנים עשר מיהודי קיסריה, אנשים נכבדים, וצוה להם ללכת לבתירה לבני עמם הגרים שם ולאמור להם כדברים האלה: «ורוס שמע כי הנכם מתעתדים לצאת למלחמה על המלך. ויען אשר לא האמין לשמועה, שלח אותנו לדבר על לבכם, כי תפרקו את הנשק מעליכם, וזה יהיה לו לאות, כי צדק בזה אשר לא שם אמון בדבת האנשים». חוץ מזה פקד עליהם לשלוח שבעים איש מטובי העיר[48] למען הוכיח את אפסות האשמה אשר טפלו עליהם. שנים עשר האנשים באו לבני עמם אשר בבתירה ונוכחו לדעת, כי אינם שואפים למרד, ועל כן יעצום לשלוח את שבעים האיש הנדרשים. הם לא צפו מראש את העתיד לבוא ושלחו אותם. אלה הלכו יחד עם שנים עשר הצירים לקיסריה. בפגוש אותם ורוס, ועמו חיל המלך, הרג את כלם יחד עם הצירים ושם את פניו לעלות על היהודים אשר בבתירה. אך איש אחד אשר נשאר לפליטה מקרב שבעים השליחים הודיע להם את הדבר, והם הספיקו להזדין ולברוח עם נשיהם וטפם אל מצודת גמלא, בעזבם את כפריהם המלאים כל טוב ואת עדרי צאנם ובקרם. כאשר הגיע הדבר לאזני פיליפוס הלך גם הוא למצודת גמלא. ההמון פגש אותו בתרועות והפציר בו לקחת בידיו את פקוד הצבא ולהלחם בוַרוס ובסורים אשר בקיסריה, כי התפשטה שמועה שהם הרגו

[46] **קיסריה** הנזכרה כאן היא קיסריה של פיליפוס, עיר הבירה של מדינת אגריפס השני (מה"י ט, ז).
ורוס (Varus במה"י ב, י"ח, ו הגירסה: נוֹאָר) שאר בשרו של שוהים (Soemus) מלך חמת (Emessa) אשר בצפון ארץ הלבנון. שוהים היה בעל ברית הרומים ושלח חיל עזרה לקסטיוס נציב סוריה (מה"י ב, י"ח, ט) ולטיטוס (שם ג, ד, ב). בכחו של שוהים בטח ורוס בעשותו את התועבות המסופרות. ובאמת לא מצא אגריפס עוז בנפשו לענוש את ורוס אחרי שנתגלו מעשי רשעתו (מה"י ב, י"ח, ו), רק שלח פקיד אחר במקומו (למטה ע' ל"ב).

[47] **ארגוב** (Trachonitis) **ובשן** (Batanea) הן שתי ארצות בעבר הירדן. את שתיהן קבל אגריפס השני מאת הקיסר קלודיוס (מה"י ב, י"ג, ח). – אנשי ארגוב היו שונאי היהודים הבבליים, שכן כל המושבה הצבאית לא נוסדה על־ידי הורדוס אלא בשביל לעצור את רוח הקושרים של יושבי חבל ארגוב (עין קדם י"ז, ב, א). – המלים «אשר בבשן» (ἐν Βατανέα) הן לפי דעתי הוספה שנכנסה אל הפנים מהערה על שולי הגליון, ויש למחקן.
בתירה – אקבטנה (Ecbatana) ראה הערה 1 ע' כ"ט.

[48] שבעים איש מטובי העיר וכו'. לפי מה"י ב, י"ח, ו באו השבעים מעצמם לבקש את ורוס, שישלח לעירם משמר צבא לדכא את המרד העומד לפרוץ וורוס צוה להמית את השבעים.

את המלך. פיליפוס השתדל לשכך את חמתם והזכירם את החסדים אשר עשה להם המלך, גם שָוה לנגד עיניהם את עצמת הרומאים ואת הנזק שיביאו לעצמם במלחמה זו[49]. ולאחרונה נפתה ההמון לדבריו. כשמוע המלך את מזמת ורוס, אשר אמר להשמיד את יהודי קיסריה ביום אחד עם נשיהם וטפם, שלח את אקבוס מודיוס למלא את מקומו, כפי שספרנו זאת במקום אחר[50]. מצודת גמלא והארץ אשר מסביב נשארה אפוא בידי פיליפוס ולכן שמרה אמונים לרומאים.

פרק שנים עשר: שריפת ארמון המלך וטבח היונים בטבריה

בבואי לגליל ספרו לי כל מה שקרה. כתבתי את הכל לסנהדרין אשר בירושלים ושאלתי, מה עלי לעשות[51]. קבלתי משם פקודה להשאר בגליל ולעצור אצלי את יתר הצירים, אם יסכימו לזאת, ולדאוג לבטחון הגליל. והצירים מלַוַי אספו בינתים הון רב מן המעשרות אשר נתנו להם – כי היו כהנים[52] ולקחו את המגיע להם – ורצו בתחלה לשוב הביתה. אולם אני בקשתים כי יחכו לפחות עד אשר יעלה בידינו לסדר הנהלה קבועה בגליל, והם נעתרו לי. יחד עמם נסעתי מצפורי לכפר אחד ששמו בית־מעון, במרחק ארבעה ריסים מטבריה[53]. משם שלחתי צירים אל מועצת העיר בטבריה ואל ראשי העם ודרשתי כי יבואו אלי. הם באו וביניהם נמצא גם יוסטוס. אמרתי להם, כי אני ומלוי נשלחנו אליהם מאת השלטון בירושלים בדרישה להרוס את הארמון אשר בנה הורדוס

[49] המלחמה בורוס והסורים אשר חזקו את ידיו היתה יכולה להחשב כמלחמה ברומים בעלי ברית הסורים ובמלך איש סודם של הרומים. מלבד זה היה ורוס חביב על הרומים מהיותו קרובו של שוהים מלך חמת ידיד הרומים, ואגריפס שהתרפס לפני הרומים ירא לנגוע בו לרעה. המלחמה בורוס היתה איפוא נגד רצון המלך אגריפס.

[50] **במקום אחר**: מה"י ב, י"ח, ו. אולם שם נזכרים רק פטורי ורוס ולא התמנותו של מודיוס לממלא מקומו.

[51] **הסנהדרין** היתה באת כח של השלטון העליון הנזכר בע' הבא, ולא כדעת המלומדים החושבים, כי הסנהדרין (τό συνέδριον) ושלטון ירושלים ((τό χοινόν בע' ל"ד (עיין הערה למקום זה) הם שני שמות לדבר אחד. ראה שירר עמ' 607, הערה 18.

[52] **בשם כהנים** (ἱερεῖς) מסמן המחבר גם את הלויים, והמלה **מעשר** (δεχάιη) משמעותה גם תרומה שהיתה ניתנת לכהן וגם מעשר שניתן ללוי. המחבר לא דקדק בזה, כי המושגים הללו היו זרים לקורא היוני אשר בשבילו נועד הספר.

[53] **בית־מעון** (Bethmaus), גם: מעון, ממערב לטבריה וסמוך לה. המקום הזה היה מבוצר מטבעו, כי נמצא ברכסי הרים והיה מושב הכהנים מאז. אחד מעשרים וארבעת משמרות הכהונה נקרא על שם המקום הזה.
ריס (στάδιον). המלה נמצאת בתלמוד (ראה במלונו של לוי). ריס הוא 192 מטר. בית מעון נמצאת איפוא במרחק של 768 מטר מטבריה. בית הכנסת אשר בבית מעון (כנישתא דמעון) היה נראה בטבריה (זבחים קי"ח ע"ב).
שלטון העיר טבריה המיוונת לחצאין היה כדוגמת שלטון עיר יונית. בראש המועצה (Βουλή) בת 600 חבר עמד ארכון. הנהלת העיר היתה בידי ועד בן עשרה שנקראו ראשי העיר (οἱ δέχα πρῶτοι). גם משרות אחרות הונהגו לפי משטר עיר יונית, כגון פקיד ממונה על השוקים (ἀγορανόμος). ראה מה"י ב, כ"א, ג. ט וקדמ' י"ח, ו, ב. במשך הזמן התרבה מספר היהודים בטבריה, ולעת התפרצות המרד היו הקנאים כנראה רוב אנשי העיר ובחרו ביהושע בן צפיא הקנאי לארכון. בכל זאת היתה השבעת אנשי השלום גדולה.

הטטראַרכוס בטבריה, כי הוא מקושט בצורות חיות, וזה נגד חוקי תורתנו[54]. דרשתי מהם, כי יתנונו לעשות זאת מהר מאוד. תחילה מאנו קַפְּלָלָה וראשי העם למלא את הדרישה, אולם אנחנו הפצרנו בהם עד אשר נעתרו לנו. אולם יהושע בן צפיא, אשר, כאמור, עמד בראש חבורת הספנים ובני דלת העם, הקדימנו בזה. הוא לקח עמו אנשים אחדים מן הגליליים והצית את הארמון באש, כי קוה לשלל רב, מכיון שראה שתקרות חדרים אחדים מצופות זהב. הם הרבו לבוז בז ואנחנו לא ידענו, כי מבית־מעון שבנו אל הגליל העליון אחרי הפגישה עם קפללה ושועי טבריה. ואנשי יהושע השמידו את כל היונים יושבי העיר ואת כל שונאיהם מלפני המלחמה.

פרק שלשה עשר: יוסף חס על רכוש המלך.הסכסוכים הראשונים בין יוסף ובין יוחנן מגוש־חלב.

לשמע הדבר הזה נרגזתי מאוד, ירדתי לטבריה והתאמצתי בכל יכלתי, כי הבוזזים ישיבו את חפצי המלך, וביחוד: מנורות קורינתיות ושלחנות אשר (נועדו) לפקידי המלך וַרַצי כסף במשקל רב. את כל הדברים אשר יעלה בידי להציל אמרתי לשמור למלך. ובכן קראתי לעשרה טובי העיר ולקפללה בן אנטילוס ומסרתי להם את החפצים לפקדון וצויתים לבלתי מסור אותם לאיש מבלעדי. משם נסעתי עם מלוַי ליוחנן לגוש־חלב, בחפצי ללמוד לדעת את מזמותיו. ראיתי מיד, כי שואף הוא להחיש את המרד ולשררה יתן את לבו. הוא בקש ממני רשות להשתמש בתבואות שנעצרו בשביל הקיסר בכפרי

[54] השלטון בירושלים נקרא במקור: (τό χοινόν τών Ἱεροσολυμιτών). השם העברי של השלטון המרכזי בירושלים היה לפי דעתי חֶבֶר עיר ירושלים (חבר = χοινόν). הבטוי הזה נמצא על המטבעות של החשמונאים הראשונים. עיין ש. רפאלי, מטבעות היהודים, ציור מ־מ"ב. אפשר שהמורדים חקו בכונה את הבטוי העברי היפה אשר נתקבל בימי החשמונאים בשביל לסמן את השלטון. ביחד עם החרות המדינית נולדה, כידוע, בימי החשמונאים הראשונים השאיפה לחדש את השפה העברית. ובכן אין תימה, אם גם הקנאים שמו לב לתחית השפה העברית בקשר עם מלחמתם בעד החרות. ואם סברתנו נכונה, יהיה מזה סעד לדברי ביכלר (Büchler) המשתדל להוכיח (בספרו schen Tempels־Priester und Cultus im letzten Jahrzehnt des Jerusalemi), כי השפה העברית דחקה בזמן הזה את הארמית מהיות שפה רשמית בבית המקדש.

הנסיך הורדוס אנטיפס מיסד טבריה קשט את העיר הזאת גם **בארמון**, אשר שרידיו נשתמרו עד היום הזה (קליין עמ' 61). בתלמוד ירושלמי מס' עבודה זרה פרק ג' הלכה א', (י"ח ע"ב הוצאת פטרקוב) נזכרה מצודת טבריה (קסטילון דטבריה) וקרוב לודאי, שזהו מקום ארמון הורדוס.

הקנאים אשר הכריחו, כנראה, את יוסף להוציא פקודה בדבר הריסת הארמון – החמירו יותר מן ההלכה הידועה בתלמוד: «כל הפרצופין מותרין חוץ מפרצוף אדם» (מס' עבודה זרה מ"ב ע"ב). ואפשר שהחשש הדתי היה רק אמתלא ובאמת החריבו את הארמון מפני סבות מדיניות, כי אם אין הדבר כך, למה לא הסתפקו בהסרת הצורות ודרשו דוקא להרוס כליל את הארמון? הטעם המדיני היה בודאי המכריע גם במעשי הצעירים בימי הורדוס שסכנו את עצמם והסירו את הנשר הרומי מעל שערי המקדש (מה"י א, ל"ג, ב) ולא ההלכה. ראה ש. קרויס Die glailäischen Synagogenruinen עמ' 10, הערה 4.

הגליל העליון. באמרו, כי רוצה הוא לבנות במחירן חומה לעיר מולדתו[55]. אני מאנתי לתת לו את הרשיון בנחשי את מזמות לבו אשר יזם לעשות. בלבי חשבתי לשמור את התבואה או לרומאים או לי, כי על כן הפקדתי מטעם שלטון ירושלים למושל על הארץ הזאת. מכיון שלא הסכמתי לזאת פנה (יוחנן) אל יתר הצירים. הם לא השכילו לראות מראשית אחרית וגם היו אוהבי בצע ושלמונים[56]. הוא שחד אותם בכסף, שיוציאו פקודה המוסרת לידו את כל התבואה שנאצרה במחוז ההוא. אני נוצחתי בהיותי יחיד (נגד הרבים), נכנעתי ושמתי לפי מחסום. ויוחנן עולל עוד מעשה רשע אחר. הוא ספר כי היהודים תושבי קיסריה אשר לפיליפוס סגורים (בחומות העיר) במצות המלך, אשר השיאהו לזה נציב המדינה. הם בקשוהו איפוא, כי יטול עליו לספק להם שמן טהור החסר להם, ולא יאלצו לעבור על מצות התורה[57] ולהשתמש בשמן שהוכן על ידי היונים. ברור, שאמר זאת לא מיראת אלהים אלא מאהבת הבצע. הוא ידע היטב, כי בקיסריה נמכרים שני סכסטרים בדרכמון אחד ובגוש חלב שמונים סכסטרים בארבעה דרכמונים[58] והוציא את כל השמן אשר היה במקום אחרי קחתו רשיון (מיתר הצירים) וממני – רק למראית עין. כי לא מרצוני הטוב נתתי לו רשות, מיראתי את ההמון, פן יסקלוני, אם אשים מעצור לפניו. אחרי קבלו את רשיוני צבר יוחנן הון עצום על ידי מעשה־הנבלה הזה

פרק ארבעה עשר: יוסף שם משטר בארץ הגליל

אחרי שלחי מאת פני את הצירים מלַוי מגוש־חלב לירושלים, שמתי את לבי להכנת נשק ולבצור הערים. אחרי אשר הזמנתי אלי את האמיצים בין השודדים נוכחתי לדעת, שאין ביכלתי להוציא מידם את הנשק. פתיתי אפוא את העם לקבוע להם משכורת, באמרי, כי טוב לשלם להם מעט ברצון מאשר לראות את רכושם נבוז בידיהם. את השודדים השבעתי, כי לא יבואו אל גבולי עד אשר יקָראו או (אנשי הגליל) יחדלו לשלם להם את

[55] **תבואות** שנאצרו בשביל **הקיסר** הן מס התבואה הנקרא tributum soli או agri. לתבואות שנמצאו באוצרות הרומים היתה חשיבות מרובה בשביל כלכלת הצבא במשך המלחמה. בצדק דרש יוחנן מגוש חלב, שיחרימו את התבואות לטובת היהודים; ואם יוסף חפץ באמת לשמור את התבואה בשביל הרומים הרי זו בגידה ממש.

[56] קרוב לודאי, שהמחבר הוציא דבה רעה על הצירים, כי עמדתם בדבר «תבואות הקיסר» היא מובנה ומיוסדה במצב הענינים. אולם המחבר לא נרתע מדבר סרה אפילו בכהן הגדול חנן בן חנן, וגם עליו טפל שקרים והאשימו בקבלת שוחד (פרק ל"ט. ראה הערה שם).

[57] על **אסור שמן** של נכרים ראה מס' שבת י"ז ע"ב. מקדמוניות י"ב, ג, א, יוצא, שהאסור הזה הוא עתיק מאד. מכירת השמן היתה ליוחנן מקור הכנסות גדולות אשר בהן כלכל אלפי אנשים שהתכוננו להלחם ברומאים (פרק ס"ו). כך השקיף העם על עסקי יוחנן, ולכן היה נכון לרגום באבנים את האיש אשר יעמוד ליוחנן לשטן (ראה להלן).

[58] **סכסטר** (ξεστης, sextarius) הוא קצת יותר מחצי ליטרה. – החשבון בנוגע ליחס לרוח אל הקרן אנו מתאים למה"י ב, כ"א, ב.

המשכורת. גם הזהרתים לבל יתנפלו לא על הרומאים ולא על העמים השכנים, ושלחתי אותם מעל פני, כי בראש וראשונה נתתי את לבי להשליט שלום בגליל. ואת ראשי הפקידים בגליל, כשבעים איש במספר, מניתי כאילו מתוך ידידות לבני לויתי במסעותי. זאת היתה תחבולה, כי (באמת) חפצתי להחזיק בהם כבני־תערובות. התיעצתי אתם בכל עניני משפט ועל פיהם הוצאתתאי[59] פסקי־הדין. לבלתי בוא לידי נסיון לנטות בחפזי מדרך הצדק, ולמען היות חף מכל אשמת שחד[60].

פרק חמשה עשר: מעשי יוסף בגליל מעידים על צדקתו וישר לבו

הייתי אז כבן שלשים שנה. בשנים אלה יכבד על האדם להשמר מקנאה ומדבת רבים, ואף אם ינזר מתאוות רעות, ומה גם אם בידו שלטון רב. נזהרתי מפגוע באשה[61] , שנאתי מתנות, כי הייתי משולל צרכים, גם את המעשרות המגיעים לי בהיותי כהן לא חפצתי לקבל מידי המביאים, רק את שלל הסורים בערים השכנות לקחתי – הנני מודה זאת[62] – ושלחתיו לקרובי אשר בירושלים. אולם כאשר לכדתי את צפורי פעמים ביד חזקה ואת טבריה שלש פעמים ופעם את גברה[63] ותפשתי בידי את יוחנן אשר ארב לנפשי תמיד – לא ענשתי אותו ולא את תושבי הערים הנזכרות, כפי שיתברר בהמשך הספור, ולכן חושב אני, כי אלהים אשר מעיניו לא יעלמו עושי צדקה ומשפט, הציל אותי מכפם, וגם אחרי כן שמרני בהיותי בסכנות רבות אשר עליהן נדבר עוד.

פרק ששה עשר: יוחנן מבקש בערמה רשיון לנסוע לטבריה למען רחוץ במימיה החמים.

אהבת הגליליים ונאמנותם לי עצמו מאוד, ובהלכד עריהם בחזקת היד ונשיהם הלכו בשבי – חרדו לשלומי יותר מאשר בכו על אסונם. בראות זאת יוחנן, לבש רוח קנאה.

[59] "הוצאתתאי" כך במקור המודפס, כנראה צ"ל: הוצאתי – [הערת פרויקט בן יהודה].

[60] יהירותו של יוסף (ראה למשל פרק א־ב) מתגלית גם בזה, שחפץ לסדר לו מועצה כעין הסנהדרין בירושלים.

[61] את «זכותו», שלא ענה נשים, מדגיש המחבר עוד פעם בפרק נ'. דומה, שהדברים מכוונים כלפי האשמות מצד אנשים ידועים (יוסטוס?) ראה את ספרו של Luther עמ' 72. השוה גם את ההערה הקרובה ובפרק נ"ה.

[62] גם הדברים האלה מוסבים, כנראה, על האשמות ידועות בדבר תאות־בצע. אמנם אומר יוסף, כי הוא בז לכסף, אבל טענות מתנגדיו היו בודאי מוצקות, עד שהיה אנוס להיות «מודה במקצת» (ὁμολογω): אמת הדבר, ששלחתי את ידי בשלל, אבל עשיתי זאת בשביל – קרובי.

[63] **גברה**, מקום בלתי נודע. ראה את השערת שלאטטער Hebr. Namen עמוד 34 והשוה הערה 3 ע' כ"ח.

הוא כתב לי אגרת ובה בקש ממני רשות לרדת ולרחוץ בחמי טבריה[64] למען השיב את בריאותו שנתרופפה. בלבי לא התעורר אף צל של חשד, כי יעשה דבר רשע, ולא מנעתי זאת ממנו. גם כתבתי אל האנשים, אשר שמתים למפקחי טבריה בנקבי את שמותיהם (בכתב הפקודה), כי יכינו מלון ליוחנן ולבאים עמו ויספקו להם את כל צרכיהם. בעת הזאת התגוררתי בכפר קנה, אשר בגליל[65].

פרק שבעה עשר: יוחנן מתנכל לבגוד ביוסף. יוסף מקדם את פני הרעה

בבוא יוחנן לטבריה פתה את האנשים להפר את אמונם לי ולהתחבר אליו. רבים נענו לו בנפש חפצה, יען כי שאפו לתמורות ועל פי תכונת רוחם נטו למהפכות ולמלחמה נשאו נפשם. ראשית כל נחפזו יוסטוס ואביו פיסטוס לפשוע בי ולהספח אל יוחנן. אולם עלתה בידי להקדימם ולסכל את עצתם. אלי בא ציר מאת שילא[66] אשר, כאמור, שמתיו למפקח על טבריה, הודיעני את מחשבת בני טבריה ויעצני לבוא מהר לטבריה, כי אם אתמהמה, תפול העיר בידי אחרים. בקבלי את מכתב שילא לקחתי מיד אתי מאתים איש ויצאתי לטבריה. הלכתי במשך כל הלילה ושלחתי לפני ציר אשר יבשר לאנשי טבריה את דבר בואי. לפנות בקר קרבתי אל העיר והנה תושבי העיר יצאו לקראתי ובתוכם יוחנן[67]. הוא ברכני במבוכה גדולה ומהר לשוב למלונו, כי פחד לחייו, כאשר יודעו לי תעלוליו. ואני אך באתי למגרש ההתחרות[68] שלחתי מפני את שומרי ראשי חוץ מאחד, ועמו עצרתי עוד עשרה אנשים מזוינים. עליתי על גבעה ודברתי אל תושבי טבריה והזהרתים מפני בגידה נחפזה, כי הבגידה תמיט עליהם רק חרפה והם יהיו חשודים אחרי כן גם בעיני המושלים שיבואו אחרי, שגם להם לא ישמרו אמון.

[64] **חמי טבריה**. לפנים עיר בפני עצמה שנקראה בשם **חמתא** (במקרא: חמת, יהושע י"ט, ל"ה). במשך הזמן נתאחדו שני המקומות חמתא וטברי לעיר אחת (תוספתא עירובין ז, ב). – מן הספור הזה מוציאים גרץ (III עמ' 509) ואחרים את המסקנה, שיוחנן מגוש חלב, אשר הצטיין בגודל רוחו ובמפעליו הכבירים, היה חלש בגופו. ראה גם מה"י ב, כ"א, ו.

[65] **קנה**, כפר לצפונה של נצרת.

[66] **שילא**. שם הפקיד הזה לא נזכר כאן בספר, אולם נזכר במה"י ב, כ"א, ו. ראה גם להלן פרק נ"ג.

[67] במה"י (שם) מסופר, שיוחנן לא יצא כלל לקראת יוסף, רק שלח שליח להצטדק, כי מפני מחלתו אינו יכול לקדם את פניו בברכה.

[68] לטבריה, כעיר מיוונת, היה גם **אצטדין** (Stadion). ראה ירושלמי עירובין פרק ה' הלכה א' (ל"א ע"ב הוצאת פטרקוב). על גודל האצטדין מראה העובדה, שאספסינוס אסף שם עשרת אלפים איש (מה"י ג, י, י) ראה קליין עמ' 60.

פרק שמונה עשר: יוסף נצל מכף אנשי יוחנן המתנפלים עליו ובא למגדל

אני טרם כליתי לדבר והנה שמעתי את קול אחד מאנשי שלומי קורא לי לרדת, כי לא עת עתה להשיב לי את אמונם של אנשי טבריה, ועלי לדאוג, איך להנצל מכף אויבי ומבקשי נפשי. ואכן בהודע ליוחנן כי נשארתי לבדי עם מתי מעט ממשמרתי, בחר את המסורים והנאמנים לו מאלף המזוינים אשר עמו, ופקד עליהם להרגני. הנשלחים באו וכמעט בצעו את מחשבתם, לולא קפצתי חיש מן הגבעה, אני ואחד משומרי ראשי בשם יעקב, ואחד מאנשי טבריה, הורדוס[69], הוציאני מן המצר והביאני אל הכנרת. שם תפשתי סירה וקפצתי לתוכה. ככה נצלתי מידי אויבי באורח פלא והלכתי למגדל נוניא[70].

פרק תשעה עשר: יוסף מרגיע את אנשי הגליל האומרים לעלות על טבריה הבוגדת ולהרסה

כשמוע יושבי מגדל, כי אנשי טבריה הפרו את אמונם לי, התרגזו מאד, הזדינו והפצירו בי להוליכם נגד הבוגדים, באמרם, כי חפצים הם לנקום בם את נקמת מצביאם. הם הודיעו את הדבר לכל אנשי הגליל, בהתאמצם לעורר גם את אלה נגד אנשי טבריה. הם דרשו מהם להתאסף במספר רב מאד וברשותו של המצביא יעשו את אשר יעלה על רוחם. ובאמת זרמו בני הגליל במספר רב מכל העברים, מזוינים, ודרשו ממני להשתער על טבריה, ללכדה בחוזק יד ולהרסה עד היסוד, ולקחת בשבי את יושביה עם נשיהם וטפם. כזאת יעצו גם רעי אשר נמלטו מטבריה[71]. אולם אנכי לא שמעתי בקולם, כי חשבתי מלחמת אחים לשערוריה. לפי דעתי יש לצמצם את הסכסוך בריב שפתים לבד. ולא עוד – אמרתי לגליליים – אלא שהדבר לא יהיה לכם לתועלת, כי הרומאים רק מצפים לזה שתשמידו איש את אחיו במלחמת אחים. בדברים האלה שככתי את חמת אנשי הגליל.

[69] **הורדוס**. השם הזה היה נפוץ מאוד בטבריה (ראה ראשית פרק ט'). אפשר שאנשי טבריה כבדו בזה את זכרון הורדוס אנטיפס בונה העיר.

[70] **מגדל** (Tarichea). גרץ בכה"ע Monatsschrift f. Gesch. U. Wissenschaft d. Judent. XXIX וכו' הראה בראיות חותכות, שהמקום הנקרא ביונית טריכיא הוא «מגדל נוניא» שבתלמוד (פסחים מ"ו ע"א), והוא על שפת ים כנרת לדרומה של טבריה. על אמתות השערת גרץ מעיד גם השם, כי טריכיא בא מן המלה τάριχος = דג־מלוח, וגם «מגדל נוניא» = מגדל הדגים. השם המקוצר של המקום הוא **מגדלא ומגדל** (קליין עמ' 79). בין שלש הערים הגדולות אשר בגליל: צפורי, טבריה ומגדל (פרק ל"ז) היתה רק העיר מגדל מסורה לגמרי לתנועת החרות (פרק ל').

[71] בנוגע לסכסוך שבין יוסף ויוחנן ויחס טבריה לזה יש סתירות שונות בין מה שמסופר כאן ובין מה"י ב, כ"א, וכו'. עיין ספרו של לקיר עמ' 80 והלאה.

פרק עשרים: יוחנן מצטדק במכתבו ליוסף ומתאמץ להוכיח, כי הנהו חף מפשע

בראות יוחנן, כי מחשבתו היתה לאל, ירא לנפשו, אסף את כל האנשים המזוינים אשר עמו ויצא מטבריה לגוש־חלב. במכתב ששלח אלי הצטדק, כי נגד רצונו קרה מה שקרה, כי קיים בשבועות ואלות את אמתת דבריו ובקשני להוציא מלבי כל חשד ביחס אליו.

פרק עשרים ואחד: יוסף משכך שוב את סערת רוחם של הגליליים השואפים לקחת נקם מיוחנן

והגליליים – בינתים זרם מספר גדול מהם, מזוינים מכף רגל ועד ראש, מכל קצוי הארץ – אשר ידעו היטב את מזמת לבו, כי איש־לא־אמון הוא, המריצוני להוליך אותם נגדו, ואמרו להשמיד גם אותו וגם את גוש־חלב עיר מולדתו מעל פני האדמה. הודיתי להם על רצונם הטוב והבטחתי להשיב להם שבעתים כגמול חסדם. אולם דרשתי מהם לכבוש את יצרם ולשבת במנוחה, אם אמצא לטוב לישב את הסכסוך בלי שפך דם. הגליליים נענו לבקשתי, ואני הלכתי לצפורי.

פרק עשרים ושנים: יהושע, ראש השודדים, מתנכל להמית את יוסף; בסוף נהפך לאוהבו

תושבי העיר הזאת, אשר החליטו להשאר נאמנים לרומא, יראו מפני בואי ונסו להפנות אותי לעניינים אחרים, כדי שאעזבם לנפשם. לכן שלחו אנשים ליהושע, ראש השודדים, אל גבול עכו והבטיחו לתת לו כסף רב, אם יאבה הוא והחיל אשר עמו – שמונה מאות איש במספר – להתגרות בנו מלחמה[72]. הוא הסכים להצעתם ואמר להתנפל עלינו פתאום, כחתף. הוא שלח אלי ציר בבקשה להרשות לו לבוא ולקדם את פני בברכה. אני נעתרתי לבקשתו, כי לא השכלתי להכיר מראש את ערמתו, והוא אסף את להקת השודדים שלו ומהר אלי. אולם מזמתו לא נתמלאה, כי בהיותו הולך וקרב אלי, בא פליט מהאנשים אשר עמו וגלה לי את נכליו. לשמע הדבר הזה הלכתי אל מגרש השוק, כאיש שאינו יודע את דבר הערמה, אספתי מזוינים רבים מאנשי הגליל וחלק מאנשי טבריה. אחרי כן צויתי לשים משמר חזק על כל הדרכים, ועל שומרי השערים פקדתי,

[72] **יהושע** זה הוא בלתי נודע לנו. אפשר לשער, שהשודד הזה – בימים ההם היה קשה להבדיל בין קנאי ושודד, כי הצד השוה שביניהם היתה השנאה לרומא – יצא אל בני עכו, אשר בשאר ערי החוף הציקו ליהודים שהיו המועטים בין יתר התושבים היונים והסורים (מה"י ב, י"ח, ה).

כי בבוא יהושע יתנו רק לו ולשריו לבוא אל העיר, ויחסמו את הדרך בעד האחרים, ואם יעפילו לבוא – יכו אותם. הם עשו לפי הפקודה, ורק יהושע עם מתי מעט נכנסו העירה. אז צויתי להתפרק את נשקו, ואם ימרה את פי – דמו בראשו. בראותו את המזוינים העומדים מסביב לי התחלחל ומלא את פקודתי. מלויו אשר לא נִתנו להכנס העירה, בשמעם כי נתפש (יהושע), נמלטו על נפשם. קראתי את יהושע הצדה ואמרתי לו, כי יודע אני את דבר המארב אשר שם לנפשי ומאת מי נשלח, ובכל זאת הנני נכון לסלוח לו את תעלוליו, אם ישוב מדרכו ויהיה נאמן לי. הוא הבטיח לעשות את הכל, ואני שלחתיו לחפשי ונתתי לו לאסוף את אנשיו[73] ואת אנשי צפורי הזהרתי, כי אם לא יחדלו ממעשי סכלותם אקח מהם נקם.

פרק עשרים ושלשה: יוסף נושא פנים לנכרים, נתיני המלך אשר נמלטו אליו

בעת ההיא באו אלי שני שרים מנתיני המלך (אגריפס) מארץ הארגוב עם סוסיהם וכלי נשקם, וגם כסף הביאו עמם. היהודים חפצו לכפות אותם, כי ימולו את בשר ערלתם, אם יש את נפשם לשבת אתם. אני לא נתתים לבוא עליהם בכפיה, באמרי, כי את האלהים יאה לעבד מרצון ולא מאנס[74]. גם לא יתכן, כי האנשים אשר אמרו למצוא להם מפלט בתוכנו ינחמו באחריתם. העם הסכים לדברי ואני ספקתי לאורחים את כל מחיתם יום יום ביד נדיבה.

[73] נראה שיוסף קבע משכורת ל«ארכיליסטיס» הזה, כדי שהוא ואנשיו יקבלו את מרותו. כך היה דרכו של יוסף לחבר אליו את השודדים כשכירים במקום להכניעם (ראה פרק י"ד). בתחבולה זו עשה את עצמו בלתי־תלוי בשלטון הירושלמי, וגם יכול למרות את פיו, כמו שנראה במשך הספור.

[74] בתלמוד (יבמות מ"ו, ע"א) יש פלוגתא בין התנאים בענין גרות, אם הטבילה מספיקה או דרושה גם מילה. לדעת ר' יהושע אין מילה מעכבת. יש גם דעה, שכולם מודים בטבילה שמספיקה («בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דמהני»). חלוקי דעות בזה מביא גם יוסף בקדמ' כ"ב, א, ה, בדבר התגיירותם של מלכי חדיב. הסוחר היהודי חנניה אמר למלך, שיוכל לעבוד את אלהים מבלי להמול. הגלילים היו קיצונים בנידון זה. כאן דורשים הגלילים מאת שרי המלך, שימולו את עצמם, ובקדמ' בא גלילי אחד ושמו אליעזר, ומוכיח למלך, שאי אפשר לו להיות יהודי, אם לא יקַיֵם את מצות מילה. עין קלוזנר ח"ד עמ' 33.

[75] הפרק הזה הוא המשך לפרק י"א. שם מסופר, שגמלא נשארה בידי פיליפוס שר המלך אחרי רדיפות ורוס. אולם חסרה חוליה אחת בספור, והיא: מרד גמלא, כי אלמלא מרדו – לא היה הצורך לכבוש את גמלא מחדש אחרי שהתמסרה כבר לפיליפוס, ובכן מרדו בינתים במלך. ראה גם לקיר עמ' 44.

פרק עשרים וארבעה: יוסף נלחם באֶבוטיוס אשר שם מצור על גמלא ומניס אותו.

בינתים שלח המלך אגריפס צבא בפקודת אֶקבוס מודיוס ללכוד את מצודת גמלא[75]. אולם הצבא שנשלח לא עצר כח לשים מצור מסביב למצודה, ולכן צרו על גמלא על ידי משמרות שהעמדו במקומות נִשָאים הנשקפים (מרחוק). ואֶבוטיוס שר־עשרה אשר הפקד לשמור על המישור הגדול שמע, כי באתי לכפר סימוניה אשר על גבול הגליל במרחק ששים ריס ממנו (ממקום תחנות אבוטיוס), ואסף את מאת רוכביו ורגלים במספר קטן, כמאתים איש, וגם את אנשי בריתו היושבים בגבע לקח עמו, ויצא בלילה אל הכפר אשר בו חניתי[76]. כאשר התיצבתי נגדו ועמי חיל גדול, נסה אבוטיוס למשכני אחריו אל המישור, כי בטח מאד בפרשיו. אולם אנכי לא הלכתי שולל אחריו בדעתי את היתרון אשר יהיה לפרשים, אם נרד אל המישור, כי כלנו רגלים היינו, ולכן החלטתי להפגש עם האויב בו במקום. אבוטיוס ואנשיו החזיקו מעמד זמן מצער בגבורה. אך בראותו, כי חיל פרשים לא יועיל לו במקום הזה, שב לגבע מבלי הפיקו את מזמתו, אחרי שאבדו לו שלשה מאנשיו. אני הלכתי בעקבותיו, ועמי אלפים מזוינים עד העיר בית שערים אשר בגבול עכו, במרחק עשרים ריס מגבע, מקום תחנות אבוטיוס. את המזוינים הצבתי מחוץ לכפר וצויתים לשמור היטב על הדרכים, לבל יתנפלו האויבים עלינו באספנו את התבואה. כי לברניקי אחות המלך היה שבר רב באסמיה אשר בבית שערים, שאספה מן הכפרים אשר מסביב[77]. את התבואה העמסתי על הגמלים ועל החמורים אשר הבאתי במספר עצום ושלחתיה אל הגליל. אחרי עשותי זאת הזמנתי את אבוטיוס לקרב, אבל הוא לא שעה אלי, כי אימה אחזתהו בראותו אותנו נכונים להלחם בעז רוח. אז שמתי את פני לניאופוליטנוס[78], כי שמעתי עליו אשר הוא חומס ושודד את מחוז טבריה. ניאופוליטנוס היה מפקד גדוד פרשים ועליו היה לשמור את בית שאן

[76] **אבוטיוס** (Aebutius). על שר־העשרה (decurio, δεχὰδαρχος) הזה, על אומץ רוחו ותפקידו במצור ידפת ראה מה"י ג, ו, ג.
המישור הגדול הוא עמק יזרעאל בין חיפה ועכו ובין בית־שאן. דרך העמק עובר נחל קישון.
סימוניה (Simonias). מקום בין נצרת ובין חיפה בעמק יזרעאל בקרבת המושבה העברית נהלל.
גבע (Gaba) – לפי מה"י גיגיא, עיר פרשים בקרבת עכו ובחלק הר הכרמל אשר למדינת צור. הורדוס יסד את המקום כמושבת אנשי צבא מפוטרים מעבודתם. היהודים השתערו על בני המקום (מה"י ב, י"ח, א), ובכן היו נכרים. ראה Guérin, Description de la Palestine I 399.

[77] **בית־שערים** (Besara) בין סימוניה ובין גבע (ראה uérin שם). המקום היה כנראה כפר גדול, ולכן קורא אותו המחבר תוך כדי דבור **עיר וכפר**. המקום נזכר בתלמוד (כתובות ק"ג ע"ב).

[78] **ניאופוליטנוס** (Neopolitanus) היה שלישו של קסטיוס גלוס, נציב סוריה. אחרי המהומות שפרצו בירושלים באשמת המפקח פלורוס נשלח ניאופוליטנוס מטעם הנציב לחקור ולדרוש את מצב הדברים (מה"י ב, ט"ז, א).

מפני התנפלות האויב[79]. אני עצרתי בעדו, לבלתי יוסיף לשים למשסה את מחוז טבריה, ואחרי כן נתתי את לבי לשלום הגליל.

פרק עשרים וחמשה: מזמות יוחנן להסיר את לב אנשי הגליל מיוסף

וליוחנן בן לוי אשר נמצא, כמסופר, בגוש חלב נודע, כי הכל נעשה כחפץ לבבי, וכי נתיני יאהבוני ושונאי ייראוני, וקנאה עזה התלקחה בנפשו בחשבו את הצלחתי למפלתו. הוא קוה לשים קץ להצלחתי אם יעורר שנאה אלי בלב נתיני, ולכן פתה את יושבי טבריה וצפורי וגם את אנשי גברה – אלה הן הערים הגדולות בגליל – למרוד בי ולהתחבר אליו, ואמר כי ייטיב לנהגם ממני. אולם אנשי צפורי לא נענו לו, גם לא שעו לאחד משנינו, יען כי בחרו ברומאים להיות להם לאדונים. ואנשי טבריה לא אבו להתקומם לי, אף כי הבטיחו לו להיות מאוהביו. רק יושבי גברה התחברו אליו, כי כן צוה עליהם שמעון ראש העיר, והוא ידיד ורע ליוחנן. אמנם הם לא חפצו למרוד בגלוי, ביראם את הגליליים, אשר אותות אהבתם לי ראו פעמים רבות. אך בסתר טמנו פח לי וחכו לשעת הכשר. ובאמת נמצאתי בסכנה גדולה לרגלי הסבה הבאה:

פרק עשרים וששה: צעירים מתנפלים על אנשי המלך ושודדים אותם. יוסף מצליח להשיב את השוד לבעליו

צעירים אחדים, אמיצי לב, ילידי דברת, ארבו לאשת תלמי, מפקח המלך, אשר הלכה בלוית פרשים אחדים דרך המישור הגדול ממדינת המלך אל הפרובינציה הרומאית ועמה כבודה רבה, והתנפלו עליה פתאום[80]. האשה נאלצה להמלט על נפשה וכל חפציה היו לבז. הצעירים באו אלי למגדל ועמהם ארבעה פרדים טעונים בגדים וחפצים שונים. בשלל נמצא גם כסף בכמות לא מעטה וחמש מאות מטבעות זהב. בחפצי לשמור את החפצים לתלמי. כי על כן היה בן עמי והחקים אוסרים עלינו גם גזל שונאינו. אמרתי

[79] **גדוד פרשים** (alae, ἴλη) הכיל חמש מאות איש. שם הפקיד הזה praefeetus alae.

[80] **דברת** (Dabaritta) נזכרה ביהושע י"ט, י"ב («הדברת»), מקום בעמק יזרעאל בגבול הצפוני של הגליל (פרק ס"ב) בקרבת הר תבור. ראה Dalman, Orte u. Wege Jesu 167.
בספור המקביל (מה"י ב, כ"א, ג) מתנפלים אנשי דברת על תלמי עצמו ולא על אשתו. ואם הדבר כן, היה הרכוש קנין המלך ולא קנינו הפרטי של תלמי, כמו שמסופר כאן. ההבדל הוא גדול, כי אם הרכוש היה למלך, היתה הזכות לצעירים להחרים את החפצים על יסוד חוקי המלחמה, מה שאין כן בקנינו הפרטי של תלמי. יש אפוא בצורה זו של הספור המגמה להשפיל את הצעירים ולתארם כשודדים. אמנם המחבר בעצמו הודה פעם, כאילו מתוך שכחה, שהחפצים היו של המלך (פרק ל'), ובזה הוא סותר את דברי עצמו (פרק כ"ח). לכל הענין ראה לאקיר עמ' 57 וכו'.

למביאי החפצים, כי יאות לשמור עליהם כדי למכרם למטרת בצור חומות ירושלים. וירע הדבר בעיני הצעירים, כי לא קבלו חלק בשלל כאשר קוו, וילכו אל הכפרים אשר בסביבות טבריה ויספרו, כי יש את נפשי למסור את ארצם בידי הרומאים, וכי רק בתחבולה אמרתי להם כי אשמור את הבזה למטרת בצור חומות העיר ירושלים, ובאמת החלטתי להשיבה לבעליה. ואמנם לא שגו בנחשם את אשר עם לבי, כי אך התרחקו קראתי לשני אנשים נכבדים דוסאי (דַסיוֹן) וחנן (ינאי?) בן לוי, אוהבי המלך הקרובים לו מאד, וצויתים לקחת את הגזלה ולהביאה אליו. הזהרתים כי יענשו במשפט מות, אם יגלו את הדבר.

פרק עשרים ושבעה: מזמת יוסף בדבר השבת הגזלה מרגיזה את תושבי הגליל

השמועה נפוצה בכל הגליל, כי גמרתי אמר להסגיר את הארץ בידי הרומאים ושאיפת כלם היתה להנקם בי. ויושבי מגדל גם הם חשבו כי אמת הם דברי הצעירים. ופתו את שומרי ראשי ואת המזוינים לעזבני בעת אשר אישן ולמהר אל מגרש מרוץ הסוסים להתיעץ שם יחד עם כלם כדת מה לעשות במפקד. הם באו למגרש והנה לפניהם אספה רבת עם, הדורשת פה אחד לענוש את הבוגד החורש רעות. יותר מהכל הלהיב אותה יהושע בן צפיתא אשר עמד אז בראש העיר טבריה, איש־בליעל ומסכסך על פי תכונת נפשו, שוחר מדנים ואוהב מהפכות מאין כמוהו. הוא לקח את (ספר) תורת משה בידיו, יצא לפני העם ואמר: «אזרחי העיר! אם אין ביכלתכם לשטום את יוסף בגלל תעלוליו אתכם, הביטו נא על תורת אבותינו הקדושה, אשר בה אמר למעול מעל המפקד העליון אשר לכם, ובשמה שטמו ויסרו את האיש אשר נועז לעולל כזאת».

פרק עשרים ושמונה: מזוינים נרגזים מתעתדים להתנפל על בית יוסף. הוא נמלט אל העם ומעורר את רחמיו.

בדברו את הדברים האלה הריע העם לעֻמתו. בלוית מזוינים אחדים שואפי דמי מהר אל הבית אשר גרתי בו למען הרגני. ואנכי לא ידעתי מאומה, כי מרוב עמל תקפתני שנה לפני פרוץ המהומה. כראות שמעון, שומר ראשי אשר נשאר לבדו, את ריצת התושבים, העירני משנתי והודיעני על הסכנה הנשקפת לי. הוא חשב, כי יאות למפקד כמוני למות מות גבורים ולטרוף את נפשו בכפו לפני בוא שונאי לאסרני או להרגני נפש. כדברים האלה אמר לי, אולם אני הפקדתי את גורלי ביד אלהים ומהרתי לצאת אל העם.

עוטה בגד שחור, חרבי תלויה על כתפי, הלכתי אל מגרש מרוץ הסוסים בדרך צדדית, אשר קויתי לבלתי פגוש בה איש משונאי. פתאום נצבתי לפני האספה, נפלתי על פני ובדמעותי הרטבתי את האדמה עד אשר נכמרו עלי רחמי כל הנוכחים. בראותי, כי נהפך לב העם (לי לטובה), נסיתי לחלק את דעותיהם לפני שוב המזוינים מביתי. ובכן הודיתי, כי פשעתי כדבריהם, אבל בקשתי, כי יתנו לי להודיע בראשונה, לאיזה צרך שמרתי את חפצי השׂד, ואחרי כן ימיתוני, אם ירצו. ההמון הרשה לי לדבר, והנה שבו המזוינים ובראותם אותי רצו לקראתי להרגני. אולם ההמון פקד עליהם לחכות והם נענו למצותו, בקוותם, כי אודה בפניהם, אשר הצפנתי את השד בשביל המלך, ואז אהָרג כמתודה בבגידה.

פרק עשרים ותשעה: יוסף ניצל בתחבולותיו מסכנת מות

אחרי אשר נשתתקו כלם, עניתי ואמרתי: «בני עמי! איני מתחנן לפניכם לבל תהרגוני, אם ראוי אני למות. אולם יש את נפשי להגיד לכם את האמת טרם אמות. בדעתי את העיר הזאת, עד כמה היא מכנסת אורחים ומקבלת אל תוכה שפעת אנשים, העוזבים את ערי מולדתם ובאים לחיות יחד אתנו, גמרתי אמר להקים לה חומות במחיר האוצרות אשר הסבו את רגזכם, ואשר נועדו (באמת) לבנין (החומות)». לשמע הדברים האלה הריעו אנשי מגדל והאורחים, נתנו לי תודה ועודדו את רוחי[81]. אך (יתר) הגליליים ואנשי טבריה הוסיפו לרגוז. בין האנשים קמה מריבה: אלה מאיימים עלי ליסרני, ואלה (מעוררים אותי) לבלתי שים לב (לדברי הראשונים). אז הבטחתי לבצר גם את טבריה בחומות וגם את הערים האחרות לפי הצורך. והם האמינו לי והלכו איש איש לביתו. ואני נחלצתי מן הסכנה האמורה, אחרי אשר אבדה לי כל תקוה, ושבתי הביתה בלוית אנשי סודי ועשרים מזוינים.

[81] מכאן סתירה למסופר למעלה (ע' מ"ו) שהכסף נועד לבצור ירושלים ופה משמש לחזוק עיר מגדל. ואף־על־פי שכל הדבר אינו אלא אמתלא, מכל מקום אי אפשר שיוסף נועז לשנות ממה שאמר בראשונה, כי בזה היו שקריו מתגלים. שפלות אפיו של יוסף ניכרת במעשה דברת בכמה דברים: יוסף חפץ למצוא חן בעיני אנריפס עוזר הרומים, ולכן הסתיר את רכושו והתעה את העם בכחש. העדר רגש של כבוד נראה במה שהשפיל את עצמו ללבוש בגדים שחורים ולהתרפס בפני העם (ע' מ"ז). דבר כזה לא יאות למפקד אפילו בשעת הסכנה. את המסקנות ממעשה דברת ידע יוחנן מגוש חלב להוציא. מן העת הזאת מתחילה ההתנגדות החריפה של יוחנן ליוסף. ראוי להעיר, כי במה"י (ב, כ"א, ו, וכו') מסופרים המאורעות שבספרנו אחרי מעשה דברת, וזה הנכון, כנראה.

פרק שלשים: ערמת יוסף עמדה לו שוב להצילו ממות

השודדים מעוררי המהומה יראו לנפשם, פן אשיב את גמול מעלליהם בראשם, ויבואו שוב שש מאות מזוינים אל הבית אשר גרתי בו להציתו באש. כאשר נודע לי דבר בואם חשבתי, כי לא לכבוד לי לברוח, והחלטתי להתיצב נגדם באומץ לב. צויתי, איפוא, לסגור את שערי הבית ועליתי לבדי אל החדר אשר בעליה וקראתי להם, כי ישלחו מקרבם אנשים אחדים לקחת את הבזה והוספתי, כי מקוה אני לשכך בזה את חמת ההמון. העז שבלהקת השודדים נכנס אלי. ואני יסרתיו בשוטים וצויתי לגדוע לו יד אחת ולתלותה על צוארו ואחרי כן גרשתיו מעל פני[82]. אימה גדולה נפלה על העומדים בחוץ ובחשבם, כי אתי אנשים מזוינים במספר רב ממספרם – יראו פן יהיה גורלם כגורל שליחם ונמלטו לנפשם. בתחבולה הזאת נצלתי מן הפח אשר טמנו לי שנית.

פרק שלשים ואחד: מהומות בגלל שרי המלך אגריפס אשר ברחו אל היהודים

אנשים אחדים הוסיפו לגרות את ההמון באמרם, כי שרי המלך אשר באו אלי, אין להשאירם בחיים, אם ימאנו לקבל עליהם את דת אלה אשר בצלם הם חוסים, לבעבור הציל את נפשם. גם דברו בהם סרה, כי קוסמים הם ובלהטיהם יביאו את הרומאים[83]. ההמון האמין בחפזו לדבריהם, כי המחמאות אשר נאמרו לצודד את לבו הוליכוהו שולל. בהודע לי זאת דברתי שוב על לב העם, כי לא יתכן לרדוף את האנשים אשר מצאו מחסה אצלנו. ואשר ללהטים שפכתי את חצי לעגי על דברי הבל אלה ואמרתי, כי לו יכלו הרומאים לנצח את אויביהם בקסמים – לא היו מכלכלים צבא גדול כל כך. בדברי אלה השפעתי עליהם, אך לזמן מצער. אחרי לכתם מפני הסיתו אותם הזדים שוב כנגד השרים, ופעם באו חמושים לביתם אשר במגדל להמיתם. לשמע הדבר בא פחד בלבי, פן לא יוכלו (השרים) להגיע[84] (אל הכנרת) בחפצם לנוס, כאשר המשטמה תגיע למרום קצה. באתי, אפוא, לבית השרים ואנשים אחדים עמי וסגרתי את הדלת אחרינו. חפרתי מנהרה במעבה האדמה מן הבית עד האגם (כנרת). אחרי כן צויתי להביא סירה

[82] לפי הספור המקביל במה"י דש יוסף את בשר האנשים בשוטים «עד אשר נראו בני מעיהם». השוה גם פרק ל"ד. המעשים הללו אינם עשויים לחזק את אמונתנו ברוממות נפשו של המחבר אשר עליה הוא קורא לעד את האלהים בעצמו (סוף פרק ט"ו).

[83] יש מקום להשערה, שהעם חשד את **השרים** ברגול לטובת הרומים, ואפשר שהחשד הזה הוטל על יוסף בעצמו, והעם דרש מה שדרש, כדי להוכח, שאין קנוניה בדבר השרים. לותר (עמ' 29) הרגיש כבר בדבר. **ובלהטיהם וכו'**. אני קורא λέγοντας. אולם המקום הזה הוא קשה־ההבנה בכלל וכנראה גם משובש.

[84] לדעתי נשמטה המלה λιμὴν ή (האגם) אחרי γένηται ἀνεπίβατος.

וירדתי לתוכה יחד עמם ועברנו למחוז סוסיתא. גם את מחיר סוסיהם, אשר לא יכולתי להעבירם במנוסת פתאום זאת, שלמתי להם ונפרדתי מהם בעודדי אותם, כי ישאו את המצוקה העתידה לבוא עליהם באומץ־רוח. התעצבתי מאוד אל לבי על אשר נאלצתי להשיב לארץ האויב את האנשים אשר בקשו אצלי מנוס להם. אולם חשבתי, כי, אם עליהם למות – טוב אשר ימותו מכף הרומאים ממותם (מידי היהודים) בארצי. אולם הם נצלו ממות, כי המלך אגריפס סלח להם. בזה נגמר ענין שרי אגריפס.

פרק שלשים ושנים: אנשי טבריה אומרים לעבור אל המלך. יוסף משתמש בתחבולה להפר את עצתם

תושבי טבריה כתבו אל המלך בקשה, כי ישלח צבא להגן על גבולם, כי חפצים הם לעבור אליו. כזאת כתבו אל המלך, ואותי בקשו בבואי אליהם להקים להם את החומות, כפי הבטחתי, כי שמעו שמגדל כבר בצורה בחומות. נעתרתי להם והכינותי כל צרכי הבנין, ולבנאים צויתי לגשת אל העבודה. מקץ שלשה ימים יצאתי למגדל הרחוקה מטבריה שלשים ריס, והנה קרה מקרה שפרשים רומיים אחדים נראו לא רחוק מן העיר, ונתעוררה בהם התקוה כי צבא המלך הולך ובא. כרגע הריעו (אנשי טבריה) לכבוד המלך ומלאו את פיהם תהלתו ואותי חרפו. אחד מהם רץ אלי והודיעני את החלטתם לבגוד בי. נבוכותי מאד למשמע אזני, כי במקרה שלחתי אז מעל פני את אנשי הצבא לבתיהם; כי ערב שבת היה היום ולא חפצתי, שחֵילי המרובים יפלו למשא על אנשי מגדל[85]. הלא אנשי העיר הזאת הרבו להראות לי אותות אמונם, עד אשר חדלתי לשים משמר לנפשי מדי שבתי בה. לא ידעתי מה לעשות, כי נשארו לי רק שבעה מלוים מזוינים, ולא מצאתי לנכון לשוב ולאסוף את חילי, יען כי כבר פנה היום, וגם לא באו ליום המחרת – לא יכלו לקחת נשק בידיהם, כי חֻקינו אוסרים את הדבר הזה, גם בשעת צרה ומצוקה[86]. ראיתי אף זאת, כי אם אצוה לאנשי מגדל ולאורחיה לבוז את העיר (טבריה) לא אצליח, כי מעט הוא מספרם. היתה גם סכנה, שאאחר לבוא וחיל המלך יקדימני ולא יתנני לבוא העירה. החלטתי אפוא לנסות בתחבולה. את הנאמנים בין ידידי הפקדתי תיכף על שערי מגדל, כי ישמרו משמרת נמרצה את האנשים אשר ירצו לצאת. ואת ראשי בתי האבות קראתי וצויתי לכל אחד להוריד לים סירה אחת ולקחת עמו מלח

[85] לפי הספור המקביל (מה"י ב, כ"א, ח') לא היו אנשי צבא אצל יוסף, כי נשלחו לצבור צידה.

[86] כמו בענינים אחרים (ע' ל"ד) מחמיר יוסף גם בענין השבת. הלא שמאי הזקן התיר לחלל את השבת בשעת מלחמה (מס' שבת י"ט ע"א). יש גם דעה, שמותר לשאת נשק בשבת, כי נחשב לתכשיט (משנה שבת ו, ד). על חומרותיו של יוסף בענין השבת ראה את מאמרו של **מן** בכ"ע Jewish Review IV, 508.

אחד ולשוט עד העיר טבריה. גם אני ירדתי לסירה עם רעי ומלוי המזוינים אשר מספרם היה שבעה, כאמור, ובאתי לטבריה.

פרק שלשים ושלשה: אנשי טבריה מתחרטים על מעשיהם ויוסף סולח להם

כאשר נוכחו אנשי טבריה, כי צבא המלך אינו בא לעזרתם ולעומת זאת ראו את הים והנה הוא מכוסה כלו סירות, פחדו לשלום עירם. הם נבוכו מאד בחשבם, כי הסירות מלאות אנשי צבא ונחמו על מעשיהם. הם השליכו את הנשק מידיהם ויצאו לקראתי עם נשיהם וטפם, ושירי תהלה בפיהם לכבודי – הם לא ידעו כי לפני נגלו מזמותיהם – ובקשוני לחוס על עירם. קרבתי אל העיר ופקדתי על המלחים להשליך עוגן הרחק מן היבשה, למען לא יראו אנשי טבריה כי הסירות ריקות. אחרי כן קרבתי אליהם לבדי בסירה אחת והוכחתים על סכלותם ועל קלות דעתם, כי הפרו את אמונם לי בלא כל סבה נכונה. אולם גם את זאת הבטחתי למחול להם מחילה גמורה, אם ישלחו אלי את עשרת ראשי העיר. הם נשמעו לי בחפץ לב ושלחו את האנשים אשר אמרתי. הושבתים בסירה וצויתי להעבירם למגדל ולשים עליהם משמר.

פרק שלשים וארבעה: יוסף עונש את מחולל המהומות

חזרתי עוד פעם על התחבולה הזאת והצלחתי להעביר לאט לאט את כל (חברי) המועצה אל העיר הנזכרה למעלה ויחד אתם שלחתי רבים מנכבדי העם, שמספרם היה לא פחות ממספר הראשונים. ההמון, בראותו כי נכבדיו נפלו בפח אשר טמנתי להם, בקש ממני ליסר את מעורר המרד. שמו היה קליטוס, צעיר עז לב ואמיץ. חשבתי לחטא להרוג איש יהודי, אבל נאלצתי לענשהו. לכן צויתי לאחד משומרי ראשי, ושמו לוי, ללכת ולקצץ אחת מידי קליטוס. האיש אשר קבל את הפקודה ירא ללכת לבדו בין המון רב כזה. ואני לא רציתי, שמורך לבו של חילי יגלה לעיני יושבי טבריה, ולכן קראתי בקול לקליטוס את הדברים האלה: «הן ראוי אתה שתקוצצנה שתי ידיך, כי כפוי טובה הנך, היה אתה התלין לעצמך, ואם תמרה את פי תסבול ענש קשה מזה». הוא הרבה להתחנן, כי אשאיר לו יד אחת ואני נעתרתי לו. הוא שמח, כי לא תאבדנה לו שתי ידיו, לקח את חרבו וגדע את ידו השמאלית. הדבר הזה שם קץ למרד.

פרק שלשים וחמשה: יוסף מסב לסעודה עם השבויים ושולח אותם לחפשי

בשובנו למגדל נודעה תחבולתי לראשי טבריה האסורים והשתוממו, כי הפרתי את עצתם האולת בלי שפך דם. קראתי אלי מן המאסר את ראשי טבריה, וביניהם יוסטוס ואביו פיסטוס לסעוד ביחד עמי. בעת הסעודה אמרתי להם, כי מכיר אנכי את עוצם כחו של צבא רומא העולה על הכל, אולם נמנעתי מלדבר על זה מפני השודדים[87] . גם להם יעצתי לעשות כן: לחכות לשעת הכשר, ולא יתרגזו על אשר אני נמניתי למפקד, כי קשה למצא אדם נוח להם כמוני. ואת יוסטוס הזכרתי, כי לפני בואי מירושלים, כשלא היה עוד סמן למלחמה, גדעו הגליליים את ידי אחיו בהאשימם אותו בעון זיוף מכתבים, וכי אחרי נסיגתו של פיליפוס המיתו בני גמלא את חֶרֶש[88] בריבם עם הבבליים, והוא היה בן משפחת פיליפוס, וענשו בענש חמור[89] את יהושע אחיו, אשר היה גיסו של יוסטוס. כדברים האלה דברתי בעת הסעודה, ולמחרת בבקר פקדתי להוציא את יוסטוס ואנשיו לחפש.

פרק שלשים וששה: פיליפוס עוזב את מצודת גמלא והולך אל המלך אגריפס

זמן קצר לפני זה עזב פיליפוס בן יקים את מצודת גמלא מסבה זאת: כשמוע פיליפוס, כי וָרוס מרד במלך אגריפס, וכי במקומו בא אקביוס מודיוס אוהבו ומיֻדָּעו מני אז, הודיעהו במכתב את אשר קרהו ובקשהו לשלוח את המכתב הזה אל המלך ואחותו. מודיוס קבל את המכתב, אשר ממנו נודע לו דבר הצלת פיליפוס ושמח מאד. הוא שלח את המכתב אל המלך ואחותו שנמצאו אז בבירות. המלך נוכח לדעת, כי שקר בשמועה על אודות פיליפוס – נפוצה שמועה, כי היה למצביא היהודים בהלחמם ברומאים – ושלח פרשים להביא את פיליפוס. בבואו ברכהו המלך מעמק לבו והראהו למפקדים

[87] יש להטיל ספק, אם באמת דבר בן מתתיהו כדברים האלה בהיותו בעצמו מפקד ה«שודדים». זולת זאת, מלים כאלה הן בגידה גלויה, ויוסף הלא השתדל במשך כל עת שררתו בגליל לכסות על נטיתו לרומים. מאידך גיסא ראוי לשים לב, כי הדברים מכוונים כלפי יוסטוס מטבריה (ראה פרק ס"ה), והוא היה באותו מעמד (ראה הפסוק הבא), וקשה לשער, שהמחבר יהין לשקר ולהעיד עליו את יוסטוס איש ריבו אשר בו הוא נלחם בשקריו. אמור מעתה, שיש קצת אמת בנאום זה, אלא שלא נמסר לנו בדיוק.

[88] אין זה מתאים למה"י ד, א, ד ושם א, ט. שם מספר, **שחרש** (Chares) חי עוד בראשית מצור גמלא, ואך סמוך לכבושה על ידי הרומים מת על ערש דוי. ראה גם בראש הפרק הבא.

[89] **בענש חמור**. לפי הנראה מתוך הענין יש לקרוא Ιούστου ου σοφρόνως. המלה ου נשמטה מפני ου – שלפניה. שגיאה כזאת ידועה בשם haplographia.

הרומאים בהוסיפו כי זהו פיליפוס אשר עליו פשטה השמועה כי מרד ברומאים. אחרי כן צוהו לקחת פרשים אחדים ולמהר ללכת למצודת גמלא, להוציא משם את כל בני ביתו ולהשיב את הבבליים לבשן. גם צוה לו להפנות את כל תשומת לבו לבל תתעוררנה מרידות בין נתיניו. המלך נתן את הפקודה ופיליפוס מהר למלא את אשר הוטל עליו.

פרק שלשים ושבעה: מהומות בגמלא. יוסף מבצר את הגליל

איש אחד בשם יוסף בן המַילדת[90] הסית צעירים נועזים אחדים להתחבר אליו ולהתקומם. הוא דרש מראשי גמלא להרים את נס המרד ולהזדין, בהבטיחו להביא להם את החפש. אחדים נאלצו (לעשות כמצותו), ואלה אשר לא הסכימו – נהרגו. אז המיתו גם את חרש ועמו אחד מקרוביו, ושמו יהושע, וגם את אחות יוסטוס מטבריה, כפי שהזכרתי כבר[91]. וממני דרשו לשלוח להם צבא ופועלים לבנין חומות העיר. אני לא השיבותי את פניהם ריקם ועשיתי ככל אשר בקשו. גם ארץ הגולן הרימה את נס המרד במלך, עד הכפר שלם[93]. אז בניתי חומות לסֶלֶבקיה ולסיכני[92]. שני כפרים בצורים מאד על ידי הטבע עצמו, כמו כן בצרתי בחומות את כפרי הגליל העליון היושבים בסלעים: יבנה, מרון ועכבר[94]. בצרתי גם ערים אחדות בגליל התחתון: את מגדל, טבריה וצפורי ואת הכפרים: מערות־ארבל, באר שבע, צלמון, יודפת, כפר־עכו, סיכני, יפה והר־תבור (איטבריון)[95]. במקומות האלה אצרתי צרכי אכל לרב וגם נשק, לבטחון לימים הבאים.

[90] המלה ἰατρίνη בהוראת: מילדת נמצאת אצל גָלֶנוס ואצל סופרים אחרים, מה שלא ידע Haefeli בהערותיו לספר «חיי יוסף» אשר תרגמו לגרמנית. ראה Stephanus, Thesaurus linguae graecae IV 498.

[91] כפי שהזכרתי כבר – הכונה לסוף פרק ל"ה: אולם שם אין כלום אודות אחות יוסטוס, ורק ביהושע גיסו של יוסטוס הכתוב מדבר.

[92] **סילבקיה** (Seleucia) מקום בגולן העליון, ראה בוהל 241.
סיכני (Sogane) מקום בלתי ידוע בעבר הירדן, ואין זה סיכני שבגליל.

[93] **שלם** (Solyme), כפר בלתי נודע בגולן, ואינו נזכר במקום אחר. ראה שלאטטער Hebr. Namen עמ' 169 וגם T. Buhl, Geographie des alten Palästiua ע' 253

[94] **יבנה** (Jamnia) בעבר הירדן, מקום בלתי נודע. ראה השערתו של תומסן עמ' 70.
מרון (Ameroth, ג"א Ameroth) היא תקוע לפי דעת באכר, Agada der Tanaiten II 70,2, לדרומה של צפת, מקום קברו של ר' שמעון בן יוחאי. ראה קליין עמ' 23 וכו'.
עכבר (Acharabe) בקרבת צפת. המקום נזכר בתלמוד ירושלמי עירובין פרק ח', הלכה ד' (נ"ב ע"ב הוצאת פטרקוב).

[95] **ארבל** (Arbela) נזכרה במשנה (פרקי אבות א, ו). בקרבת ים כנרת. תאור מערות ארבל בקדמ' י"ד ט"ו, ד ומה"י א, ט"ו, ד.
באר־שבע (Bersaabe) עיר הגבול בין הגליל העליון והתחתון (מה"י גיגיא). ראה שלאטטער עמ' 23.
צלמין או צלמון (Selame), מובאה במשנה (כלאים ד, ט ויבמות ט"ז, ו), בקרבת עיר כבול בגליל התחתון. מושב אחד מכ"ד משמרות הכהונה. ראה קליין עמ' 87 וכו' וכ"ע MGWJ LXXIV (1930) עמ' 224 וכו'.
יָדפת או יודפת (Iotapata), מקום עתיק. לפי המשנה «מוקפת חומה מימות יהושע בן נון» (ערכין ט, ו). תאור מפורט של המקום והמצודה במה"י ג, ז. עין קליין עמ' 50 וכ"ע MGWJ LXXIV עמ' 204.
כפר עכו (Kepharath komos), נזכר בתוספתא (סנהדרין י"ג, י"ב). על מושב המקום ראה קליין Neue Beiträgo

פרק שלשים ושמונה: יוחנן מגוש־חלב שולח צירים ירושלימה להשתדל, כי יקח השלטון בגליל מידי יוסף

שנאת יוחנן בן לוי אלי עצמה וגדלה, כי לא יכול לשאת את הצלחתי. הוא שאף בכל מאמצי כחו להסירני מעל דרכו ובנה חומות מסביב לגוש־חלב עיר מולדתו. ואת שמעון אחיו ואת יונתן בן סיסֶנה ועמם כמאה מזוינים שלח ירושלימה אל שמעון בן גמליאל לבקשהו, כי יפתה את השלטונות בירושלים לקחת ממני את השלטון בגליל ולמסור לו את המשרה הזאת. שמעון בן גמליאל[96] היה יליד ירושלים, בן למשפחה רמת היחש, מכת הפרושים אשר עלו על כלם בשמירת מצוות התורה לאשורן[97]. הוא היה איש חכם ונבון, וידע בחכמתו לישר הדורים ולמצא מוצא גם בענינים מסובכים. הוא היה רעו ומיודעו של יוחנן מכבר, ועמי לא היה לבו שלם. לכן נענה לבקשת יוחנן ופתה את הכהנים הגדולים חנן ויהושע בן גמלא ועוד אחרים מבני סיעתם לגדע את קרני ולא לתת לי להגיע למרום הפרסום והכבוד[98] . הוא האמין כי טובתו דורשת שירחיקוני מן הגליל. הוא האיץ בחנן וסיעתו למהר לבצע את עצתו, פן יקדימו להודיעני את הדבר ואבוא אל העיר בחיל עצום. זאת היתה עצת שמעון, והכהן הגדול חנן חשב כי לא קל להוציא את הדבר לפועל, יען כי רבים מן הכהנים הגדולים ומראשי העם יעידו שראוי אני לתהלה כאיש מפַקד. ואין זה מעשה הוגן להאשים איש באין הוכחות נגדו.

עמ' 90 וכו'. השוה גם מה"י ב, כ, ו. שם כתוב: כפר איכו (Kepharecchо), ונראה שהגירסה כאן עיקר.
סיכני, כפר בגליל. ראה הערה 3, ע' כ"ח.
יפה (Papha משובש), הכפר הגדול בגליל (ע' ס"ב) בצד דרומי־מערבי לנצרת, קרוב לעמק יזרעאל. ראה מה"י ג, ז, לא.

[96] **שמעון בן גמליאל**. גמליאל כאן הוא גצליאל הזקן הידוע גם מן התלמוד וגם מן הברית החדשה (מפעלי השליחים ה, לד; כ"ב, ג). שב"ג עמד בראש השלטון הירושלמי יחד עם הכהנים הגדולים חנן בן חנן ויהושע בן גמלא (ראה למטה).

[97] **בשמירת... לאשורן**. זהו פרוש המלה: ἀκρίβεια, שמירה בכל חומר, בזהירות יתרה וכדומה. החוקר Leszynski בספרו Die Sadduzäer עמ' 28 סובר, שהמלה היונית הזאת משמעותה: **פרוש מדויק** ונכון. לשינסקי הולך לשיטתו, שהשם **פרושי** נגזר מן פָּרַשׁ, ז"א, שבני הכתה הזאת טענו, כי רק הם יודעים **לפרש** את התורה כהוגן ולא הצדוקים מתנגדיהם. ברם הפרוש הזה הוא דחוק מאוד.

[98] **חנן בן חנן** היה כהן גדול במשך שלשה חדשים בשנת 62. הוא היה צדוקי ונתמנה לכה"ג על ידי אגריפס השני. כאשר בא המפקח הרומי אלבינוס ליהודה הטסר חנן ממשרתו (קדמ' ב, ט, א). יחד עם ר' שמעון ב"ג ויהושע בן גמלא ויוסף בן גוריון עמד בראש הממשלה הירושלמית אחרי מפלת קסטיוס נציב סוריה. כאשר גברה מפלגת הקנאים, נהרג בידי ה«אדומים» שבאו לעזרת הקנאים (מה"י ד, ה, ב).
יהושע בן גמלא היה כהן גדול בשנות 63-65. נזכר הרבה פעמים בספרות התלמודית (המקומות אצל קלוזנר ח"ד עמ' 13). גם הוא נרצח בידי האדומים מפני נטיתו לשלום כמו חנן בן חנן. מציינת היא העובדה, שיהושע בן גמלא היה ידידו של יוסף (עמ' נ"ח) בעוד ששמעון בן גמליאל היה אוהבו של יוחנן מגוש חלב. ובאמת לא נגעו האדומים לרעה ברשב"ג כאשר הרגו את חבריו לשלטון.
לגדע את קרני. המלה ἐχείνους היא מיותרה, ונראה שנכנסה בשגיאה לתוך המקור היוני מפני דמיונה החיצוני אל המלה ἐχχόπτειν. שגיאה כזו ידועה בשם dittographia.

פרק שלשים ותשעה: אנשי ריבו של יוסף אומרים להטות את לב הגליליים מאחריו

לשמע דברי חנן בקש שמעון ממנו ומיתר האנשים לחשות, לבל יודע דבר מכל אשר זממו. הוא מצדו הבטיח להשתדל כי אגורש מהר מן הגליל. אחרי זאת קרא את אחי יוחנן וצוהו לשלוח תשורות לחנן וסיעתו והוסיף, כי בזה ישפיע עד מהרה על האנשים לשנות את דעתם, ושמעון בצע את מזמתו. חנן ואנשיו שָׁחדו בכסף והחליטו לגרשני מן הגליל, מבלי שידע איש בעיר מהדבר הזה[99]. הם החליטו לשלוח אנשים אחדים חכמים, אם כי לא כולם ממוצא רם היחש. שנים מהם, יונתן וחנניה הפרושים, היו מבני העם הפשוט, והשלישי יעזר ממשפחת כהנים, וגם הוא היה פרושי. ושמעון הצעיר בהם היה מגזע כהנים גדולים. הם צָוו לבוא אל הגליליים ולשאלם, מה היא סבת אהבתם לי. אם יאמרו, כי בגלל מוצאי מעיר ירושלים – וענו, כי גם הם ארבעתם הנם ילידי ירושלים; ואם מפני דעתי את התורה – יגידו, כי גם הם יודעים היטב את מסורת אבותינו; ואם יאמרו, כי בעבור כהונתי יאהבוני – ישיבו, כי גם ביניהם נמצאים שני כהנים.

פרק ארבעים: ההכנות למלחמה ביוסף. שלטון ירושלים שולח צירים אל הגליל להסיר את יוסף מעל כנו

כדברים האלה צוו ליונתן ולחבריו ונתנו להם ארבעים אלף שקלי כסף מאוצר המדינה. כאשר נודע להם, כי גלילי אחד בשם יהושע מתגורר בירושלים, ועמו גדוד בן שש מאות אנשי חיל, קראוהו ושלמו לו משכרת בעד שלשה חדשים וצוּוהו ללכת עם יונתן וחבריו ולסור למשמעתם. חוץ מזה זינו שלש מאות איש מתושבי העיר, העניקו להם כסף לכל צרכיהם ופקדו עליהם ללוות את הצירים. אחרי אשר האנשים התכוננו לדרך, ונספחו עוד עליהם אחי יוחנן עם מאת אנשי החיל שלו, יצאו יונתן וחבריו לדרך. ופקֻדה נתנה להם מאת שולחיהם: אם אתפשט ברצון את נשקי – יביאוני חי לירושלים; ואם אתיצב נגדם – יהרגוני בלי שום פחד. גם שלחו מכתב ליוחנן, כי יתכונן להלחם בי, ולאנשי צפורי וגברה וטבריה צוו לשלח ליוחנן חיל עזרה.

[99] זוהי בלי ספק דבה (ראה הערה 2, ע' ל"ה). המחבר שכח כנראה את התהלות אשר הוא בעצמו פזר לכהן הגדול הזה, שהיה «איש ישר וצדיק מאין כמוהו» (מה"י ד, ה, ב).

פרק ארבעים ואחד: יוסף אומר לעזוב את הגליל, אולם אנשי הגליל מפצירים בו, כי ישאר על משמרתו

את הדברים האלה הודיעני אבי במכתב. לו גלה את הדבר רעי ומיודעי יהושע בן גמלא, אחד מחברי המועצה בירושלים. נעצבתי מאד אל לבי על כפית טובה זו מצד בני עירי. הלא ידעתי, כי מתוך קנאה צוו להמיתני. הצטערתי מאד גם מפני שאבי הרבה לבקשני במכתבו לבוא אליו, כי משתוקק הוא לראות את בנו בטרם ימות. ספרתי את הדבר לידידי (והוספתי), כי כעבור שלשה ימים אעזוב את הגליל ואשוב אל עיר מולדתי. רוח עצבת אחזה את האנשים למשמע אזניהם, הם געו בבכי ובקשוני לבלתי עזוב אותם, כי צפויים הם לכליון אם אחדל לנהגם. אולם אני לא שמתי לב לתחנוניהם, כי דאגתי לשלומי. הגליליים בפחדם, פן ינתנו בידי השודדים אחרי לכתי מהם, שלחו אנשים בכל ארץ הגליל להודיע, כי גמרתי אמר לעזוב את הגליל. לקול השמועה הזאת התחילו לזרום מכל העברים אנשים לרוב עם נשיהם וטפם, וכפי הנראה עשו זאת לא מרוב אהבתם אלי כי אם מחרדתם לנפשותיהם, כי חשבו שלא יֵאָנה להם כל רע כל זמן שאני אשאר על משמרתי. הם זרמו אל המישור הגדול, מקום תחנותי אז. שמו היה שיחין[100].

פרק ארבעים ושנים: יוסף רואה בחלום את עתידו. אנשי הגליל מרבים להתחנן אל יוסף לבל יעזב אותם

בלילה ההוא חלמתי חלום פלא[101]. שכבתי לישון, אָבל ומדוכא מהידיעות שקבלתי, והנה (ראיתי) בדמיוני איש אחד נצב לפני ואומר: «אתה האדם! מנע את נפשך מעצב וגרש ממך כל פחד; כי סבת עצבונך היא אשר תגרום לעליתך למרום הכבוד והאשר. תצליח בתפקידך זה וגם בהרבה דברים אחרים. ובכן אל יפול רוחך עליך, וזכור, כי עליך עוד להלחם ברומאים». אחרי ראותי את החלום הזה קמתי משנתי ורציתי לרדת אל המישור. הגליליים בראותם אותי נפלו על פניהם עם נשיהם וילדיהם, בכו והתחננו לבל אעזבם בידי משנאיהם בלכתי (מהם) ולבל אעזב את ארצם לתעלולי מתנגדיהם.

[100] **שיחין** (Asochis) מלשון: שיח, שוחה = בור, כי מסביב למקום בקרבת צפורי יש הרבה מערות. כפר שיחין שהיה במישור שיחין (ראה סוף ע' ס"ב) נזכר בתלמוד (תוספתא שבת י"ד, ט ועוד). ראה קליין עמ' 66 וכו'.

[101] **החלום** אשר המחבר בדה מלבו בלי ספק מובא בכונה ידועה. בן מתתיהו חפץ להצטדק על שלא סר למשמעת השלטון הירושלמי ולא התפטר ממשרתו. באמצעים חשודים כאלה משתמש יוסף גם במקום אחר. במה"י ג, ז, ג מסופר על חלום נבואה אשר חזה יוסף, והתוצאה הישרה היתה – שעבר למחנה הרומים. בצדק מעיר שמחוני למקום המובא: «הוא מתימר לפותר חלומות וליודע דעת עליון... נראה לנו המחבר כרוצה לאחוז את עיני הקוראים התמימים».

אני לא שעיתי לבקשותיהם, אולם הם השביעוני ואלצוני להשאר אתם. גם הרבו לגדף ולחרף את השלטון בירושלים על השביתו את שלום ארצם.

פרק ארבעים ושלשה: יוסף נעתר לבקשת אנשי הגליל ונשאר. ההתנגשות עם פלקידוס

בשמעי את הדברים האלה ובראותי את מבוכת האנשים נטיתי אל מדת הרחמים, כי אמרתי בלבי שראוי גם לסכן את נפשי למען עם רב כזה. הסכמתי, אפוא, להשאר ופקדתי, כי יתחברו אלי מהם חמשת אלפים איש מזוינים עם כל הצידה הדרושה. את האחרים שלחתי איש איש לביתו. אחרי בוא חמשת אלפים האנשים לקחתי אותם, ועוד שלשת אלפים אנשי צבא אשר עמי ושמונה מאות פרשים, והלכנו לכפר כבול[102] הקרוב לעכו. שם כנסתי את הצבאות והתראיתי כמתוכנן לקרב עם פלקידוס[103], אשר בא עם שתי פלוגות צבא רגלים וגדוד פרשים. אותו שלח קסטיוס גלוס להצית באש את הכפרים הקרובים לעכו. הוא שפך סוללה לפני העיר עכו, וגם אני תקעתי את מחננו במרחק כששים ריס מן העיר. פעמים רבות הסענו את צבאותינו כמוכנים לקרב, אולם מבלעדי הקרבות הזעירים לא עשינו מאומה. יען כי מדי ראות פלקידוס אותי ממהר למלחמה – הפנה עורף במבוכה, אולם לא עזב את עכו.

פרק ארבעים וארבעה: צירי ירושלים באים אל הגליל ומתאמצים לתפוש את יוסף

בעת ההיא בא יונתן עם יתר הצירים אשר נשלחו, כאמור, מירושלים מטעם שמעון וסיעתו וחנן הכהן הגדול, וחתר לתפשני בערמה, כי לא נועז לשלוח בי יד בגלוי. הוא כתב לי את המכתב הזה: «יונתן ויתר צירי ירושלים (אומרים) ליוסף שלום. יקירי ירושלים שמעו, כי יוחנן מגוש־חלב שם עליך מארב פעמים רבות, ולכן שלחו אותנו לגעור בו ולדרוש ממנו, כי יסור למשמעתך בעתיד. אנחנו רוצים להועץ עמך על אודות המעשים אשר עלינו לעשות יחד ומבקשים ממך, כי תמהר לבוא אלינו עם מתי מספר, כי הכפר שבו אנו יושבים לא יוכל לכלכל צבא במספר רב». בכתבם את זאת קוו לאחת משתים: או שאבוא בלי צבא, ואז אפול בידם, או שאביא עמי צבא רב, ואז יחרצו עלי

[102] **כבול** (Chabolo) צפונית־מערבית לידפת. נזכרת בתלמוד (תוספתא שבת ח, י"ז). כבול היתה כנראה כפר גדול, וכן נקראת במה"י ב, י"ח, ט בשם **עיר**, וכאן בשם **כפר**. המקום היה מבוצר מאד, נשרף בידי קסטיוס גלוס (שם).

[103] **פלקידוס** (Placidus) השלישי הצטיין בכשרונותיו ונזכר כמה פעמים לשבח במה"י ג, ד, א; ג, ו, א ועוד.

משפט, כי אויב העם הנני. את המכתב הביא פרש אמיץ־לב, צעיר לימים מאוד, אחד מאנשי צבא המלך לפנים. היתה אז השעה השניה של הלילה[104] ואני הסבתי לסעודה עם רעי ועם ראשי הגליל. אחד ממשרתי הודיעני, כי בא פרש יהודי. צויתי להביא ולפני. הוא לא ברך אותי, רק מסר את המכתב ואמר: «את (המכתב) הזה שלחו לך האנשים אשר באו מירושלים. כתב נא גם אתה חיש מהר, כי אץ אני לשוב אליהם». המסובים השתוממו על עזות מצחו של הפרש, אולם אני בקשתיו לשבת ולסעוד אתנו, הוא מאן. את המכתב החזקתי בידי כל הזמן כפי שקבלתיו, ושוחחתי עם ידידי על ענינים אחרים. אחרי שעה קלה קמתי ושלחתי את האנשים לישון ורק לארבעה מרעי הקרובים ללבי צויתי להשאר ועל עבדי פקדתי להכין יין. באין איש רואה פתחתי את האגרת וממנה הכרתי את מחשבת האנשים אשר כתבוה, ואחרי כן חתמתיה כבראשונה, – כאלו לא קראתי אותה, ובאחזי אותה בידי כבראשונה צויתי לתת לפרש עשרים דרכמונים להוצאות הדרך. הוא קבל את הכסף בתודה ובזה הכרתי בו, כי הנהו אוהב בצע ושאפשר ללכדו בזה. אז אמרתי: «אכן, אם תאבה לשתות עמנו יחד, תקבל בעד כל כוס וכוס דרכמון אחד». הוא הסכים בחפץ לב והרבה לשתות יין למען יקבל כסף יותר. כאשר השתכר לא יכול כבר לשמור סוד, ובלי שנשאל גלה את הערמה אשר חבלו (אנשי ירושלים עלי) וכי הוציאו עלי משפט מות. אחרי שמעי את זאת עניתי להם כדברים האלה: «יוסף (אומר) ליונתן ולחבריו שלום. לשמחת לבי שמעתי, כי באתם אל הגליל בשלום, ויותר מזה (אשמח), כי אוכל למסור בידכם את הפקוח על עניני הארץ הזאת ולשוב למולדתי. את זאת חפצתי לעשות מכבר. הייתי בא אליכם, אפוא, לא רק לכסלות[105] כי אם גם למקום רחוק מזה בלי כל דרישה מצדכם. אולם הנני מבקש סליחה, על אשר לא אוכל לעשות כזאת, יען כי מתחקה אני ברגול אחרי עקבות פלקידוס האומר לעלות על הגליל. ובכן בואו נא אתם אלי אחרי קראכם את המכתב הזה. היו שלום».

פרק ארבעים וחמשה: יוסף ממאן להופיע לפני צירי ירושלים, אשר תקעו את אהלם בכפר גברה

אחרי כתבי זאת נתתי (את המכתב) לאיש הצבא להוליכו (אל הצירים). יחד עמו שלחתי שלשים איש מנכבדי הגליל אשר פקדתי עליהם לברך את צירי ירושלים ולא לדבר אתם

[104] השעה השניה בלילה לפי החשבון בארצות המזרח היא השעה השמינית בערב לפי חשבוננו.

[105] **כסלות** (Xaloth), כפר בגבול הדרומי של הגליל, במערב להר תבור; מכאן השם המקראי כסלות־תבור (יהושע י"ט, י"ב). עין שלאטטער עמ' 68.

מטוב ועד רע. ולכל אחד מהם נתתי כמלוה חיל אחד מן הנאמנים לי אשר עליו היה להשגיח, לבל ישוחח איש מצירי יונתן וחבריו. הם הלכו לדרכם. יונתן וחבריו, אשר החטיאו את מטרתם בנסיונם הראשון, שלחו אלי מכתב שני לאמור: «יונתן וחבריו (מברכים) את יוסף בשלום. מצוים אנחנו לך, כי תבוא בעוד שני ימים אל הכפר גברות[106] בלי אנשי צבא, למען נשמע את תלונותיך על יוחנן». אחרי כתבם את המכתב וברכם את נכבדי הגליל אשר שלחתי להם הלכו ליפה[107], הכפר הגדול ביותר אשר בגליל והוא המבוצר מאוד ומרובה באוכלוסין. בני הכפר יצאו נגדם עם נשיהם וטפם בקריאות, כי ילכו להם ולא יקנאו (באנשי הגליל) אשר מפקד טוב להם. לשמע הקריאות האלה התקצפו יונתן וחבריו, אבל לא נועזו להראות את כעסם לעיני כל, ומבלי שכבדו את האנשים בתשובה נסעו משם לכפרים אחרים. אולם בכל מקום פגשו אותם בקריאות, כי איש לא יניא את לבם ממפקדם יוסף. יונתן וחבריו יצאו משם בפחי נפש ובאו לצפורי, העיר הגדולה שבגליל, ואנשי המקום אשר נטו בלבם אל הרומאים יצאו לקראתם, אבל אותי לא הללו ולא גדפו. מצפורי ירדו לשיחין[108]. תושבי המקום הזה פגשום בקריאות, כאשר עשו בני יפה. והם לא יכלו כבר לכבוש את כעסם וצוו לחילים אשר אתם ליסר את הצועקים בשוטים. בבואם לגברה יצא לקראתם יוחנן ועמו שלשת אלפים אנשי חיל. אני ידעתי כבר מתוך המכתב, כי גמרו לקדש עלי מלחמה, ונסעתי מכבול עם שלשת אלפים אנשי חיל, אחרי השאירי שם במחנה את הנאמן בין ידידי, ובאתי ליודפת, כי חפצתי להיות קרוב להם במרחק ארבעים ריס. כתבתי להם לאמר: «אם הנכם דורשים בתקף, כי אבוא אליכם, הן יש בגליל מאתים וארבעה ערים וכפרים. לכל אשר תרצו אבוא, זולתי לגברה ולגוש־חלב, כי זאת היא עיר מולדת יוחנן, וההיא (גברה) כרתה עמו ברית עזרה וידידות».

פרק ארבעים וששה: הצירים פורשים רשת לרגלי יוסף. מזמתם נודעה ליוסף והוא מתאמץ לשימה לאל

ויונתן וחבריו קבלו את המכתב הזה, אבל לא ענו כלום, אך כנסו לאספה את ידידיהם וגם את יוחנן הזמינו ונועצו, איך לשלוח בי יד. עצת יוחנן היתה לשלוח מכתבים לכל ערי הגליל וכפריו ולקרוא אותם למלחמה בי כבאויב העם, כי בכל מקום נמצאים למצער

[106] **גברות וגברה** הינו הך, שלאטטער עמ' 34. ראה הערה 3, ע' כ"ח.
[107] **יפה** ראה הערה ע' נ"ה.
[108] **שיחין** ראה הערה 1, ע' נ"ט.

אחד או שנים המתנגדים לי. את פתשגן המכתבים האלה יעץ לשלוח גם לירושלים, למען אשר תושביה ידעו גם הם, כי אנשי הגליל יראוני כאויב וגם הם יחשבוני כן. אם הדבר הזה יעשה – יפל פחד על מצדדי ויעזבוני לנפשי. כן יעץ יוחנן ודבריו ישרו מאד בעיני הנוכחים. לי נודע הדבר בשעה השלישית של הלילה[109], כי אחד מהמשתתפים באספה ושמו זכי ברח אלי וגלה לי את מזמתם. אסור היה לי עכשיו לדחות את השעה (שעת הפעולה). בחשבי את יעקב, אחד מחילי הנאמנים, לאיש ישר, צויתיו לקחת מאתים חילים ולשים משמר על הדרכים המובילות מגברה אל הגליל, לתפוש את כל העוברים ושבים ולשלחם אלי, וביחוד את אלה שימצאו אצלם מכתבים. ואת ירמיהו – גם הוא ממיַדעי – שלחתי עם שש מאות אנשי חיל אל גבול הגליל לשמור את הדרכים המובילות מפה לירושלים. גם עליו פקדתי לתפוש את העוברים ושבים אשר אתם מכתבים ולשימם בשלשלאות בו במקום ולשלוח אלי את המכתבים.

פרק ארבעים ושבעה: יוסף מסיע את חילו אל הכפר גברה

אחרי צוותי את הדברים האלה לאנשים אשר נשלחו (למשמר), פקדתי לאנשי הגליל להזדין בנשק ובצידה לשלשה ימים ולהתאסף למחר על יד הכפר גברה. את החילים אשר עמי חלקתי לארבעה ראשים, ואת הנאמנים שבהם הפקדתי לשומרי ראשי. גם שמתי עליהם שלישים וצויתים לשים לב, לבל יתערב ביניהם איש זר. ביום המחרת בחמש שעות[110] באתי לגברה, והנה מצאתי את כל המישור לפני הכפר מלא אנשי חיל מזוינים אשר באו מן הגליל לעזרתי, לפי פקודתי. מבלעדי אלה התלקט ערב רב מן הכפרים. כאשר קמתי והחלותי לדבר אליהם הריעו כלם לכבודי וקראוני בשם מיטיבם ומציל ארצם. הודיתי להם ויעצתים לבלי הלחם באיש ולבלתי גָאֵל את ידיהם בגזל, אך לחנות במישור ולהסתפק בצידתם, כי הנני חפץ לדכא את המרד בלי שפך דם. בעצם היום הזה נפלו שליחי יונתן עם מכתביהם בידי השומרים אשר שמתי על הדרכים. התפושים נשמרו במקומות הִתָפסם, כאשר צויתי, ואני קבלתי את המכתבים המלאים דברי חרפות ושקרים. לא גליתי את הדבר לאיש וגמרתי בלבי לצאת נגדם.

[109] **השעה השלישית** – תשע שעות בערב.
[110] **השעה החמישית** – השעה האחת עשרה לפני הצהרים.

פרק ארבעים ושמונה: תושבי גברה מקבלים את פני יוסף בכבוד גדול ומרבים בשבחו על שלטונו הטוב

כאשר נודע ליונתן וחבריו כי הנני נמצא בקרבת גברה, פנו יחד עם כל מלויהם ועם יונתן לביתו של יהושע, בנין גבוה דומה למגדל, אשר אינו נופל במאומה ממצודה. פה הסתירו מזוינים אחדים, סגרו את כל השערים חוץ מאחד וקוו, כי אבוא תיכף לקדם את פניהם בברכה. פקֻדה נתנה למזוינים לתת רק לי להכנס אל הבית ולעצור בעד האחרים. הם חשבו כי אפול ככה בידם על נקלה. אולם תקותם נכזבה. אני הבינותי מראש את ערמתם, ובבואי מדרכי סרתי למלון שנמצא מול ביתם והתחפשתי כאלו ישן אני את שנתי. יונתן וחבריו, בחשבם כי באמת נרדמתי, יצאו להתהלך בקרב אנשי לבעבור הוכיחם לדעת, כי מפקד רע אנכי. אולם קרה ההפך ממה שקוו. הם אך הופיעו והגליליים הריעו לכבודי מרוב מסירותם לי, מפקדם, ואת יונתן וחבריו חרפו על אשר באו לבלבל את הענינים (עניני ארצם), אף כי (בני הארץ) לא עשו להם כל רע. גם דרשו מהם שילכו לדרכם, כי לא ישפיעו עליהם לעולם לשים עליהם מפקד אחר במקומי. כאשר נודעו לי הדברים לא פקפקתי שעלי להופיע ביניהם ומיד יצאתי אליהם, למען אשמע באזני את דברי יונתן וחבריו. ההמון קדם את פני בתרועות ותשואות שמחה, בהביעו לי את תודתו וברכתו על שלטוני.

פרק ארבעים ותשעה: יוסף מראה את צדקו לפני אנשי הגליל במעמד צירי ירושלים

לשמע הדברים האלה התחלחלו יונתן וחבריו; הם פחדו פן ימיתום הגליליים דורשי טובתי. מחשבתם הראשונה היתה לברוח, אולם לא יכלו לעשות זאת, כי אני צויתים להשאר. הם נאלצו לעמוד על מקומם בבשת פנים. צויתי את הגליליים לחדל משבח אותי ואת הנאמנים בין אנשי הפקדתי על הדרכים, לבל ישתער עלינו יונתן פתאום. גם פקדתי לגליליים לחגור את נשקם, למען אשר לא יבואו במבוכה בהתנפל האויב עליהם פתאום. בראשונה הזכרתי ליונתן וחבריו את דבר המכתב אשר בו כתבו, כי השלטון בירושלים שלח אותם להשבית את המריבה אשר ביני ובין יונתן, גם (הזכרתי), כי צוו לי להופיע לפניהם. באמרי זאת הראיתי את המכתב לעיני כל, לבל יוכלו להכחיש את הדבר, כי המכתב יעיד נגדם. אחרי כן הוספתי לאמר: «יונתן ואתם חברי המלאכות! לא

הבאתי (רק) שנים או שלשה עדים כשרים וישרים[111] במשפטי עם יוחנן למען הוכיח את (צדקת ארחות) חיי – ברור כי הייתם נאלצים, אחרי בָחנכם את אורח חייהם, להוציא משפט כי הנני חף מפשע. אולם למען תוָכחו, כי ביושר כלכלתי את מעשי בגליל, חושב אני, ששלשה עדים הם מעט מכדי להעיד על איש שחי חיי יושר כמוני, ולכן הנני מעמיד לכם את כל האנשים האלה (לעדים). אותם שאלו נא, מה היו חיי, ואם בתמים וביושר נהגתי את שלטוני[112]. משביע אני אתכם, אנשי הגליל, לבלתי העלים כל דבר אמת. אמרו בפני האנשים האלה כבפני שופטים, אם עשיתי דבר אשר לא כדת».

פרק חמשים: הגליליים מעידים כי יוסף חף מכל פשע. יוסף קורא לפניהם את מכתבי הצירים המלאים עלילות שקר

אני טרם כליתי לדבר והם קראו פה אחד כי איש חסדם ומצילם הנני. הללו את מעשי עד אז ועודדוני למעשים (כאלה) בעתיד. כלם קימו בשבועה, כי לא פגעתי בנשיהם מעולם ולא גרמתי שום צער לאחד מהם. אחרי כן קראתי באזני הגליליים שנים מן המכתבים אשר נשלחו מאת יונתן וחבריו. (את המכתבים תפשו האנשים אשר הפקדו למשמר על הדרכים והם שלחום אלי.) והמכתבים היו מלאים דברי חרפות ושקרים, כי אני מתנהג כעריץ ולא כמפקד, ועוד כהנה וכהנה כתבו בעזות מצחם ולא נרתעו מכל דבר שקר. אולם הודעתי לגליליים, כי קבלתי את המכתבים מידי השליחים אשר מסרום לי מרצונם, יען כי לא חפצתי, אשר יריבי ידעו את דבר המשמרות, פן ימנעו להבא לשלוח מכתבים[113].

פרק חמשים ואחד: צירי ירושלים צפויים למות, כי הגליליים מתנפלים עליהם להמיתם. יוסף מציל אותם בתחבולתו

כשמוע ההמון את דברי התקצף מאוד והתנפל על יונתן והאנשים אשר אתו להמיתם, וכמעט בצע את מחשבתו, לולא אני שבלמתי את שטף זעמו. ליונתן וחבריו אמרתי כי סולח אני להם את מעשיהם אם ינחמו (על פשעם) וישובו לירושלים ויספרו לשולחיהם את האמת על מפעלי לטובת המולדת. אחרי זאת שלחתי אותם לחפשי, אף כי ידעתי, שלא יקימו דבר מהבטחותיהם. חמת ההמון עליהם בערה כאש וממני בקשו לתת להם

[111] "על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (דברים י"ט ט"ו).
[112] ניכרת כאן השפעת הספור אודות שמואל המתנצל בפני העם (שמואל א, י"ב).
[113] **יען כי לא חפצתי וכו'**. בצדק מעיר Haefeli בהערותיו לספר "חיי יוסף", כי המחבר, המוכיח את אנשי ריבו בדבר שקר (ψευδολογία) משקר בעצמו תוך כדי דבור!

ליסר את האנשים האלה על תעלוליהם. נסיתי בכל מאמצי כחי לדבר על לבם, כי יחוסו עליהם, כי ידעתי נאמנה שכל קטטה עלולה להזיק לעניני הכלל. אולם ההמון רגז מאד על האנשים האלה והשתער על הבית אשר בו נמצאו יונתן וחבריו. בראותי את קצף ההמון שאין לשככו – קפצתי על סוס וצויתי להמון ללכת אחרי אל כפר סיכני הנמצא במרחק עשרים ריס. בתחבולה הזאת השגתי שלא יוכלו להאשימני כמעורר למלחמת אחים.

פרק חמשים ושנים: יוסף שולח מלאכות אל השלטון בירושלים

אחרי אשר הגענו לסיכני צויתי לעם לעמוד והטפתי לו דברי מוסר, לבל יהיו נמהרים לכעוס ולבל יתפרצו במעשי נקמה. ולמאה אנשים באים בימים ונכבדים צויתי להתכונן ללכת לירושלים ולהתאונן שם בפני העם על מחרחרי הריב. גם הוספתי: «אם ישמעו לדבריכם תדרשו מאת השלטון, כי יפקד עלי להשאר בגליל ועל יונתן וחבריו לשוב מפה (ירושלימה)». הם התכוננו חיש מהר אחרי תתי להם את הפקודות האלה, וביום השלישי אחרי האספה שלחתי את המלאכות בלוית חמש מאות איש נושאי נשק. כתבתי לידידי אשר בשומרון, כי ישימו לב לשלום האנשים בדרכם[114]. כי שומרון היתה כבר בידי הרומאים, אולם אלה אשר חפצו למהר לבוא (ירושלימה) נאלצו לנסוע בדרך זאת, כי בה יכולים להגיע לירושלים בשלשה ימים. אני בעצמי לויתי את הצירים עד לקצה גבול הגליל ושמתי משמר על הדרכים, לבל יודע לאיש דבר לכתם. אחרי עשותי זאת שמתי את יפה למקום תחנותי.

פרק חמשים ושלשה: יוסף הולך לטבריה. נכלי צירי ירושלים

כאשר נבצר מיונתן וחבריו לבצע את מזמתם עלי, שלחו את יוחנן לגוש חלב והם נסעו לטבריה בתקוה להשתרר עליה, יען כי גם יהושע ראש העיר (ארכון)[115] בעת ההיא שלח להם מכתב והבטיח להשפיע על העם לקדם את פניהם בברכה בבואם ולהספח אליהם. בתקוה זו הלכו אפוא לטבריה. את הדבר הזה הודיע לי במכתב שילא אשר השארתיו כמפקח בטבריה, כאמור, ובקשני, כי אמהר לבוא. שמעתי בקולו ובאתי,

[114] לפי הענין נראה, **שהידידים** הללו היו רומים או למצער אוהבי הרומים, כי רק אלה יכלו לעשות דבר מה לטובת הצירים בהיות השומרון בידי הרומים. גם במה"י ג, ח, ב אנו קוראים על אודות ניקנור שר־האלף הרומי אשר היה ידידו של יוסף והוא העביר אותו למחנה אספסינוס אחרי חורבן ידפת. ואם קלוזנר (ח"ד עמ' 154, הערה 1) משתומם: «מנין לו ליוסף ידיד בחיל הרומי?» לא יכבד הדבר לתת תשובה על השאלה הזאת.

[115] ראש העיר. אני קורא: ἀρχφόν δ εατά τουτον τόν χαιρόν ἀρχφόν. וכך אפשר לקים גם את ὁ אשר בכל כתבי־היד ואת ρχωνä אשר בכ"י RAM (ראה ניזה).

אולם בבואי רחפה עלי סכנת מות בגלל הסבה הזאת: יונתן וחבריו באו לטבריה ופתו רבים מאנשי ריבי למרוד בי. כשמעם על דבר בואי, חרדו לנפשותיהם ויבואו לקדם את פני. אחרי ברכם אותי על הצלחתי בשלטוני בגליל הביעו את שמחתם למפעלי המפוארים והוסיפו, כי תהלתי היא גם להם לתפארת, כי הם בני עירי וגם מורי ויודעים הם לבכר את ידידותי על זו של יוחנן[116]. ועוד אמרו, כי עליהם למהר לשוב הביתה, אבל יחכו עד אשר ימסרו את יוחנן בידי. את הדברים האלה קימו בשבועות ואלות, שהן נוראות מאד אצלנו, עד אשר נפתיתי להרחיק כל חשד מלבי. בסוף בקשוני לעזוב את טבריה, כי מחר שבת ואין ברצונם לעורר מבוכה בעיר.

פרק חמשים וארבעה: צירי ירושלים רוצים לקומם את אנשי טבריה ביוסף

בהרחיקי כל חשד מלבי הלכתי למגדל. אולם השארתי בטבריה מרגלים אחדים שעליהם היה להקשיב ולשמוע את המדובר עלינו. על פני כל הדרך המובילה ממגדל לטבריה הצבתי במרחקים קטנים אנשים, למען יודיעוני, במסירת דברים מאחד למשנהו, את אשר ידובר בעיר. ליום המחרת התאספו כל תושבי טבריה בבית הכנסת, והוא היכל גדול אשר יכיל עם עצום[117]. יונתן בא, אבל לא מצא עוז בנפשו לדבר בגלוי על המרד בי, רק אמר, כי לעירם נחוץ מפקד מעֻלה. לעומת זאת לא כסה יהושע ראש העיר על מחשבתו ואמר במלים ברורות: «תושבי העיר! מוטב לכם להשמע לארבעה אנשים מאשר לאחד, ומה גם, כי הם מכובדים על פי מוצאם ומפוארים בחכמתם». בדבריו אלה רמז ליונתן וחבריו. את דברי יהושע שבח יוסטוס, אשר אך בא וכבר הצליח למשוך אליו אנשים אחדים מקרב העם, אולם הדברים האלה לא ישרו בעיני ההמון. ולולא שמו קץ לאספה בהגיע השעה הששית, אשר בה מנהג הוא לנו לאכול את ארוחת הבקר בשבת[118], כי אז קמה בלי ספק מהומה. יונתן וחבריו דחו את המועצה ליום המחרת

[116] **מורי**. כנראה לאו דוקא, אלא שדרך היהודים לקרוא לתלמידי חכמים ובפרט, אם הם אנשים באים בימים, בשם: מורי ורבי.

[117] **בתי הכנסת** היו על פי רוב גדולים מכל בתי העיר (ראה שבת י"א, ע"א). בבה"כ התאסף העם להועץ על ענינים חשובים. ראה ש. קרויס Talmud Archäologie III, 117 וגם Synagogale Aitertümer 56. מלבד בה"כ הנזכר היו בלי ספק עוד בתי כנסיות אחרים בטבריה. במאה הג' אחר הספירה הרגילה היה מספר בה"כ שלשה עשר (קרויס Synag. Altert. 205). אפשר שכאן מדובר על בה"כ «של מועצת העיר» («כנישתא דבולי») הנזכר בירושלמי שקלים, פרק ז' הלכה ב' (כ"ט ע"ב הוצאת פטרקוב).

[118] **בשאר ימות השבוע הקדימו לאכול את ארוחת הבקר** (ριστονά) וגם בימי התלמוד היו כידוע נזהרים ב«פת שחרית». אולם בשבת אחרו את הסעודה לשעה ששית (שעה שתים עשרה בצהרים) מפני התפלות הממושכות וקריאת התורה. לפי תלמוד ירושלמי אסור בשבת להתענות עד השעה הששית (ירושלמי תענית פרק ג', הלכה

והלכו בפחי נפש לביתם. חיש מהר נודע לי הדבר והחלטתי לצאת לטבריה כאור הבקר. ביום המחרת כבשעה (השלישית)[119] באתי ממגדל וראיתי והנה העם נאסף כבר בבית התפלה. והנאספים לא ידעו את סבת האספה. יונתן וחבריו ראו אותי פתאום ונבוכו. אחרי כן עלה רעיון בלבם להפיץ שמועה, כי פרשים רומאים נראו על הגבול במרחק שלש מאות ריס מן העיר במקום הנקרא הומוניה[120]. את הדבר הזה הודיעו יונתן וחבריו ודרשו מהעם לבל יתן את ארצו למשסה לאויב. הם בדו זאת למען תהיה להם אמתלה לשלחני מן העיר להביא עזרה ולהבאיש את ריחי בעיני תושביה.

פרק חמשים וחמשה: תחבולת הצירים להרחיק את יוסף מן העיר לא הצליחה

אם כי ידעתי את מזמתם, שמעתי בקולם, לבל יחשבו אנשי טבריה, כי אינני דואג לבטחונם. ובכן יצאתי ובאתי אל המקום ההוא וכאשר לא מצאתי כל עקבות האויב מהרתי לשוב לטבריה, וראיתי (בבואי) והנה התאספה כל המועצה וגם כל המון העם ויונתן וחבריו מרבים להאשימני, כי לא שמתי לב להקל מעליהם את סבל המלחמה בעוד אשר אנכי חייתי חיי מותרות[121]. בדברם כזאת הראו ארבעה מכתבים אשר כתבו אליהם – לפי דבריהם – אנשים מגבול הגליל בבקשת עזרה, יען כי חיל רוכבים ורגלים רומיים נכון לבוא בעוד שני ימים לבז את ארצם, והם בקשו מהם למהר (לשלוח עזרה) ולא יעזבום לנפשם. כשמוע אנשי טבריה את דבריהם, חשבו כי אמת בפיהם ופרצו בקריאות אלי, אשר לא נאה לי לשבת (בחבוק ידים) ועלי לצאת לעזרת בני עמם. אני ידעתי את מחשבת יונתן וחבריו ולכן עניתי, כי בחפץ לב אצא כרגע למלחמה, אולם יעצתי לחלק את הצבא לחמשה חלקים ולשים בראש כל אחד מהם את יונתן וחבריו, יען כי מהמכתבים יוצא, כי הרומאים אומרים לפשוט בארבעה מקומות. הלא יאה לאנשים אמיצי לב לא רק ליעץ עצות, אלא לעמוד בראש הצבא בעת צרה. כי אני אין ביכלתי לפקד יותר מגדוד אחד. עצתי ישרה מאד בעיני העם, והאיץ גם בהם לצאת למלחמה. הם היו נרגזים מאד על אשר שמתי לאל את מזמותיהם בתחבולותי.

י"א; י"ז ע"א הוצאת פטרקוב). אל האסור הזה מתכון כנראה יוסף במקום הזה. השוה: חנוך אלבעק (Ch. Albeck, Das Buch der Jubiläen und die Halacha, Berlin 1930, 10).

[119] כבשעה השלישית – תשע שעות בבקר.

[120] **הומוניה** (Homonoia), מקום בקרבת טבריה, נזכר בפסיקתא דרב כהנא צד צ' ע"ב (הוצאת בובר) ובמדרש שיר השירים רבה ה, י"ד. עיין קליין בכ"ע 157 MGWJ LIX (1915).

[121] **חיי מותרות**. ראה הערה 2, ע' ל"ז.

פרק חמשים וששה: שונאי יוסף קוראים עצרת־עם בתקוה לתפוש את יוסף

אחד מהם בשם חנניה, איש רשע ונוכל, יעץ להמון, כי ליום המחרת יקדשו צום לאלהים[122]. הוא צוה לבוא בשעה קבועה אל מקום קבוע בלי נשק ולהראות לאלהים, כי בלי עזרתו הנשק הוא ככלי אין חפץ בו. הוא יעץ כזאת לא מפני יראתו את אלהים, רק למען תפוש אותי ואת חברי בהיותנו בלתי מזוינים. שמעתי בקולו מאנס, לבלתי הראות כאיש אשר מצות אלהים קלה בעיניו. כאשר שבנו לבתינו שלחו יונתן וחבריו פקודה ליוחנן, כי יבא אליהם כעלות השחר וירבה לקחת עמו אנשי צבא לפי יכלתו, וככה יתפשו אותי בכפם על נקלה ויעשו עמי כאות נפשם. הוא קבל את המכתב והתכונן לעשות כאשר צוה. ואני צויתי ליום המחרת לשני אנשים משומרי ראשי, הנודעים לתהלה בגבורתם והשלמים במסירותם לי, כי יסתירו תחת בגדיהם חרבות קצרות וילכו עמי יחד, למען אשר נוכל להגן על נפשותינו בהתנפל עלינו שונאינו. אני בעצמי לבשתי שריון וחגרתי חרב מתחת למעילי ובאתי לבית הכנסת.

פרק חמשים ושבעה: שונאי יוסף חוקרים ודורשים אותו בבית הכנסת על עניני־כסף שונים

ויהושע ראש העיר אשר עמד בעצמו לפני שערי[123] (בית הכנסת) צוה לחסום את הדרך בעד כל האנשים אשר אתי ורק לי ולאחדים מידידי נתן לבוא פנימה. בעוד אנחנו ממלאים את מנהגי אבותינו ומתכוננים לתפלה עמד יהושע על רגליו וישאלני על אודות החפצים ורַצי הכסף אשר נצלו בשרפת ארמון המלך – בידי מי הם נמצאים. כזאת עשה בחפצו להרויח זמן עד בוא יוחנן. עניתי לו, כי הכל נמצא בידי קפללה ועשרת טובי העיר טבריה, והוספתי: «שאל נא אותם אם אמת בפי». הם אמרו, כי החפצים נמצאים בידיהם. אז אמר: «ועשרים הזהובים אשר קבלת במחיר חלק מרצי (הכסף), אשר מכרת, מה אתם?». השיבותי לו, כי גם אלה נתתי להוצאות הדרך לצירים אשר נשלחו לירושלים. על זה אמרו יונתן וחבריו, כי לא היטבתי לעשות בתתי משכרת

[122] בימי צרה גזרו **תענית** צבור עוד בימי המקרא (מלכים א, כ"א, י"ם; יואל א, י"ד ועוד). על התפלות והמנהגים השונים בתענית צבור ראה משנה תענית פרק ב'. בזמנים קדומים היו נמנעים ביום הצום מלעסוק במלאכה, במקח וממכר וכדומה (ישעיהו נ"ח, ג), ולכן לא חגרו גם כלי זין. הטעם שנותן המחבר «כדי להראות לאלהים וכו'» הוא רק לשבר את אזן הקורא היוני.

[123] החפירות החדשות בגליל הראו, שהיו **שלשה שערים** לבתי הכנסת, אחד ראשי ושנים צדדיים. ראה J. Elbogen, Der jüd. Gottcsdienst 2 454

לצירים מכסף הצבור. לשמע הדברים האלה התקצף העם, כי הכיר את זדון לבם של הצירים. אני ראיתי כי מהומה קרובה להתעורר וחפצתי לגרות עוד יותר את העם בצירים ולכן אמרתי: «אם באמת עשיתי אשר לא כדת בתתי לצירים משכרת מכסף הצבור, אל תתרגזו, כי אני מכספי אשיב את עשרים הזהובים».

פרק חמשים ושמונה: יוסף יצא בשלום מן הסכנה אשר רחפה על ראשו

לשמע דברי אלה נאלמו יונתן וחבריו דומיה, והעם הוסיף עוד להתעבר עליהם, באשר הראו לעיני כל כי שנאת חנם ישנאוני. בראות יהושע, כי לב העם נהפך עליו, צוה לעם ללכת איש איש לביתו ואת (חברי) המועצה בקש להשאר פה, כי אי אפשר במהומה כזו לבחון ענינים כאלה. העם קרא בקול, כי לא יעזבני לבדי בידיהם. בו ברגע בא רץ והודיע חרש לאנשי יהושע, כי יוחנן הולך ובא עם אנשי צבא. ויונתן וחבריו לא יכלו כבר להתאפק – אולי גם אלהים שקד לשלומי, כי לולא זאת היתה בי יד יוחנן להרגני ואין מציל – ואמרו: «רב לכם, אנשי טבריה, חקור ודרוש על עשרים זהובים. לא בגללם בן מות הוא יוסף, אפס בגלל שאיפתו לשלטון עריץ ועל תפסו את השלטון בהוליכו שולל בדבריו את המוני הגליל». בדברם כן שלחו מהר את ידם אלי ואמרו להרגני. ורעי ראו את הנעשה, שלפו את חרבותיהם והתרו, כי יכו אם יאלצו לכך. העם הרים אבנים וחפץ לרגום את יונתן. וככה חלצוני מכף אויבי.

פרק חמשים ותשעה: התמרמרות אנשי מגדל על שונאי יוסף

(הלכתי משם) ואחרי עברי מרחק ידוע – היתה צפויה לי סכנה להפגש עם יוחנן וחיליו. נטיתי מדרכי דרך רחוב צר ונמלטתי אל האגם. לקחתי סירה שנזדמנה לי ועברתי למגדל. כך נחלצתי מסכנה בדרך בלתי צפויה. מהרתי לקרא לראשי הגליל וספרתי להם, איך בגדו בי יונתן וחבריו ובני טבריה וכמעט לקחו את נפשי. לשמע דברי אלה התרגזו הגליליים ודרשו ממני להתחיל במלחמה בלי הסוס ולצוות להם (לאנשי הגליל) לצאת על יוחנן ולהשמיד אותו ואת אנשי יונתן מעל פני האדמה. אולם אני עצרתי בעדם, ואף כי רגזו מאד צויתים לחכות עד אשר נדע מה בפי הצירים ששלחו לירושלים. והוספתי, כי לפי עצתם יעשו את אשר ימצאו לנכון. דברי נתקבלו על לב הגליליים. ויוחנן שב לגוש־חלב בלי להפיק את זממו.

פרק ששים: צירי יוסף שבים מירושלים ובידיהם כתב־אשור לשלטון יוסף בגליל

כעבור ימים אחדים שבו הצירים מירושלים והודיעו, כי העם רגז מאוד על חנן וסיעתו ושמעון בן גמליאל, מפני המלאכות אשר שלחו לגליל בלי ידיעת השלטון, בהתנכלם לגרשני משם. הצירים ספרו, כי העם רצה להציל את בתי האנשים האלה באש. הם גם הביאו מכתבים אשר בהם אשרו יקירי ירושלים את שלטוני בגליל (בהעתרם) לבקשות העם הרבות. וליונתן וחבריו נתנו פקֻדה, כי ימהרו לשוב לבתיהם. הלכתי אל הכפר ארבל[124] עם המכתבים האלה בידי. שם אספתי את הגליליים לאספה וצויתי לצירי להודיע את עֹצם הכעס והמשטמה (אשר בלב אנשי ירושלים) בגלל מעשי הרשע אשר עוללו יונתן וחבריו, וכי אשרו את שלטוני בארצם, וליונתן וחבריו שלחו כתב־פקֻדה לעזב את הארץ. מהרתי לשלוח את המכתב ליונתן וחבריו ולשליחי צויתי להתחקות על אשר יזמו לעשות.

פרק ששים ואחד: החלטות שונאי יוסף לשלוח צירים ירושלימה

מבוכתם עצמה מאד בקבלם את האגרת ושלחו לקרא את יוחנן וחברי מועצת טבריה ונכבדי גברה להמתיק סוד ולהתבונן, מה עליהם לעשות. אנשי טבריה חשבו, כי מוטב להחזיק מעמד ואמרו, אשר לא יאות (ליוחנן וחבריו) לותר, וביחוד אין לעזב לנפשה את העיר אשר התחברה אתם, ומה גם כי אני לא אמנע מנגוע בה לרעה. – הם גם לא נרתעו אחור מפני דבת שקר, שאימתי עליהם בהתנפלות. גם יוחנן הסכים לזה, ואף כי יעצם לשלוח שנים ירושלימה להאשימני בפניהם, כי את מעשי בגליל לא כלכלתי במישרים. הוא אמר, כי (הצירים) ישפיעו על העם על נקלה, בהיותם אנשים נשואי־פנים, וכל המון הפכפך הוא מטבעו. דעת יוחנן ישרה בעיניהם מאד ולכן גמרו אמר, כי שנים מהצירים, יונתן וחנניה, ילכו ירושלימה והשנים האחרים ישארו במקומם בטבריה. הראשונים לקחו עמם מאה אנשי צבא, כי יהיו להם למחסה בדרך.

[124] **ארבל**. ראה הערה 1, ע' נ"ה.

פרק ששים ושנים: יוסף מתכונן לכבש את טבריה אחרי תפשו את הצירים אשר שונאיו שלחו ירושלימה

ואנשי טבריה נתנו את לבם לבצר את החומות, ולתושבי העיר צוו להזדין. גם מיוחנן שנמצא בגוש חלב לקחו אנשי צבא לעזרה במלחמתם עמי. בינתים באו יונתן וחבריו מטבריה אל הכפר דְּבַרת[125] אשר בקצה גבול הגליל במישור הגדול. כחצות הלילה פגשו במשמרותי אשר צוום להתפשט את הנשק ושמרום כבולים באזיקים במקום התפשם לפי פקודתי. את זאת הודיעני לוי, אשר הפקדתיו על המשמר ההוא. חכיתי שני ימים, כאלו לא קרה דבר, ושלחתי צירים לאנשי טבריה ויעצתים לפרוק את הנשק ולשלוח את האנשים לבתיהם. והם חשבו, כי יונתן וחבריו באו כבר ירושלימה והרבו לחרפני תחת לענות לי. אני לא נבוכותי ואמרתי לבוא עליהם בתחבולה, בחשבי כי מלחמת אחים לא תיטב בעיני אלהים. בחפצי להרחיק אותם מטבריה, לקחתי לי עשרת אלפים מבחירי חילי, חלקתי אותם לשלשה ראשים וצויתים להסתתר בכפרים[126] ולהשאר במארב. ואלף אנשים הולכתי לכפר אחד אשר גם הוא מושבו בהרים במרחק ארבעה ריסים מטבריה, ופקדתי עליהם למהר לבוא כאשר יותן האות. אני יצאתי את הכפר וחניתי מול פני העיר, ואנשי טבריה בראותם זאת יצאו מן העיר בהמון הלוך ורוץ, והרבו להמטיר עלי דברי חרפות. וכה עצמה אַוַלתם, עד אשר העמידו מטת מת עשויה מלאכת מחשבת והתיצבו מסביב לה והספידוני מתוך הוללות וצחוק. גם אני הצטחקתי בראותי את מעשי סכלותם.

פרק ששים ושלשה: כבוש טבריה על ידי יוסף

בחפצי לתפוש בערמה את שמעון ועמו את יעזר דרשתי מהם על ידי שליחים, כי יצאו מן העיר בלוית ידידיהם ושומרים רבים שיגנו עליהם, כי יש את נפשי להשלים אתם ולחלק בינינו את השלטון בגליל. שמעון לא בושש לבוא, כי היה צעיר לימים, גם שאיפת הבצע הטתה את לבבו. ויעזר ירא פן יפל בפח ולא בא. בהתקרב שמעון עם שומרי ראשו יצאתי לקראתו וקדמתי את פניו בברכת ידידות והודיתי לו על בואו. כעבור זמן מצער קראתיו הצדה, כאלו חפצתי לשוחח עמו בסתר. וכאשר הרחקתיו מאת רעיו אחזתיו

[125] **דברת**. ראה הערה 1, ע' מ"ה.

[126] **מטבריה** Τιβεριάδος τ. ולא: מאנשי טבריה Τιβεριέων τ., כי הלא באנשי טבריה הכתוב מדבר. **בכפרים**, ἐν χώμαις R A (עין ניזה). שהגירסה הזאת נכונה מראה המלה εἰς ἑτέραν לכפר **אחר**. – לפי המרחק נראה, שהכפר האמור הוא בית מעון הנזכר בע' ל"ג.

בגופו והסגרתיו בידי אנשי להביאו אל הכפר. נתתי את האות לחילי, והשתערתי ביחד עמם על טבריה. מלחמה חזקה התלקחה משני העברים ואנשי טבריה נחלו כמעט נצחון, כי אנשי הפנו ערף. למראה הדבר עוררתי את חברי והדפנו את אנשי טבריה אשר היו כבר מנצחים. וצבא אחר שלחתי דרך הים בפקֻדה להעלות באש את הבית הראשון אשר ילכדו בידיהם. הם עשו כמצותי, ואנשי טבריה חשבו, כי עירם נכבשה בחזק יד, התחלחלו והשליכו את כלי נשקם מכפם והתחננו הם ונשיהם וילדיהם לחוס על עירם. נעניתי לבקשותיהם ועצרתי את הצבא מהתנפל עליהם. ואנכי שבתי עם הצבא ממצור העיר, כי פתאם בא הערב ועלינו היה לתת מנוחה לגופותינו. ואת שמעון הזמנתי לסעודה[127] ונחמתיו על כל מה שקרה והבטחתיו לתת לו הוצאות הדרך ולשלחו ירושלימה בשלום.

פרק ששים וארבעה: יוסף נותן חנינה לאנשי טבריה ומצוה להשיב להם את השלל

למחרת באתי לטבריה ועמי עשרת אלפים אנשי צבא, פקדתי על ראשי העיר לבוא אל מגרש המרוץ וציתים להודיעני את שמות האשמים במרד. הם נקבו את האנשים בשמות ואני שלחתי אותם כבולים לעיר ידפת. ואת יונתן וחנניה וחבריהם צויתי לשחרר מן המאסר, נתתי להם צידה לדרך ושלחתים ירושלימה, ועמם את שמעון ואת יעזר, וחמש מאות מזוינים להיות להם למחסה. ואנשי טבריה באו שוב ובקשו סליחה על מעשיהם והבטיחו לתקן את אשר עותו ולהיות נאמנים לי לימים הבאים. גם בקשוני להשיב לבעלים את אשר נותר מן השלל. צויתי על אנשי, כי מי אשר בידו מן הבזה יביא את הכל אל המגרש. הם מאנו להשמע זמן רב. פתאם ראיתי איש אחד מאנשי צבאי לבוש בגד יקר יותר מן הרגיל. שאלתיו, מאין לקח אותו. כאשר ענה, כי הוא מבזת העיר, יסרתי אותו בשוטים. ואת האחרים הזהרתי, כי אעשה בהם שפטים נוראים אם לא יביאו את אשר בזזו. אז הובאו חפצים במספר רב, ואני השיבותי לכל איש מאנשי טבריה את הדברים אשר הכיר, כי לו הם.

[127] על המנהג הזה של יוסף לקרוא לסעודה את שונאיו המנוצחים ראה גם פרק ל"ה, ואין להוציא מזה מסקנות חשובות כמו שעושה לקיר עמ' 49.

פרק ששים וחמשה: יוסף מתוכח עם איש ריבו יוסטוס מטבריה, סופר קורות המלחמה עם הרומים

אחרי[128] אשר הגעתי עד הנה בספורי, ארשה לעצמי להגיד דברים מעטים נגד יוסטוס, אשר גם הוא כתב את פרשת הדברים האלה, ונגד האחרים אשר לקחו על עצמם לכתוב את דברי הימים, אבל האמת היתה קלה בעיניהם, ובגלל שנאתם או אהבתם לכמה אנשים – לא רחקו מדבר שקר. באמת אין ביניהם ובין מזיפי שטרות ולא כלום, אולם מפני שאינם צפויים לענש כמו אלה (מזיפי השטרות) – ממשיכים הם לשקר בלי בושה. יוסטוס לקח על עצמו לכתוב בספר את תולדות המלחמה ההיא וברצותו להתְראות כדיקן ושקדן בעבודתו, בדה עלי דברים אשר לא כן וגם על עיר מולדתו לא ספר את האמת[129]. בעבור זה הנני נאלץ כעת להגן עלי מפני עדות השקר הזאת ואגלה דברים אשר כסיתי עליהם עד הנה. ואל יתפלא איש על אשר לא הודעתי זה כבר; כי אמנם על סופר דברי הימים לכתוב את האמת, אולם הרשות בידו להמנע מהוציא משפט על תועבות אנשי רשע, לא מפני חבתו אליהם כי אם בגלל מדת המתינות שהיא חובה עליו. ובכן אפנה אליו כמדבר לנוכח: «יוסטוס המֻבחר בין סופרי הקורות[130] – כי כן יהללך פיך – במה אני ואנשי הגליל אשמים, שעיר מולדתך בגדה ברומאים ובמלך? הלא בטרם הפקיד אותי השלטון בירושלים למפקד בגליל חגרתם נשק, אתה וכל אנשי טבריה, ואסרתם מלחמה על עשר הערים אשר בסוריה[131]. אתה שלחת באש את כפריהם ועבדך נפל חלל בקרֶב הזה. ולא רק אני אומר זאת, כי כן כתוב בספרי הזכרונות[132] אשר לשליט היחיד (לקיסר) אספסינוס, וגם בתלונת תושבי עשר הערים, אשר צעקו חמס לפני אספסינוס בעכו

[128] הפרק הארוך הזה מפריד בין הדבקים, כי ההמשך הישר לפרק ס"ד הוא פרק ס"ו. כל הפרק ס"ה הוא תוספת (ראה סוף הפרק, Παρέχβασις), אשר בה פונה המחבר נגד יסוטוס איש ריבו. הפרק הזה מצטיין בסגנון נמלץ מלא חיים, שכן יוסטוס מתנגדו של יוסף סגל לו את ההשכלה היונית (סוף ע' כ"ז) וקשט את ספריו בתפארת המליצה הריטורית, ויוסף נאלץ להלחם ביוסטוס בכלי־זינו. ראה במבוא.

[129] המלחמה **ההיא**, אני קורא: πόλεμον ...**τοῦτον**. περί – ושקדן. המלה היונית φιλοπονία, שקידה בעבודה, היתה מונח קיים בבית־הספר העתיק. התלמידים היוניים שהצטיינו במעלה זו (השוה את **המתמיד** העברי) קבלו פרס. ראה Ziebarth, Griech. Schulwesen² 142. לקיר (עמ' 10) משער, שאת המלה הזאת φιλόπονος לקח יוסף מספרו של יוסטוס, אשר התימר במעלה זו והדגיש את חריצותו בעבודה הספרותית. השוה גם את ההערה הקרובה.

[130] **המובחר** וכו'. גם בבטוי זה מוצא לקיר (עמ' 12) זכר להתפארותו של יוסטוס. הסופר הזה רכש את השלמות הריטורית, אשר מונחה הקיים הוא δεινότατε. יוסף מהתל איפוא ביוסטוס וקורא לו δεινότης, השלם, המשובח, כנוי אשר יוסטוס נתן לעצמו ("כי כן יהללך פיך"), כדי להדגיש את כשרונו בצחות המליצה.

[131] **עשר הערים**. בשאלה: אילו ערים נכללות בעשר הערים, דקפוליס (Decapolis, ראה סוף פרק ט') – נחלקו כבר הקדמונים, עיין שירר II⁴ עמ' 148 וכו' והערת שמחוני למה"י ג, ט, ז, וקלוזנר, ישו הנוצרי עמ' 314.

[132] **כן כתוב בספרי הזכרונות** וכו'. אין ספק, שהמחבר הוסיף «נופך» משלו, כי קשה לשער, שאספסינוס מצא לנחוץ לרשום בספרו מקרה פעוט כמיתת עבד יוסטוס.

ובקשוהו, כי ייסר אותך, הגורם לאסונם. וגם היית מקבל את ענשך במצות אספסינוס, לולא המלך אגריפס אשר לו נִתנה הפקֻדה להמיתך, והוא נענה לתחנוניה המרובים של אחותו ביריניקי והחליף לך את עונש המות במאסר לזמן רב. גם יתר תעלוליך הצבוריים מראים בעליל את (ארחות) חייך, כי אתה אשר קוממת את עיר מולדתך ברומאים. עוד מעט ואוכיח זאת. אולם קודם יש את נפשי להגיד מלים אחדות על אנשי טבריה – וגם זה נוגע לך – להראות לאלה אשר יעסקו בקורות האלה בימים הבאים, כי לא הייתם לא אוהבי הרומאים ולא אוהבי המלך. הגדולות בערי הגליל הן: צפורי וטבריה, עיר מולדתך, יוסטוס נכבדי, צפורי, היושבת בטבור הגליל ומוקפת כפרים לרב, יכלה על נקלה להעיז ולהתקומם לרומאים, לו חפצה. אולם היא גמרה לשמור אמונים לאדוניה, סגרה לפני את שערי העיר ואסרה לאזרחיה להתחבר אל חיל היהודים. בחפצם להשתגב גם מפנינו התעו אותי ודרשו ממני לבצר את עירם בחומות[133], ומאת קסטיוס גלוס, מפקד צבאות הרומאים בסוריה, קבלו משמר בחפץ לב, ולי בזו, אף כי כחי היה אז רב והכל פחדו מפני. ואחרי כן כאשר ירושלים, בירתנו המפוארת, היתה במצור וסכנה נשקפה למקדש המשותף לכל העם, כי יפל בידי האויבים – לא נתנו אנשי צפורי אף עזר מעט לבלתי הֵראות כמורדים ברומאים. ומולדתך, יוסטוס, יושבת על גדות ים כנרת ורחוקה מסוסיתא שלשים ריס ומגדר ששים ומבית־שאן אשר היא למלך מאה ועשרים ואין עיר יהודית בקרבתה: לו חפצה לשמור את אמונה למלך – יכלה לעשות זאת על נקלה. הלא תושביה היו מרובים ונשק היה להם למכביר! ולוּ גם היה נכון אשר אמרת, כי **אז** הייתי אני האשם, יוסטוס יקירי, – מי היה אשם **אחרי כן**? הלא תדע, כי לפני מצור ירושלים הייתי אני כבר בידי הרומאים, וידפת ועוד הרבה מצודות נלכדו ביד חזקה[134], והמון רב מאנשי הגליל נפל חלל בקרב. אולם כאשר עבר פחדי מנגד עיניכם, היה עליכם להשליך את הנשק מידכם ולהראות למלך ולרומאים, כי לא ברצון רק באנס ערכתם נגדם מלחמה. ואתם חכיתם, עד אשר יקרב אספסינוס בעצמו עם כל חילו אל החומות[135], ורק אז פשטתם נשקכם מתוך פחד. ועירכם היתה נלכדת בחזקת היד, לולא נענה אספסינוס לבקשת המלך ולהתנצלויותיו על אולתכם. ובכן לא בי האשמה, רק בכם, כי למלחמה נשאתם את נפשכם. או הלא תזכור, כי אני מדי כבשי את עירכם לא המתי אף אחד

[133] **התעו אותי** וכו'. המחבר אינו נמנע מלהזכיר אפילו את גנות־עצמו, שסכל ולא הפר את עצת אנשי צפורי, השאיפה היא ברורה. המחבר משבח את העיר הבוגדה הזאת לפי מדת יכלתו. וטעמו ונמוקו עמו, כי טבריה וצפורי היו צרות זו לזו (ע' כ"ז). שבח צפורי הוא «גנאי» לטבריה, שנמצאו בה הרבה לוחמים נלהבים לחרות.

[134] **על מצור ידפת וחורבנה**, ראה מה"י ג, ז וכו'.

[135] **יקרב אספסינוס** וכו'. ראה מה"י ג, ט, ז וכו'.

מכם. ואתם הייתם נתונים במלחמת אחים, לא בגלל אהבתכם את הרומאים ואת המלך, כי אם מפני זדון לבכם, והרגתם מאה ושמונים וחמשה איש מתושבי העיר, בעת שאני הייתי בידפת הנצורה על ידי הרומאים. וכי לא בדקו ומצאו, כי במצור ירושלים היו אלפים איש מטבריה, שחלק מהם נפל חלל וחלק לוקח בשבי? ואם תאמר, כי לא היית אויב (הרומאים) ולכן ברחת אל המלך – אומר אני על זאת, כי עשית זאת מיראתך אותי. אתה אומר שאיש זדון הנני.

אולם הלא המלך אגריפס נתן לך את נפשך לשלל, אחרי שאספסינוס חרץ עליך משפט מות, וגם הרבה מתנותיו לך, ומדוע שמך אגריפס אחרי כן פעמים במאסר ופעמים גרש אותך מעיר מולדתך? האם לא צוה פעם אף להמיתך, ורק לבקשות הרבות של אחותו ביריניקי נעתר להציל את נפשך? למרות מעשי־נבלה אלה הפקידך אחרי כן למזכירו הסודי[136], אבל בקרוב נוכח בקלות דעתך ושלחך מעל פניו. אולם אין ברצוני למנות כרוכל את כל מעשי נכליך. אך תמה אני לעזות מצחך, אשר תהין לאמר, כי תיטיב לספר את המאורעות הללו מכל יתר הסופרים, ואתן אינך יודע את הדברים אשר נעשו בגליל, כי היית אז עם המלך בבירות ולא חקרת את אשר סבלו הרומאים ואת אשר עשו לנו במצור ידפת. גם נבצר ממך לדעת את אשר פעלתי אני לבדי בעת המצור, כי כל האנשים אשר יכלו להודיע על זה אבדו במלחמה הזאת. ואולי תאמר, כי תארת נכונה את המעשים (אשר קרו) בירושלים. אבל איך אפשר הדבר? הלא לא לקחת חבל במלחמה וגם לא קראת את ספרי הזכרונות אשר לקיסר! וההוכחה החזקה ביותר נגדך היא, כי ספרך סותר את הנאמר בספרי הזכרונות של הקיסר[137]. ואם בכל זאת תהין לאמר, כי היטבת לכתוב מכלם, מדוע לא הוצאת את ספר דברי הימים (אשר כתבת) בחיי השליטים אספסינוס וטיטוס עושי המלחמה, ובעת אשר היו עוד בחיים גם אגריפס וגם כל בני משפחתו אשר היו בקיאים בחכמת יון? הלא (ספרך) היה כתוב עוד לפני עשרים שנה, ואז יכלת להביא עדים על אמתותו אנשים שידעו את הענין לאמתו[138].

[136] **למזכירו הסודי**. המשרה הזאת (τάξις ἐπιστολων) דומה לאותה של «המזכיר הפרטי» אצלנו. אם כן יש בדברי המחבר למצער גוזמא מרובה; כי איך אפשר, שהמלך ימנה את יוסטוס למזכירו ואיש סודי אחרי שעשה תועבות שונות? חושבני, ש«מעשי־הנבלה» (χαχουργήματα) של יוסטוס היו, שתמך בחשאי בלוחמי החרות. הקורא המשכיל, היוני או הרומי, לא היה רואה בזה עוון פלילי, ולכן משתמט המחבר ואינו מודיע בפירוש את «חטאי» איש ריבו.

[137] **ספרי־זכרונות** כאלה כתבו גם מושלים אחרים. השוה למשל את Commentarii של יוליוס קיסר על המלחמה בגליה. עין Wissowa Realencyclop. D. class. Altert. IV 737 Rauly־. וגם וֶבֶר (Wilhelm Weber) בספרו Josephus und Vespasian 236. ובר מעיר גם על העובדה, שלספרי זכרון אלה מיוחדת מגמה פרטית, ולכן צריכים להזהר בשמושם. בשביל יוסף יש לרשימותיהם של אספסינוס וטיטוס ערך של מסורה קדושה...

[138] מתוך גנותו של יוסטוס אצל יוסף אתה לומד את שבחו, שלא החניף לקיסר ולאגריפס, ולכן לא יכול להוציא את ספרו בחייהם מפני הסכנה שהיתה בדבר. אפשר לשער, שבספרו של יוסטוס היתה בקורת חריפה על

רק אחרי אשר האנשים האלה אינם עוד בקרבנו אין לך לפחד כי יכחישו דבריך, מצאת עוז בנפשך לפרסם את ספרך. לא כן אנכי, אשר לא יראתי כמוך לספרי; ובעת אשר המעשים רחפו עוד כמעט לפני עינינו מסרתי את ספרי לשליטים בעצמם, ונפשי יודעת, כי שמרתי על האמת. וגם תקותי למצא לי עדים (נאמנים) לא נכזבה. מהרתי לתת את ספרי לאנשים רבים, וביניהם אשר לקחו חבל במלחמה, כאגריפס המלך ואחדים מבני משפחתו. השליט טיטוס רצה, אשר האנשים ילמדו את פרשת המעשים רק מתוכם (מתוך ספרַי) ולכן חתם בידו את ספרי וצוה להפיצם בקהל[139]. והמלך אגריפס כתב ששים ושתים אגרות להעיד על אמתות ספרי. שתים מהן מציע אני בזה ומהן תוכל להכיר את תכן (יתר) המכתבים:

«המלך אגריפס מברך בשלום את יוסף החביב מאד. בענג גדול קראתי את ספרך, לפי דעתי עלית הרבה על הסופרים האחרים אשר כתבו על הענין הזה בשקדך על דבר אמת. נא לשלוח לי גם את (הספרים) האחרים. היה שלום».

«המלך אגריפס מברך בשלום את יוסף החביב מאד. מספרך אשר כתבת נראה, כי אינך זקוק להוראות למען אשר תוכל לתאר כמו את כל הענין מראשיתו, בכל זאת, כאשר תבוא אלי אספר לך כמה דברים שאינם ידועים לאיש»[140].

במדה זו קלעתי אל האמת בספרי, והוא (אגריפס) לא החניף לי, כי זה לא היה נאה לו, ולא התל, כאשר תאמר אתה, כי זדון לב כזה היה רחוק ממנו, אך העיד על האמת, ככל האנשים אשר קראו את ספרי. אולם רב לי לטפל ביוסטוס, אשר נאלצתי להפסיק בגללו את ספורי.

השליטים ועל אכזריותם במלחמה.

עשרים שנה. הפרט הזה היה כנראה בהקדמה שכתב יוסטוס לספרו, ומשם לקח אותו יוסף.

[139] **חתם בידו**. ל«הסכמה» אשר קבל יוסף מאת טיטוס היה ערך חמרי גדול, כי בזה הטביע הקיסר על ספר «מלחמת היהודים» של יוסף את החותם הממשלתי כביכול והקל למחבר את מכירת ספריו. עין לקיר עמ' 21. המחבר שהתעתד להציע את ספרו לפני טיטוס – אספסינוס מת כנראה בינתים, – כדי לקבל את הסכמתו, היה מוכרח מראש להרחיק מתוך הספר כל דבר אשר היה עלול להעליב את הרומים. בזה היתה ליוסטוס מעלה גדולה על בן מתתיהו, שלא נאלץ לסלף את האמת בשל «הסכמות» כאלה.

[140] **דברים שאינם ידועים לאיש**. במלים הללו רומז אגריפס ליוסף, שאינו מסכים לדבריו בכל פרטיהם, כי יש אפשרות לבאר כמה דברים באופן אחר. כך עשה באמת יוסטוס. יוסף מתחפש כאילו לא הבין את מחשבת אגריפס. ראה וָבֶר עמ' 16, הערה 2. – אשר למשמעות הפֹּעל χατήσω ראה פילון Legatio ad Gaium 198. משם יוצא שמשמעות הפעל היא: להודיע, להורות. ראה: Eduard Meyer, Ursprung u Auf. D. Christent. I, 7, 1.

פרק ששים וששה: יוסף מאיים על אנשי יוחנן ודורש שיעזבו את מפקדם. הדבר עולה בידו במדה מרובה

אחרי עשותי סדרים בטבריה אספתי סוד מרעי ונועצתי, כדת מה לעשות ביוחנן. דעת הגליליים היתה לזין את כל האנשים ולצאת על יוחנן ולעשות בו נקמה, כי הוא אשם בכל המרידה. אולם דעתם לא ישרה בעיני, כי אמרתי לדכא את המהומה בלי שפך דם. ולכן יעצתים לחקר ולדרש אחרי שמות האנשים הסרים למשמעת יוחנן. אחרי עשותם זאת ידעתי מי הם האנשים, והוצאתי פקֻדה אשר בה הבטחתי לתת את בריתי שלום[141] לאנשי יוחנן הנכונים לשוב מדרכם, גם נתתי להם אַרכָּה עשרים יום למען יוכלו לבחור בטוב להם והפחדתים, כי אשרוף את בתיהם ואחרים את רכושם, אם לא יפשטו את נשקם מעליהם. לשמע הדבר נבוכו האנשים מאד ועזבו את יוחנן. ומספר האנשים אשר פרקו את נשקם ובאו אלי – ארבעת אלפים. עם יוחנן נשארו רק אנשי עירו וזרים מעטים מצור[142], כלם יחד כאלף וחמש מאות איש. ככה נצחתי בתחבולותי את יוחנן, ומאז ישב תחתיו בעיר מולדתו ולבו מלא פחד.

פרק ששים ושבעה: אחרי כבוש צפורי מציל יוסף את העיר מזעם אנשי הגליל

בעת ההיא התאוששו אנשי צפורי ותפשו נשק בידיהם. והם בטחו במשגב חומותיהם, ומה גם, כי ראו, אשר הנני שקוע בענינים אחרים. הם שלחו אנשים לקסטיוס גלוס – הוא היה נציב סוריה – לבקש, כי יבוא מהר ויתפוש את עירם בידו או ישלח להם חיל משמר. גלוס הבטיח לבוא, אולם את הזמן לא קבע. בהגיע הדבר לאזני לקחתי את אנשי חילי ויצאתי על בני צפורי ולכדתי את עירם בחזקת היד. ואנשי הגליל, אשר שנאו את העיר הזאת, חשבו כי באה שעת כֹשר לכלות את חמתם בשנואת נפשם, ואמרו להשמידה כליל על כל תושביה. בלי חכות עד יעבור זעם[143] הם חדרו העירה ושרפו את הבתים אשר מצאום ריקים מאדם (כי האנשים נסו בחרדה אל המצודה), שדדו את הכל ולא מנעו את עצמם מכל מעשי הרס. למראה הדבר התעצבתי אל לבי מאד וצויתים לחדול מזה והוכחתים, כי לא יתכן לעשות כדבר הזה לאחיהם בני עמם. הם לא שמו לב לא

[141] **את בריתי שלום**. בדיוק: לתת אמון ו(לתקוע) כף־ימין.
[142] **מצור**. נדמה, שאלה הם יהודים אשר היו אנוסים לעזוב את עיר־מגוריהם מפני המהומות שהתפרצו שם, כביתר הערים אשר אוכלוסיהן היו מעורבים.
[143] **בלי חכות וכו'**. הנני מתקן... παρεῖναι παριέναι במקום.

לבקשותי ולא לפקֻדותי, כי האיבה גברה על דברי המוסר (אשר הטפתי להם). אז צויתי לידידי אשר עמי להפיץ את השמועה, כי הרומאים מתנפלים בחיל גדול על העיר מהצד השני. עשיתי זאת, למען הפסיק את התפרצותם של אנשי הגליל ולהציל את העיר. התחבולה הצליחה בידי, כי בשמוע (הגליליים) את הבשורה חרדו לנפשותיהם, עזבו את השלל ונמלטו, ביחוד כאשר ראו, כי גם אני מפקדם עושה כזאת, יען כי התחפשתי כאלו האמנתי בשמועה כמוהם. כך נצלו אנשי צפורי המיואשים בעזרת תחבולותי.

פרק ששים ושמונה: העיר טבריה אומרת לעבר למלך אגריפס. הגליליים חפצים להרס את העיר

גם טבריה[144] היתה כמעט לבז בידי אנשי הגליל בגלל הסבה הזאת: ראשי מועצת העיר שלחו אל המלך כתב בקשה, כי יבוא אליהם לקחת את העיר לפקודתו. המלך הבטיח לבוא וכתב גם הוא אגרת ומסרה לאחד ממשרתיו ושמו קריספוס, מגזע היהודים, להביאה לאנשי טבריה. כאשר נודע לגליליים, כי בידי האיש מכתבים, תפשוהו והביאוהו לפני. ההמון התקצף לשמע הדבר וחגר את כלי זינו, אנשים לרב התלקטו מעברים ובאו ליום המחרת לעיר שיחין אשר בה שמתי את מושבי. הם צעקו בקול גדול וקראו לטבריה בשם בוגדה ואוהבת המלך. גם דרשו לתת להם לעלות עליה ולהשמידה כליל, כי גם לאנשי טבריה שמרו שנאה כמו לאנשי צפורי.

פרק ששים ותשעה: יוסף מֵגֵן על העיר ומצילה מידי הגליליים

שמעתי את הדבר ולא ידעתי איך להציל את טבריה מעברת הגליליים, כי לא יכלתי להכחיש, אשר אנשי טבריה כתבו אל המלך וקראו אותו לבוא, כי מענהו אליהם הוכיח את זאת. אחרי התבוננני זמן רב אמרתי: «את פשע בני טבריה ידעתי גם אני ולא אעצרכם מבֹּז את עירם. אולם יאות לעשות זאת במשפט, כי לא רק אנשי טבריה בגדו בחרותנו, אך גם רבים מנכבדי הגליל. חכו אפוא עד אשר נכיר נכונה את האשמים, ואז אמסור כלם כאחד בכפכם מבלעדי הבודדים אשר תשיג ידכם לתפשם בעצמכם. בדברים האלה פתיתי את ההמון, עד כי שככה חמתם וילכו להם. ואת שליח המלך צויתי לשים במאסר. כעבור ימים אחדים התראיתי כאלו אלוץ אני לעזב את המחוז הזה לרגלי עניני

[144] כל המסופר בפרק הזה והלאה על טבריה סותר את התאור בפרק ס'. הפרקים הללו נתחברו בזמנים שונים. בפרק ס"ה תאר המחבר את טבריה כעיר מרדנית, כדי להבאיש את יוסטוס אזרח העיר הזאת בעיני הקוראים הנכרים. הסתירה בולטת ביחוד בפרק ס"ח. כאן השוה המחבר את טבריה לצפורי ובפרק הנזכר עומדות שתי הערים בנגוד נמרץ אחת לרעותה.

הנחוצים. קראתי לפני את קריספוס וציותי לו חרש לשַכֵּר את איש הצבא השומר אותו ולהמלט אל המלך, כי לא ירדפו אחריו. הוא שמע למצותי וברח. ככה נחלצה טבריה מן הסכנה אשר באה עליה פתאם, להחרב בפעם השניה, בתחבולותי ודאגתי לה.

פרק שבעים: מנוסת יוסטוס אל המלך אגריפס

בעת ההיא ברח יוסטוס בן פיסטוס אל המלך ואנכי לא ידעתי. והנה אבאר את סבת מעשהו זה. כאשר החלה מלחמת היהודים עם הרומאים גמרו אנשי טבריה לשמור את אמונם למלך ולא למרוד ברומאים. אולם יוסטוס דבר על לבם שימרדו, כי אהב מהפכות וגם קוה לתפוש בידו את השלטון בגליל ובעיר מולדתו. אך לא הפיק את זממו, יען כי הגליליים שנאו בלבם את בני טבריה וזכרו את הרעות אשר (יוסטוס) עשה להם לפני המלחמה, ולכן לא יכלו להרשות, כי יוסטוס יהיה מפקדם. וכאשר הפקדתי אני על הגליל מטעם שלטון ירושלים הרגיזני יוסטוס פעמים רבות, עד כי עוד מעט והרגתיו, כי גדלה חוצפתו מנשוא. הוא ירא, איפוא, פן תביאני התמרמרותי נגדו למעשים ושלח צירים אל המלך, בקוותו לשבת עמו בטובה ושלוה[145].

פרק שבעים ואחד: המלחמה על צפורי. חיל יוסף נאלץ להסוג אחור

אנשי צפורי, אשר נצלו מן הסכנה הראשונה בארח פלא, שלחו עוד פעם צירים אל קסטיוס גלוס בבקשה שימהר לבוא לתפוש את עירם, או ישלח חיל אשר יהדוף אחור את האויבים המשתערים עליהם. סוף סוף נענה להם גלוס ושלח חיל פרשים ורגלים. החיל בא בלילה והם הכניסוהו לתוך העיר. מפני שצבא הרומאים הֵשם את הארץ [מסביב], לקחתי את אנשי חילי והלכתי אל הכפר גריס[146]. שם בצרתי את המחנה במרחק עשרים ריס מצפורי ובלילה קרבתי אליה והשתערתי על חומותיה. הרבה מאנשי חילי עלו לתוך העיר בסֻלמות ולכדו חלק גדול מן העיר. אפס כי נאלצנו להסוג אחורנית כעבור זמן מצער, כי לא ידענו את המקומות האלה. הרגנו שני פרשים רומיים ועשרה רגלים ואחדים מאנשי צפורי, ולנו אבד רק איש אחד. אחרי כן התלקח במישור קרב בינינו ובין הפרשים. זמן רב עמדנו על נפשנו בעז גבורה ולסוף נחלנו מפלה, כי הרומאים

[145] **בטובה**. χρεῖττον במקום השם χρίσπον שאין לו כאן שחר. אשר להעדר המשלים לפֹעל ἐπεμψε ראה גם בראש הפרק הקרוב.

[146] **גריס** (גרסז Gareis) כפר (מה"י ה, י"א, ה – עיר) בקרבת צפורי. שלאטטער עמוד 117 סובר, שמכאן השם יהושע הגרסי בתלמוד, השערות אחרות אצל קלין Neue Beiträge עמ' כ"ג, הערה ל"ד.

סבונו והאנשים אשר עמי יראו ונסוגו אחור. בקרב הזה נפל חלל אחד מן המְפקדים על שמירת ראשי ושמו יוסטוס, אשר לפני זה שרת במשרה זו אצל המלך. בעת ההיא בא מאת המלך חיל פרשים ורגלים בפקודתו של שוּללה מפקד שומרי ראש (המלך). הוא תקע את מחנהו במרחק חמשה ריסים מיוּלִיַס[147] ושם משמר על הדרכים המובילות לסילֶבקיה ולמצודת גמלא למען מנוע בעד הגליליים מלבוא לעזרת אנשי המקום.

פרק שבעים ושנים: יוסף שולח חיל עזרה ואחרי כן בא בעצמו ומנצח את האויב, אבל נפצע קשה

בהודע לי הדבר שלחתי אלפים אנשי צבא ובראשם המפקד ירמיהו. הם התבצרו במרחק ריס אחד מיוליס בקרבת הירדן. אולם חוץ מתגרות קטנות לא עשו מאומה, עד אשר באתי אני אליהם ועמי שלשת אלפים אנשי צבא. ביום המחרת שמתי מארב בעמק קרוב למחנה המלך, החלותי במלחמה בצבא המלך בפקדי על אנשי צבאי לפנות ערף עד אשר ימשכו אחריהם את האויב, וכן היה. שוללה חשב, כי אנשינו בורחים באמת ויצא ורדף אחריהם בחזקה. החילים אשר היו במארב התנפלו עליו מאחור והביאו מהומה גדולה בצבאו, ואז שבתי לפתע פתאום והשתערתי עם חילי על אנשי המלך והַנַסתי אותם. הייתי נוחל נצחון מפואר ביום הזה, לולא כוח נעלם שעמד לי לשטן: סוסי, אשר עליו רכבתי בקרב, נפל במקום בצות והשליכני ארצה. נפצעתי בפרק שעל יד השכם, ולכן לקחוני אל כפר נחום[148]. בשמוע אנשי זאת, יראו פן יאֶנה לי רע וחדלו מרדוף (אחרי האויב) ושבו, כי מאד חרדו לנפשי. קראתי לרופאים והם חבשו את פצעי, נשארתי שם כל היום ההוא ואש הקדחת יקדה בקרבי. בלילה הובאתי בעצת הרופאים למגדל.

פרק שבעים ושלשה: נסיון שוללה להשתמש במבוכת היהודים לא הצליח

שוללה ואנשיו שמעו את אשר קרני ויתעודדו. הם ידעו, כי מחננו נשאר בלי משמר ויקימו בלילה מארב פרשים בעבר הירדן, וכאור הבקר התגרו מלחמה את אנשי, אשר

[147] יוּלִיַס (Julias), עיר בגולן התחתון אשר בנה הנסיך פיליפוס במקום **בית־צידא** (קדמ' י"ח, ב, א). את השם הזה נתן הנסיך לעיר לכבודה של יוּלִיָה בת הקיסר אבגוסטוס. המקום נזכר הרבה פעמים בספרות התלמודית. עין קלוזנר, ישו הנוצרי עמ' 302 וכו'.

[148] **כפר נחום** (Kepharnacon) מקום על שפת ים כנרת, ידוע מן הברית החדשה (מרקוס א, כ"א ועוד) ונזכר במדרש (קהלת רבה לפסוק ז, כ"ו). על שרידי בית הכנסת שנמצאו במקום הזה בחפירות הגליל ראה קריוס Synag Altertümer עמ' 203. תאור מפורט של המקום נמצא אצל קלוזנר, ישו הנוצרי עמ' 273 וכו' על יסוד ספרו של B. Meistermann, Copharnaum et Bethsaide (Paris 1921).

יצאו נגדם עד המישור. פתאום הופיעו הפרשים אשר היו במארב והממו את אנשי והניסום וששה מהם נהרגו. אולם בכל זאת לא נחלו נצחון שלם, יען כי שמעו שאנשי צבא משלנו באים בסירות ממגדל ליוליס ופחד נפל עליהם ויסוגו אחורנית.

פרק שבעים וארבעה: אספסינוס ואגריפס בצור. משפט פיליפוס ויוסטוס

כעבור זמן מצער בא אספסינוס לצור ועמו המלך אגריפס. אנשי צור החלו לחרף את המלך וקראו לו שונא הצורים והרומאים. הם אמרו, כי במצותו הסגיר מצביאו פיליפוס בידי האויבים[149] את ארמון המלך ואת חיל הרומאים אשר בירושלים. כשמוע אספסינוס את הדבר הזה גער באנשי צור על עשותם עול לאיש, שהוא מלך ואוהב הרומאים. ולמלך יעץ לשלוח לרומי את פיליפוס, למען אשר יתן לנירון דין וחשבון על מעשיו. פיליפוס נשלח, אבל לא בא לפני נירון. הוא שמע כי נירון נמצא בצרה גדולה מפני המהומות ומלחמת האחים אשר פרצו ברומא ושב אל המלך. בבוא אספסינוס לעכו התאוננו ראשי עשר הערים אשר בסוריה וצעקו חמס על יוסטוס איש טבריה, כי שרף את כפריהם. אספסינוס מסר אותו בידי המלך, למען יענש על־ידי נתיניו. אולם המלך שם אותו במאסר והעלים את הדבר מאספסינוס, כפי שספרתי למעלה[150]. ואנשי צפורי יצאו לקראת אספסינוס, קדמו אותו בברכה וקבלו לעירם משמר צבא אשר בראשו עמד פלקידוס. אני הלכתי[151] בעקבות הצבא הזה בכל מסעיו עד בוא אספסינוס אל הגליל, איך קרה הדבר הזה, ואיך עשה (אספסינוס) עמי מלחמה בראשונה על־יד גריס, ודבר הסוגו אחור משם לידפת, ואת אשר עשיתי במצור הזה, ואיך נתפשתי חי ונאסרתי באזיקים, ואיך יצאתי לחפש, והמעשים אשר עשיתי במלחמת היהודים, ודבר מצור ירושלים – כל זאת תארתי בספרי על מלחמת היהודים באר היטב[152]. אולם עלי להוסיף עתה את תולדות חי אשר לא כתבתין ב«מלחמת היהודים».

[149] **הסגיר**... **פיליפוס** עין הערה בע' כ"ט.
[150] **כפי שספרתי למעלה**, סע' 355.
[151] **אני הלכתי** וכו', כאן יש לקוי בפנים, עין ניזה.
[152] **בספרי**, מה"י ג, ז וכו'.

פרק שבעים וחמשה: מאורעות שונים מחיי יוסף אחרי מצור ידפת

כאשר בא הקץ למצור ידפת ואנכי נמצאתי בידי הרומאים הייתי נתון לשמירה מעֻלה, אף כי אספסינוס הרבה לכבדני, לפי פִּקֻדתו נשאתי לאשה בתולה אחת מבנות הארץ, מן הנשים אשר נפלו בשבי[154] בקיסריה. היא לא נשארה[153] אצלי זמן רב, הלכה ממני, כאשר יצאתי לחפשי מן המאסר ונסעתי עם אספסינוס לאלכסנדריה. לקחתי לי אשה אחרת באלכסנדריה. משם נשלחתי עם טיטוס למצור ירושלים, ופעמים רבות נמצאתי בסכנת מות, כי היהודים חתרו לתפשני בכפם ולעֻנשני[155]. והרומאים חשבו מדי הנגפם, כי בגידתי היא סבת אסונם, וכפעם בפעם צעקו בפני השליט ודרשו ליסרני כאיש אשר בגד גם בהם. הקיסר טיטוס ידע את תמורות הגורל במלחמה והחריש ובזה שכך את חמתם של אנשי הצבא נגדי. אחרי כבוש ירושלים שדלני הקיסר פעמים רבות לקחת מחרבות עיר מולדתי כל אשר תאוה נפשי, באמרו כי הוא נותן לי את הרשות לזה. אולם אחרי אבדן מולדתי לא היה דבר יקר ללבי אשר אשמרהו למצוא בו תנחומים בצרתי. ובקשתי מטיטוס לתת חפש לאחדים והוא מלא את בקשתי. גם את הספרים הקדושים קבלתי במתנה בחסדו של טיטוס[156]. אחרי זמן קצר בקשתיו גם לשחרר את אחי וחמשים מרעיו, והוא לא השיב את פני ריקם. ברשות טיטוס נכנסתי גם כן אל המקדש פנימה[157], אשר שם היו כלואים אנשים ונשים וילדים לרב אשר לוקחו בשבי. ואת האנשים אשר הכרתים והם רעי, ידידי או קרובי הצלתי, ומספרם כמאה ותשעים, בלי תת פדיון נפשם הוצאתי אותם לחפשי והשיבותים על כנם. פעם שלחני טיטוס

[153] **היא לא נשארה**. יש מקום להשערה, שהאשה בחלה בבוגד והשתמשה בעת הכושר להפטר ממנו.

[154] **לפי פקודתו**. במלים האלה חפץ יוסף להצטדק על שני דברים. ראשית שבעת צרה לעמו הפנה את לבו לנשואים, וגם לא דאג לאשתו שנשארה בירושלים הנצורה (מה"י, ה, ט, ד). את האשמה הזאת הוא גולל על הקיסר. שנית – וזה העיקר – שדוקא הוא המחמיר בדברי הלכה (עין הערה בע' ל"ו) מקל לעצמו לקחת אשה שבויה ולפי ההלכה (משנה כתובות ב, ה) אסור לכהן לשאת לאשה שבוית מלחמה. יתר על כן, יוסף בעצמו מזכיר את האסור הזה: «ואת שמות הנשים השבויות במלחמה אינם שמים בספריהם (בספרי היחש) בחשדם בהן, פן נטמאו על ידי הנכרים» (נגד אפיון א, ז; ראה קדמ' י"ג, י', ה). ראה למקום זה Juster, Les Juifs dans l'empire romain II, 43.

[155] **לתפשני**. ראה למשל מה"י ה, י"ג, ג.
בגד גם בהם. ובכן ידע החייל הרומי הפשוט, איך להעריך את בן מתתיהו.

[156] **הספרים הקדושים**. להלן מסופר, שהמחבר לא הסתפק בספרים הקדושים ולקח גם אחוזות הלוחמים אשר הרומים נשלום מעל אדמתם. – אחרי המלים **ספרים קדושים** יש חסר בפנים. עין ניזה.

[157] **אל המקדש פנימה**. הדברים סתומים, כי זה היה אחרי החורבן. ואפשר שהכונה לחצר המקדש, כי גם הוא נקרא בשם **מקדש** (ἱερόν) ראה שלאטטער בספרו Zur Topographie und Geschichte Palästinas, 380.

עם קֶרַאֲליוס ואלף רוכבים לכפר אחד הנקרא תקוע[158] להתבונן, אם יצלח למחנה צבא. בשובי משם ראיתי הרבה שבויים מוקעים על הצלב, גם הכרתי שלשה מקרובי ונעצבתי אל לבי. באתי לפני טיטוס ועיני זולגות דמעות וספרתי לו את הדבר. הוא צוה תיכף להורידם,[159] לרפאם ולדאוג להם. שנים מהם מתו, והשלישי נשאר בחיים.

פרק שבעים וששה: עניני המשפחה של יוסף וחיי יוסף ברומי בימי הקיסרים אספסינוס, טיטוס ודומיטינוס.

אחרי אשר דכא טיטוס את המהומות ביהודה, נתן לי לנחלה כברת אדמה במישור חלף שדותי אשר בקרבת ירושלים שלא הביאו לי שום תועלת, כי שם חנה משמר רומאי. כאשר התכונן להפליג לרומי לקחני כבן לויה וחלק לי כבוד גדול. בבואנו לרומי הרבה אספסינוס להטות לי חסד, כי נתן לי מקום לשבת בבית אשר בו גר טרם היה לשליט, וכבדני בזכות אזרח־רומי. גם קבע לי פרס כסף. עד אחרית חייו הוסיף להוקירני ומחסדיו אלי לא גרע מאומה. דבר זה העמיד את חיי בסכנה, בעקב הקנאה. יהודי אחד ושמו יונתן עורר מהפכה בקיריני ומשך אחריו אלפים איש מיושבי הארץ והביא בזה אבדן על האנשים האלה, וכאשר נאסר על־ידי נציב הארץ ושֻלח בנחֻשתים אל השליט – הודיע, כי אני המצאתי לו נשק וכסף[160]. אספסינוס הכיר כי שקר בפיו, ודן אותו למיתה. הוא נמסר (בידי התלין) ומת. גם אחרי כן טפלו עלי אנשים אשמות שקר פעמים רבות, כי קנאו באשרי, ומכולן נצלתי בחסד עליון. ומאת אספסינוס קבלתי במתנה כברת ארץ גדולה ביהודה. בעת ההיא גרשתי את אשתי אחרי לדתה שלשה בנים, כי הליכותיה לא ישרו בעיני. מהם (מן הבנים) שנים מתו, ואחד אשר קראתיו בשם הורקנוס עודנו בחיים. אחרי כן לקחתי לי אשה מתושבי כפתור (קריטי), מזרע היהודים, והיא בת להורים רמי־היחש ונכבדים מכל אנשי הארץ. בתכונת נפשה עלתה על הרבה נשים, כאשר העידו אחרי כן (ארחות) חייה. היא ילדה לי שני בנים, שם הבכור יוסטוס, ומשנהו סימונידס המכֻנה גם אגריפס. אלה הם קורות משפחתי. ולב השליטים עלי היה כלפנים[161] . אחרי מות אספסינוס לקח טיטוס את הממשלה בידו, והוא כבדני כאביו ולא

[158] **תקוע** (Thecoa), מקום הנביא עמוס, לדרומה של בית לחם. – מכאן רואים, שיוסף עזר לרומים ברגול הארץ אשר היתה ידועה לו היטב.

[159] **צוה תיכף להורידם**. מיתת צליבה היתה מיתה ממושכה וארכה פעמים ימים אחדים.

[160] **המצאתי לו** וכו'. קלוזנר (ח"ד עמ' 187) משער, שבאמת שלח יוסף בראשית המלחמה סוכנים לארצות שונות להפיח שם את אש המרד. השערה זו היא רחוקה, כי שליחת צירים לחוץ לארץ היתה שומה על השלטון המרכזי בירושלים ולא על מפקד הגליל.

[161] **ולב השליטים** וכו'. בדיוק: והדברים מפאת השליטים היחידים נשארו כקדם.

האמין לדברי המעלילים עלי עלילות כפעם בפעם. את מקום טיטוס ירש דומיטינוס, וגם הוא הרבה לתת לי כבוד ויקר. הוא ענש את היהודים המאשימים אותי וצוה ליסר את עבדי הסריס, אומן בני, אשר הלשין עלי. את אחֻזתי אשר ביהודה שחרר ממסים, – ודבר זה נחשב לכבוד גדול. גם אשת הקיסר עשתה הרבה לטובתי. אלה הן קורות חיי. על פיהן יחרצו אחרים משפט על תכונות רוחי כאַוַת נפשם[162]. ואתה אֶפפרוֹדיטוס, בחיר האנשים, הנה נתתי בידך את כל ספרי «קדמוניות», ועתה אשים בזה קנצי למלין[163].

[162] **יחרצו אחרים משפט**. הסיום הזה היה מקובל אצל כותבי אבטוביוגרפיות מבית מדרשו של אריסטוטלס, הוא בית המדרש המכונה בשם פריפטוס (Peripatos) עין: Georg Misch, Geschichtr der Autobiographie .191

[163] **אפפרודיטוס** (Epaphroditos) על יסוד מלונו של Suidas חושב לקיר (עמ' 26), שהכתוב מדבר במרקוס מָטִיוס אפפרודיטוס הבלשן, אשר היה עבד שנשתחרר ועשה הון רב בהוצאת ספרים. אל האיש הזה פונה יוסף ב«קדמוניות» (א, א, ב) וב«נגד אפיון» (בראש ובסוף הספר, וגם כאן בכנוי «בחיר אנשים» χράτιστε ανδρών. הכנוי הזה היה רגיל בהקדשת ספרים, ראה E. Meyer, Ursprung u. Auf. d. Chr. I, 6). הוא היה מוציא לאור את ספרי יוסף ובתורת בלשן נתן לסופר היהודי הוראות מועילות בענין השפה והסגנון. לפי דעה אחרת יוצא, שאפפרודיטוס הנזכר כאן הוא אפפרודיטוס מזכירו של נירון, אשר עזר לקיסר לאבד את עצמו לדעת. הוא נהרג בידי דומיטינוס בשנת 96 (Suetonius, Domit. 14). אבל השערה זו אינה מתאימה אל הכרונולוגיה. כי ספרנו יצא לאור אחרי מות המלך אגריפס השני (ע' פ"א), ומיתת אגריפס חלה לפי פוטיוס (Photius, Bibl. Cod. 33) בשנת שלש למלכות טריאנוס, ז"א בשנה 100 לספה"נ. ראה Th. Reinach בתרגומו הצרפתי של «נגד אפיון» (פריס 1930) עמ' 1, הערה 2. – אפשר שאפפרודיטוס המציא ליוסף גם את העוזרים היונים הנזכרים בספרו «נגד אפיון» (א, ט). תעודתם היתה לשפר את התאור ההיסטורי בתפארת המליצה, המחפה לעתים תכופות על האמת.